

İyi Olma Hâli

Atlas

İYİ OLMA HÂLİ ATLAS

Süpervizörler

Koray Velibeyoğlu, Prof. Dr.

Pınar Börü, Dr.

Yazar

İlker Bulut

Grafik Tasarım

Betül Çeçen

Sinem Ermiş

Redaksiyon

Duygu Avcı, Dr.

Erkan Çınar

Yönetim Yeri

İzmir Planlama Ajansı

Akdeniz Mahallesi Atatürk Caddesi No: 126 İç Kapı No: 61

Konak-İzmir

Kaynak Gösterim

Bulut, İ. (2025). İyi Olma Hâli: Atlas. İzmir Planlama Ajansı, İzmir Büyükşehir Belediyesi.

©2025

© İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Kent Kitaplığı / İZELMAN A.Ş., 2024

e-ISBN 78-625-6793-51-4

İzmir Planlama Ajansı'nın ücretsiz e-yayıdır. Tüm hakları saklıdır.
Tanıtım için yayımlanacak yazılar dışında, yayın sahibinin yazılı izni alınmadan
çoğaltılamaz ve satılamaz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
YENİ ZELANDA: İYİ OLMA HÂLİ BÜTÇESİ.....	3
GALLER: GALLER'İN İYİ OLMA HÂLİ YASASI.....	12
KANADA: KANADA'NIN İYİ OLMA HÂLİ ENDEKSİ.....	24
İSKOÇYA I: MEKÂN STANDARDI ARACI VE İYİ OLMA HÂLİ ÇIKTILARI.....	33
İSKOÇYA II: ULUSAL PERFORMANS ÇERÇEVESİ.....	41
AVUSTRALYA: ÖNEMLİ OLANI ÖLÇMEK ÇERÇEVESİ.....	48
FİNLANDİYA: EKONOMİK İYİ OLMA HÂLİ.....	54
İZLANDA: İYİ OLMA HÂLİNİ ÖLÇMEK İÇİN GÖSTERGELER.....	59
GÜNEY KORE: KORE'DE YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ.....	65
MALTA: SÜRDÜRÜLEBİLİR İYİ OLMA HÂLİ YAKLAŞIMI.....	72
BİRLEŞİK KRALLIK: ULUSAL İYİ OLMA HÂLİNİ ÖLÇMEK.....	80
JAPONYA: TEMEL PERFORMANS GÖSTERGELERİ.....	92
SONUÇ: GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILANIN MI, YOKSA BÜYÜMENİN Mİ ÖTESİNDE?.....	98

İYİ OLMA HÂLİ ATLAS

Kanada

Kanada İyi Olma Hâli Endeksi

İzlanda

İyi Olma Hâlini Ölçmek için Göstergeler

Galler

Gelecek Nesillerin İyi Olma Hâli Yasası

İskoçya

Mekân Standardı ve İyi Olma Hâli Çıktıları
Ulusal Performans Çerçevesi

Birleşik Krallık

Ulusal İyi Olma Hâlini Ölçmek

Finlandiya

Ekonomik İyi Olma Hâli

Malta

Sürdürülebilir İyi Olma Hâli Yaklaşımı

Avustralya

Önemli Olanı Ölçmek Çerçevesi

Yeni Zelanda

İyi Olma Hâli Bütçesi

Japonya

Temel Performans Göstergeleri

Güney Kore

Kore'de Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Giriş

Çalışmanın amacı, İyi Olma Hâli Ekonomisi ile etkileşime geçen ve bunu politika yapımı süreçlerine dâhil eden ülkelerin ilgili gösterge setlerinde en çok hangi iyi olma hâli hedeflerine ve alanlarına odaklandığını; iyi olma hâlinin sağlanmasında hangi aktörlerin, kurumların ve kuruluşların aktif rol üstlendiğini; ve sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel boyutların ekonomik büyümenin ötesinde ele alınıp alınmadığını tarihsel bir bağlam içerisinde göstermektir. Bu çerçevede iyi olma hâli ekonomisi için belirlenen 5 hedefin bu ülkeler tarafından ne ölçüde içerildiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır:¹

- Gezegensel biyofiziksel sınırlar içinde kalmak—ekolojik yaşam destek sistemimiz içinde sürdürülebilir bir ekonomik büyüklük.
- Gıda, barınma, saygınlık, eğitim, sağlık, güvenlik, katılım ve amaç dâhil olmak üzere tüm öznel, nesnel ve kolektif temel insani ihtiyaçlarının karşılanması.
- Kaynakların, gelirin ve zenginliğin—uluslar içinde ve arasında, insanların ve diğer türlerin mevcut ve gelecek nesilleri arasında—adil bir dağılımının oluşturulması ve sürdürülmesi.
- Ortak doğal ve sosyal sermaye varlıkları da dâhil olmak üzere kaynakların kapsayıcı iyi olma hâline ve gelişen yaşama imkan verecek şekilde etkin bir şekilde tahsis edilmesi.
- Adil, duyarlı, şeffaf ve hesap verebilir yönetim sistemleri oluşturulması.

Son yıllarda dünya genelinde birçok ülke, kamu politikalarını yalnızca ekonomik büyüme göstergeleri üzerinden değil, insan -ve bir bütün olarak canlı- yaşamının bütüncül iyi olma hâli üzerinden kurgulamaya yönelmektedir. Aynı zamanda bu, Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın (GSYİH) ötesinde ölçüm yöntemlerinin ve göstergelerinin kullanılması için vatandaşların taleplerinde de karşılık bulunmaktadır. İyi Olma Hâli Ekonomisi yaklaşımı; bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığından sosyal kapsayıcılığa, çevresel sürdürülebilirlikten fırsat eşitliğine kadar geniş bir yelpazede yer alan göstergeleri temel alarak kamu yönetimini dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, ülke bağlamlarına göre farklı biçimlerde yaşanmakta; bazı ülkeler ulusal performans çerçeveleri geliştirirken (İskoçya, Japonya), bazıları bütçeleme süreçlerini iyi olma hâli odaklı hâle getirmekte (Yeni Zelanda, Avustralya), bazıları da yerel koşullara özgü göstergeler ve katılımcı mekanizmalar tasarlamaktadır (Galler, Kanada, Finlandiya, İzlanda, Güney Kore). Tüm bu uygulamalar, iyi olma hâline dayalı yönetim modellerinin sadece soyut bir vizyon değil, aynı zamanda politika yapımını ve kurumsal kapasiteyi yeniden tanımlayan somut politika araçlarına dönüştüğünü göstermektedir.

Bu nedenle farklı ülkelerde iyi olma hali yaklaşımının kurumsal, politik ve metodolojik düzlemlerde nasıl ele alındığının belgelenmesi yalnızca akademik bir ilgi alanı değil, doğrudan politika tasarımı açısından stratejik bir gerekliliktir. Böyle bir derleme çalışması, hem kavramsal bir ortaklık oluşturmakta hem de uygulayıcılar için somut öğrenme fırsatları yaratmaktadır. İyi Olma Hâli Ekonomisi yaklaşımını benimsemiş olan her bir ülkenin iyi olma hâlini nasıl tanımladığı, hangi göstergeleri benimsediği, hangi aktörleri sürece dâhil ettiği ve ne tür yapılar kurduğu bilgisi; başka bağlamlarda politika transferi, uyarılma ve ortaklaşma süreçlerine değerli katkılar sunmaktadır. Bu uygulamaların her biri, yerelin ihtiyaçları kadar, küresel krizlere karşı dayanıklılığı artırma çabalarının da bir yansımasıdır.

¹ Costanza, R., Caniglia, E., Fioramonti, L., Kubiszewski, I., Lewis, H., Lovins, H., ... & Wilkinson, R. (2018). Toward a sustainable wellbeing economy. *The Solutions Journal*, 9(2), 5.

Ayrıca bu derleme çalışması, iyi olma hâli yaklaşımının tekil örneklerden çıkarılıp karşılaştırmalı bir zemine oturtulmasına imkân tanımaktadır. Böylelikle politika yapıcılar ve uygulayıcılar, kendi bağamlarına özgü modeller geliştirirken hangi uygulamaların hangi koşullarda başarılı olabildiğini görebilir; riskleri, sınırlılıkları ve fırsatları daha bütüncül bir perspektifle değerlendirebilir. Farklı örnekler üzerinden öğrenme, stratejik planlama kapasitelerini güçlendirirken, göstergelerin yalnızca izleme aracı değil, hedef odaklı yaklaşımların benimsenmesi yoluyla dönüşümün yönlendiricisi olarak kullanılması gerektiğini de hatırlatır.

Sonuç olarak, iyi olma hâliyle etkileşime geçen ülkelerin politikalarının, stratejilerinin ve programlarının bir araya getirilmesi; yeni nesil kamu politikalarının altyapısını kurmak isteyen her ülke, bölge ve şehir için önemli bir kaynak ve tartışma zemini oluşturmaktadır. Bu çalışma, yalnızca var olanı belgelemek değil, aynı zamanda kamu yönetiminde daha adil, katılımcı ve sürdürülebilir bir paradigma değişimi için gerekli olan düşünsel ve pratik temeli güçlendirmek amacı taşımaktadır. Bu paradigma değişimine yönelik olarak, çalışmanın sonuç bölümünde iyi olma hâli ile büyüme arasındaki ilişkiye eleştirel bir açıdan yaklaşılarak mevcut çerçevelerin “büyümenin ötesinde” yaklaşımını politika yapımına dâhil edip etmedikleri ele alınmaktadır ve bu bağlamda iyi olma hâliyle etkileşime geçmiş olan ülkelerin politikalarının sağladığı içgörüler ile büyüme sonrası ekonomi sisteminin geleceğine yönelik çıkarımlar arasındaki ilişki ortaya konmaktadır.

YENİ ZELANDA: İYİ OLMA HÂLİ BÜTÇESİ

Mayıs 2019’da Yeni Zelanda, insanların ve çevrenin iyi olma hâlini politikalarının merkezine koymayı taahhüt eden İyi Olma Hâli Bütçesini (bundan sonra Bütçe olarak anılacaktır) hazırladı. Bütçe, hükümetin politika geliştirme süreçlerinde geleneksel büyüme odaklı ölçümün ötesine geçerek, geniş iyi olma hâli belirleyicileri üzerine odaklanmak için işbirliği ve koordinasyona dayalı yürüttüğü bir çalışma programının bir ürünüdür. Aralık 2018’de hükümet; OECD’nin Daha İyi Yaşam Endeksi’nde tanımladığı sosyal, doğal, beşeri ve fiziksel/finansal sermaye ölçümlerini kullanarak performansını tartıştığı Bütçe Politika Beyanı’nı yayımladı. Beyan, 2019 bütçesi için genel yönelimi açıkça ortaya koymaktadır: “Ekonomik büyüme, iyi olma hâli için önemli bir katkıdır ancak kendisi bir amaç değildir ve hayatlarımızda değer verdiğimiz şeyleri ölçmek için yeterli bir gösterge değildir. Bir ülke olarak başarımızı ölçmemiz ve hükümet olarak politikalarımızı daha geniş bir gösterge yelpazesi kullanarak geliştirmemiz gerekiyor.”²

Yayımlanan bu ilk Bütçe’de iyi olma hâli, eudemonik bir yaklaşım ortaya konularak, “insanların kendileri için amaç, denge ve anlam içeren tatmin edici yaşamlar sürdürebilmeleri” olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma esas alan Bütçe, hükümetin yatırım ve finansman kararlarını yönlendirmek için ekonomik, sosyal ve çevresel göstergelerin kullanılacağı şekilde tasarlanmıştır. Bunu gerçekleştirebilmek için de üç temel yol sunulmuştur:

1. Kurumlar arası engelleri ortadan kaldırmak ve iyi olma hâlini artıran politikaları değerlendirmek, geliştirmek ve uygulamak için hükümet genelinde çalışmak.
2. Mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan sonuçlara odaklanmak ve bunu yaparken gelecekteki nesiller için uzun vadeli etkileri düşünmek.
3. Finansal durumun, doğal kaynakların, insanların ve toplulukların sağlığının da dâhil olduğu daha geniş başarı ölçümleri ile ilerlemeyi takip etmek.

Bütçe kapsamında, Hazine’nin Yaşam Standartları Çerçevesi [*Living Standard Framework* -bundan sonra LSF olarak anılacaktır] verileri, sektör uzmanlarından ve çeşitli disiplinleri temsil eden bilim insanlarından gelen tavsiyelerle birleştirilerek, katılımcı süreçler aracılığıyla Yeni

² New Zealand Government. (Erişim: 29.05.2025). *Budget Policy Statement*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2018-12/bps-2019.pdf>.

Zelanda'nın gelişme gösterebileceği öncelikli alanlar belirlenmiştir.³ Bu alanlar, Hükümetin politika kararlarını yönlendirerek, Yeni Zelandalılarının yaşamlarında fark yaratmak konusunda en yüksek potansiyele sahip olduğu düşünülen beş öncelikli alan olarak tanımlanmıştır:

- *Zihinsel Sağlığı Ciddiye Almak*–Özellikle 24 yaş altındakilere özel bir odakla Yeni Zelanda'daki tüm bireylerin zihinsel sağlığını desteklemek.
- *Çocukların İyi Olma Hâlini İyileştirmek*–Çocuk yoksulluğunu azaltmak ve aile içi şiddetle mücadele de dâhil olmak üzere çocukların iyi olma hâlini iyileştirmek.
- *Māori ve Pasifik Topluluklarının Arzularını Desteklemek*–Māori ve Pasifik topluluklarının gelirlerini, becerilerini ve fırsatlarını artırmak.
- *Üretken Bir Ulus İnşa Etmek*–Dijital çağda yenilikçi, sosyal ve ekonomik fırsatlarla gelişen bir ulusu desteklemek.
- *Ekonomiyi Dönüştürmek*–Üretken işletmelerin, bölgelerin, *iwi* [kabile] ve diğerlerinin sürdürülebilir ve düşük emisyonlu bir ekonomiye geçiş yapmaları için fırsatlar yaratmak.

Politika tavsiyelerinin belirli bir niteliğe dayanmasını sağlamak amacıyla Hazine tarafından geliştirilen ve politika analiz aracı olan LSF, mevcut durumun ve öncelikli müdahale alanlarının belirlenerek politika kararlarını yönlendirmesi için veriye dayalı kanıtların kullanımını destekleyen bir çerçevedir. Ayrıca, Hazine, bu çalışmayı desteklemek için 62 göstergeye ilişkin verileri içeren LSF Gösterge Paneli'ni kullanmaktadır⁴ ve bir ülkenin iyi olma hâlinin nasıl ölçülebileceği konusunda bir çerçeve sunmaktadır (Tablo 1). Diğer bir ifadeyle, LSF, “hazine analistleri tarafından ve onların ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen, güncel hükümetin belirlediği öncelikler çerçevesinde yüksek nitelikli politika tavsiyesi sunmayı amaçlayan bir araçtır.”⁵ Bu bağlamda LSF üç bölüme ayrılmaktadır:

1. *Bireysel ve Kolektif İyi Olma Hâli*: Bu seviye, bireyler, aileler, whānau ve topluluklar olarak iyi olma hâli için önemli olan, araştırma veya halk katılımı ile tespit edilen yaşamlarımızın değer verdiğimiz kaynakları ve yönlerini kapsar.
2. *Kurumlar ve Yönetişim*: Bu seviye, kurum ve kuruluşların bireylerin ve kolektiflerin iyi olma hâlini kolaylaştırmada ve aynı zamanda ulusal zenginliği inşa etme ve korumada oynadıkları rolü kapsar.
3. *Aotearoa Yeni Zelanda'nın Zenginliği*: Bu seviye, beşeri kapasite ve doğal çevre gibi ulusal hesaplar sisteminde tam olarak ele alınmayan zenginlik unsurları da dâhil olmak üzere genel olarak ne kadar zengin olduğunu ortaya koyar.

³ 2011 yılında Yeni Zelanda Hazinesi, GSYİH'ye ve ekonomik büyümeye yönelik daha agnostik bakış açılarının yükseldiği bir dönemde, Stiglitz, Sen ve Fitoussi raporundan ve Sen'in yapabilirlikler yaklaşımından ilham alarak, iyi olma hâlini etkileyen farklı boyutları ele alacak olan Yaşam Standartları Çerçevesi'ni geliştirmeye başlamıştır. Bkz. New Zealand Treasury. (Erişim: 29.05.2025). *Working Towards Higher Living Standards for New Zealanders*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2011-05/tp-hls-may11.pdf>.

⁴ New Zealand Treasury. (Erişim: 29.05.2025). *Living Standards Framework Dashboard*. <https://lsfdashboard.treasury.govt.nz/wellbeing/>

⁵ OECD. (Erişim: 29.05.2025). *OECD Economic Surveys: New Zealand 2019*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/06/oecd-economic-surveys-new-zealand-2019_e71bfc20/b0b94dbd-en.pdf#page=76.00

Yeni Zelanda'nın mevcut yaşam kalitesi göstergeleri (iyi olma hâli alanları)			
Sivil katılım ve yönetim	Kültürel kimlik	Çevre	Sağlık
- Seçmen katılım oranı - Hükümet kurumlarına güven - Algılanan yolsuzluk	<i>Te reo Māori</i> konuşanlar - Kimliği ifade etme yapabilirliği	- Hava kalitesi - Doğal çevreye erişim - Su kalitesi (yüzülebilirlik) - Algılanan çevresel kalite	- Sağlıklı yaşam beklentisi - Sağlık durumu - Zihinsel sağlık - İntihar oranı
Barınma	Gelir ve tüketim	Çalışma ve kazanç	Bilgi ve beceriler
- Haneden yaşayanların sayısı - Konut maliyeti - Konut kalitesi	- Harcanabilir gelir - Finansal iyi olma hâli - Tüketim	- İşsizlik oranı - İstihdam oranı - Saatlik kazançlar	- Eğitim düzeyi (yükseköğretim) - Eğitim düzeyi (ortaöğretim) 15 yaşında bilişsel beceriler
Güvenlik ve emniyet	Sosyal bağlantılar	Öznel iyi olma hâli	Zaman kullanımı
- Kasıtlı cinayet oranı - Aile içi şiddet - İş kazası oranı - Güvende hissetme	- Sosyal ağ desteği - Yalnızlık - Ayrımcılık - Māori'nin <i>marae</i> ile bağlantısı	- Yaşamdan duyulan tatmin - Hayatta bir amaç duygusuna sahip olma	- Boş zaman ve kişisel bakım - Ücretli iş - Ücretsiz iş
Yeni Zelanda'nın sürdürülebilir ve nesiller arası iyi olma hâli göstergeleri (Sermayeler)			
Finansal ve fiziksel sermaye	Beşeri sermaye	Doğal sermaye	Sosyal sermaye
- Toplam net sabit varlıklar - Net maddi olmayan sabit varlıklar - Hanehalkı net varlığı - Çok faktörlü verimlilik artışı - Net uluslararası yatırım pozisyonu - Toplam Kraliyet net varlığı	- Eğitim durumu (yükseköğretim) - Eğitim durumu (ortaöğretim) - Beklenen eğitim durumu - Bulaşıcı olmayan hastalıklar 15 yaşındaki bilişsel beceriler - Beklenen yaşam süresi	- Doğal afet düzenlemesi - İklim düzenlemesi - Sürdürülebilir gıda üretimi - İçme suyu - Biyoçeşitlilik ve genetik kaynaklar - Atık yönetimi	- Başkalarına duyulan güven - Algılanan yolsuzluk - Ayrımcılık - Devlet kurumlarına güven - Aidiyet duygusu

Tablo 1. Hazine'nin LSF Gösterge Panelindeki İyi Olma Hâli Göstergeleri

LSF, OECD'nin "Daha İyi Yaşam Endeksi" çerçevesini benimsemektedir ve Māori ve Pasifik halklarının arzularını analize dâhil ederek OECD'nin çerçevesini genişletip Yeni Zelanda'nın kendi gerçekliğine uyarlamaktadır. Mevcut LSF, Yeni Zelandalıların bugünkü iyi olma hâlinin değerlendirilebilmesi için Hazine tarafından önemli ve gerekli olduğu kabul edilen 12 "alan"dan, Yeni Zelandalıların gelecekteki iyi olma hâlini etkileyeceği düşünülen dört "sermaye"den oluşmakta ve bunlar "bölüşüm, üretkenlik, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık" eksenleri dikkate alınarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda LSF, bugün söz hakkı olmayan ancak gelecekte yaşayacak olan nesillere de bir söz hakkı tanıyarak hedefler ve politikalar konusunda yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla LSF, belirlenen bu 12 iyi olma hâli alanının istişare ve müzakere süreçlerinin sonucunda yukarıda aktarılan 5 önceliğe indirilmesinde ve yeni Zelanda'nın 2019'daki ilk Bütçesi'nin şekillendirilmesinde kilit bir rol oynamıştır. LSF Gösterge Paneli, Yeni Zelanda'daki müteakip iyi olma hâli bütçelerinin oluşturulmasında rol oynamaya devam etmiştir.

Bu çerçevede, ilgili alanların önceliklendirilmesinde veriye dayalı kanıt kullanımının bir örneği olarak “Sağlık” alanı altında yer alan “zihinsel sağlık” alt-alanı verilebilir: “Her yıl, beş Yeni Zelandalıdan biri tanı konulabilir bir zihinsel hastalık yaşayacaktır; yaşam boyu vakaların üçte ikisi 25 yaşından itibaren görülmeye başlanacaktır.” Ciddi zihinsel hastalıkların Yeni Zelanda’ya ekonomik maliyetinin her yıl GSYİH’nin yaklaşık %5’i olduğu tahmin edilmektedir. Bu nedenle Bütçe, zihinsel sağlığın korunabilmesi için bir yatırım planı hazırlayarak, 24 yaş ve altında olanlar başta olmak üzere tüm Yeni Zelandalıların zihinsel sağlığını desteklemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, koruyucu ve önleyici bir yaklaşım ortaya koyarak zihinsel sağlık konusunda çalışanların eğitimini ve yeni hizmetlerin devreye alınmasını önceliklendirmektedir. Bu, ihtiyaç duydukları anda Yeni Zelandalıların tedaviye erişebilme imkanının sağlanması anlamına gelmektedir.⁶

Böylece, Yeni Zelanda’nın 2019 tarihli Bütçe çalışması, hükümetin kamu kaynaklarını yalnızca ekonomik büyümeyi artırmakla sınırlı olmayan, toplumsal iyi olma hâlinin çok boyutlu göstergelerine dayalı bir yaklaşımla tahsis etme kararlılığını göstermektedir. Bu bütçe kapsamında belirlenen beş öncelikli alan, ülkenin kapsamlı, kanıta dayalı analizlerine ve LSF göstergelerine dayanarak seçilmiştir. Bu öncelikler, yalnızca mevcut sorunlara tepki vermekle kalmayıp, uzun vadeli nesiller arası iyi olma hâlini hedefleyen yapısal dönüşüm alanları olarak ele alınmaktadır. Örneğin, zihinsel sağlığa yapılan yatırım, artan intihar oranları ve genç nüfusta görülen psikososyal gerilimlerle mücadele amacı taşırken; düşük karbonlu ekonomiye geçiş ise iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik küresel taahhütlerin yerel yansıması olarak görülmektedir. Bütçede her bir alan için ayrılan kaynaklar, bu alanların uzun vadeli sosyal ve çevresel getirilerine verilen stratejik önceliklere bağlılığı da yansıtmaktadır (Tablo 2).

ÖNCELİKLİ ALAN	ÖNCELİKLENDİRMENİN GEREKÇESİ				TOPLAM BÜTÇE
Zihinsel Sağlık	Her yıl, beş Yeni Zelandalıdan biri tanı konulabilir bir zihinsel hastalık yaşayacaktır ve yaşam boyu vakaların üçte birinde görülme yaşı 25 yaşa kadar gerilemiştir.	Yeni Zelanda’nın gençler için intihar oranı, OECD ülkeleri arasında en kötü olanlardandır.	15-24 yaş arasındaki gençlerin %12’si eğitimde, istihdamda veya mesleki eğitimde değildir.	Yeni Zelanda’daki her 100 kişiden biri, 2013 Nüfus Sayımı’na göre evsizdir.	1384.1 milyon \$ işletme bütçesi + 141.5 milyon \$ sermaye bütçesi
Çocukların İyi Olma Hâli	Yeni Zelanda’da aile içi şiddet oranları yüksektir.	Pasifikli çocukların yüzde 40’ından fazlası ve Māori çocuklarının yaklaşık yüzde 25’i kalabalık evlerde yaşıyor.	Yeni Zelanda’da yaklaşık 150.000 çocuk, maddi zorluk yaşayan hanelerde yaşamaktadır.	Her yıl 41.000 çocuk yoksullukla ilişkili durumlar nedeniyle hastaneye kaldırılmaktadır.	3499 milyon \$ işletme bütçesi + 1606,2 milyon \$ sermaye

⁶ New Zealand Treasury. (Erişim: 26.06.2025). *Wellbeing Budget 2019*.
<https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2022-05/b22-wellbeing-budget.pdf>

ÖNCELİKLİ ALAN	ÖNCELİKLENDİRMENİN GEREKÇESİ				TOPLAM BÜTÇE
					bütçesi
Māori ve Pasifik Halklarının Arzuları	Māori ve Pasifik halkı, nüfusun geri kalanına göre iyi olma hâli göstergelerinin çoğunda düşük sıralarda yer almaktadır.	Māori ve Pasifik halklarının ortalama gelir seviyeleri, diğer gruplardan daha düşüktür.	Māori ve Pasifik halklarının, diğer gruplara kıyasla daha yüksek eğitim niteliklerine ulaşma olasılıkları daha düşüktür.	Māori ve Pasifik halklarının, diğer gruplara kıyasla iyi, çok iyi veya mükemmel sağlık bildirme olasılıkları daha düşüktür.	593,2 milyon \$ işletme bütçesi + 5,535 milyon \$ sermaye bütçesi
Üretken Bir Ulus	Yeni Zelanda'nın, OECD ülkelerine kıyasla düşük araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) harcaması vardır.	Mevcut iş gücünün yüzde 21'inin görevleri 2030 yılına kadar otomatik hale getirilebilir.	Yeni Zelanda'nın verimliliği, diğer OECD ülkelerine göre düşüktür.	Yeni Zelandalılar gelirleri, kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ile ölçüldüğünde OECD'nin alt yarısında yer almaktadır.	1349,6 milyon \$ işletme bütçesi + 62 milyon \$ sermaye bütçesi
Dönüşen Ekonomi	Yeni Zelanda, OECD ülkeleri arasında kişi başına en yüksek sera gazı emisyonu oranlarından birine sahiptir.	Yıllık 720 ton/km ² toprak erozyonu, arazimizin verimliliğini azaltmakta ve su ekosistemlerine zarar vermektedir.	Yeni Zelanda'nın kişi başına düşen atık seviyesi 2013 yılından bu yana önemli ölçüde artmıştır.	Tarım alanlarındaki su yolları, yerli bitki örtüsünün baskın olduğu havzalara göre belirgin şekilde daha yüksek kirlenme göstermektedir.	1579 milyon \$ işletme bütçesi + 2723,8 milyon \$ sermaye bütçesi
Yeni Zelanda'ya Yatırım	-	-	-	-	5937,6 milyon \$ işletme bütçesi + 4068,8 milyon \$ sermaye bütçesi

Tablo 2. 2019 Bütçesi Kapsamında Öncelikli Alanlar İçin Belirlenmiş Olan Bütçe

Yukarıda belirtildiği üzere, Yeni Zelanda Hükümeti her yıl bütçe yayınlamaya devam etmektedir. Bu bütçelerin ikincisi olan ve Mayıs 2020'de sunulan Yeniden Birlikte İnşa [*Rebuilding Together*]

bütçesi, 2020 yılında COVID-19 salgını tüm dünya ekonomilerini sarstığından, ani krize yanıt vermeyi hedefledi.⁷ Bütçede özellikle altyapı projelerinin karbon ayak izini düşürme taahhüdü ve zihin sağlığını iyileştirmeye yönelik yatırımların sürdürülmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bütçe paketi; COVID-19 salgınının etkileri dikkate alınarak, sağlık, eğitim ve toplumsal hizmetlerin finansmanını korumayı, özellikle uzaktan eğitim ve temel kamu hizmetlerinin devamını sağlamayı önceliklendirmiştir. Böylece bu bütçede 50 milyar dolar tutarındaki COVID-19 Yanıt ve İyileşme Fonu [*Covid-19 Response and Recovery Fund*] oluşturularak salgının ekonomik ve sosyal etkileriyle mücadele için ek kaynak ayrılmıştır. Bu çerçevede hükümet, bütçe kapsamında üç temel amaca yönelmiştir: halk sağlığını korumak için hızlı müdahale; ekonomiyi tekrar canlandırmak ve uzun vadeli zorluklarla (örneğin altyapı yetersizlikleri, eğitim ihtiyacı) başa çıkmak. Bu bağlamda, yeni harcama teklifleri değerlendirilirken 2019 yılı bütçesinde belirlenen iyi olma hâli kriterlerine odaklanılması, kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi ve altyapı yatırımlarına devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca bütçe; çocuk yoksulluğu, eşitsizlik ve iklim değişikliği gibi alanlarda kalıcı etki yaratmanın tek bütçeyle mümkün olmayacağını altını çizerek, bu sorunların çözümü için uzun vadeli bir iyi olma hâli yaklaşımının sürdürülmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Mayıs 2021'de açıklanan İyileşmemizi Güvence Altına Alma [*Securing Our Recovery*] bütçesi, 2020'de başlatılan toparlanmayı sürdürmeyi amaçlamıştır.⁸ Bütçenin genel doğrultusu; COVID-19'un yarattığı etkilerle mücadele etmeyi sürdürmek, ekonomik iyileşmeyi hızlandırmak ve diğer iki bütçede de önceliklendirildiği üzere barınma, iklim değişikliği ve çocuk yoksulluğu boyutlarında geleceğe yönelik adımlar atmaya devam etmek şeklinde belirlenmiştir. Bu genel doğrultuya yönelik olarak da 5 amaç belirlenmiştir: (i) adil geçiş, (ii) fiziksel ve zihinsel sağlık, (iii) çalışmanın geleceği, (iv) Māori ve Pasifik halkları ve (v) çocukların iyi olma hâli. Bu hedefler çerçevesinde, bu bütçe döneminde işsizliğin düşmesi ve istihdamın artması için işletme desteği ve yatırım teşvikleri devam ettirilmiş; aynı zamanda konut arzı ve ulaşım altyapısına büyük fonlar ayrılmıştır. Diğer yandan, çocuklu ailelere indirimli ulaşım ve erken eğitim desteği gibi mali yardımlar sağlanırken, iklim değişikliğiyle mücadele de stratejik öncelikler arasında ele alınmıştır. 2021 bütçesinin stratejik yönelimleri arasında ayrıca yüksek enflasyon döneminde hane halklarını korumaya yönelik tedbirlere de yer verilmiştir.

2022 bütçesi Güvenli Bir Gelecek [*A Secure Future*] temasıyla açıklanmış, diğer bütçelerle uyumlu bir şekilde, ekonomik istikrarı ve düşük karbonlu bir kalkınma hedefini ön plana almayı sürdürmüştür.⁹ Bütçede, çevresel hedefler için Emisyon Azaltım Planı'na [*Emissions Reduction Plan*] 2.9 milyar dolarlık bir kaynak ayrıldığı ve düşük emisyonlu ve yüksek ücretli ekonomiye geçişe yatırım yapıldığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, yükselen enflasyonun yarattığı yaşam maliyetini karşılamak için düşük ve orta gelirli gruplara yönelik destek paketleri sürdürülmüş; yaklaşık 2.1 milyon kişiye kısa vadeli yaşam maliyeti ödemesi yapılmıştır. Ayrıca bütçe, COVID-19 sonrası toparlanmayı sürdürmek için birkaç yıla yayılan harcama taahhütlerini de sürdürmüştür. Bu çerçevede 2022-24 bütçe tahsisatlarından da yararlanılarak İklim Krizine Yanıt Fonu [*Climate Emergency Response Fund*] ve sağlık fonu oluşturulmuştur. Sağlık kapsamında önceki sistemin

⁷ New Zealand Treasury. (Erişim: 24.06.2025). *Wellbeing Budget 2020: Rebuilding Together*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2020-05/b20-wellbeing-budget.pdf>.

⁸ New Zealand Treasury. (Erişim: 25.06.2025). *Wellbeing Budget 2021: Securing Our Recovery*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2021-07/b21-wellbeing-budget-v2.pdf>.

⁹ New Zealand Treasury. (Erişim: 26.06.2025). *Wellbeing Budget 2022: A Secure Future*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2022-05/b22-wellbeing-budget.pdf>.

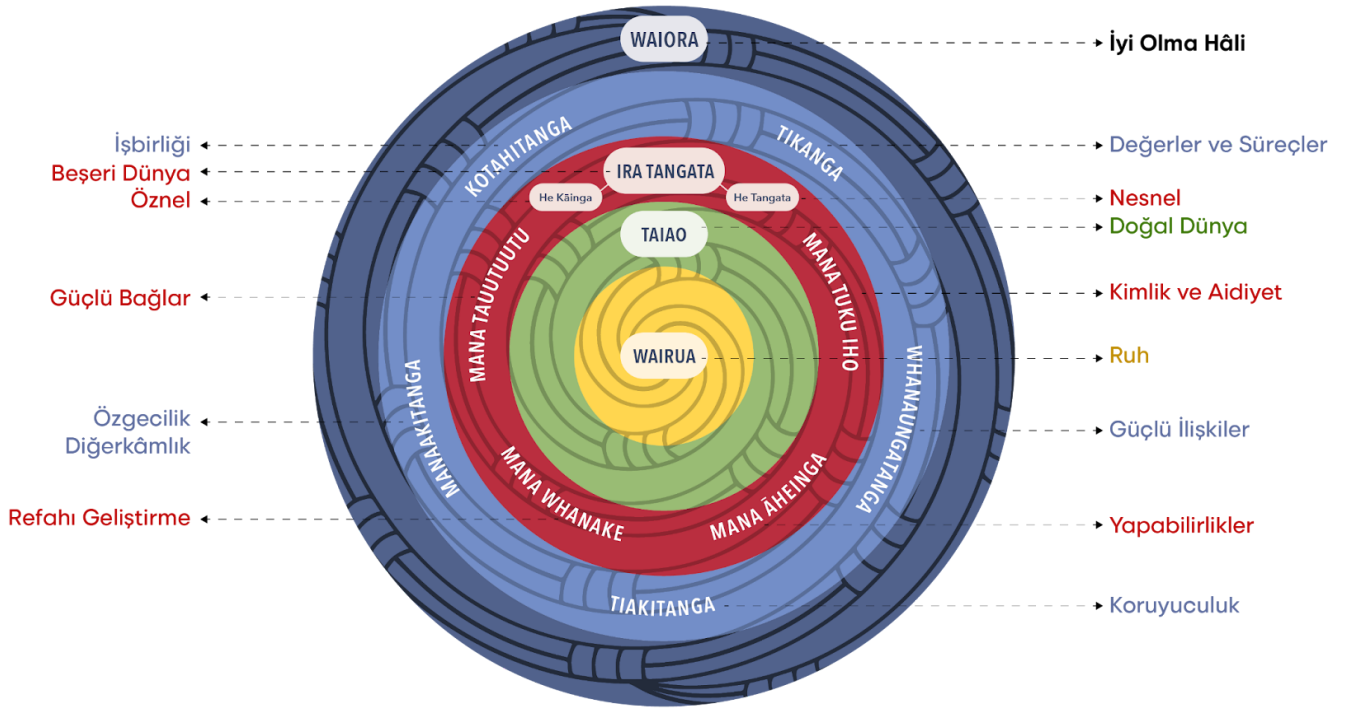
açılarıyla başa çıkmak için yılda 1.8 milyar dolarlık bir yatırım planlanmış ve bunu 2023'ten itibaren yılda 1.3 milyar dolarlık yatırımların takip edeceği aktarılmıştır.¹⁰ Bu dönemde geçen bütçelerde vurgulanan sürdürülebilir ekonomi, eğitim ve sağlık yatırımları artarak devam etmiş; çocukların iyi olma hâli hedeflerine uygun olarak erken çocukluk eğitimi ve aile destek programları genişletilmiştir.

Mayıs 2023'te sunulan Bugüne Destek, Yarına İnşa [*Support for Today, Building for Tomorrow*] bütçesi, gelişen zorluklara odaklanan dengeli bir program ortaya koymuştur.¹¹ Bu çerçevede, temel kamu hizmetlerine yatırım yapılması (sağlık, eğitim, konut) ve altyapı ile araştırma-teknoloji yoluyla daha üretken, yüksek ücretli ve düşük salımlı bir ekonomiye geçişin önceliklendirilmesi vurgulanmıştır. Ayrıca, Bütçe, kültürel çeşitliliği korumak ve desteklemek için Māori ve Māori-olmayanlar, Pasifik ve Pasifik-olmayan insanlar arasındaki uçurumu kapatmaya yönelik önlemleri uygulamaya koymaktadır. Bütçe, Māori ve Pasifik topluluklarının kendi kültürlerine ve geleneklerine uygun olarak iyi olma hâlini sağlayabilme arzularına saygı duyarak Māori ve Pasifik halklarının bu arzuları gerçekleştirebilmeleri için eşitlik ilkesine göre hareket etme gereğini ortaya koymaktadır. Bu yeni yaklaşım, 2002 yılında uygulamaya konulan ve *Māori whānau*'larını (ailelerini) devlet yardımlarını daha fazla toplumsal güçlenme ve özerklik geliştirecek şekilde kullanmaya teşvik etmek için kurulan *Whānau Ora* da beslenecektir. Bütçe, özellikle belirli topluluklardaki *whānau*ların ihtiyaç ve beklentilerine cevap vermesini sağlayacak şekilde güçlendirilmesini ve böylece iyi olma hâlinin desteklenmesini hedeflemektedir.

Bu bağlamda, LSF'yi tamamlayıcı olarak benimsenen *He Ara Waiora* [*wai* (su) ve *ora* (yaşamın kaynağı)], yani bir iyi olma hâli patikası] çerçevesi, Māori'lerin iyi olma hâli ve yaşam standartlarına ilişkin bakış açılarıyla ilgili bir kavram olan *waiora*nın [iyi olma hâli] anlaşılmasına yardımcı olması için geliştirilmiştir. Amaç, Yeni Zelandalıların farklı kültür, inanç, gelenek ve değer sistemlerinin iyi olma hâli açısından ne anlama geldiğine yönelik bir anlayış kazanmaktır. 2021 Bütçesi'nden bu yana iyi olma hâli değerlendirmelerine dâhil edilen *He Ara Waiora*, hem amaçları (Māori halkının iyi olma hâlinin bileşenlerine yönelik algıları) hem de araçları (bu amaçlara ulaşmak için *tikanga* değerleri veya ilkeleri) içermektedir (Şekil 1).

¹⁰ New Zealand Government. (Erişim: 26.06.2025). *Minister of Finance: Wellbeing Budget 2022 Speech*. <https://www.beehive.govt.nz/speech/minister-finance-wellbeing-budget-2022-speech#:~:text=Budget%202022%20invests%20%245,and%20Budget%202024%20operating%20allowances>.

¹¹ New Zealand Treasury. (Erişim: 26.06.2025). *Wellbeing Budget 2023: Support for Today, Building for Tomorrow*. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2023-05/b23-wellbeing-budget.pdf>.

Şekil 1. He Ara Waiora Çerçevesi

He Ara Waiora, Yeni Zelanda Hazinesi tarafından geliştirilen ve *te ao Māori* [Māori dünyagörüşü] çerçevesine dayanan bir iyi olma hâli çerçevesidir. Māori bilgeliğinden beslenen bu yaklaşım, *waiorayı* yaşamın kaynağı olarak kabul edilen *wai* [su] ile özdeşleştirilerek açıklamaktadır. *Waiora*, yalnızca bireylerin değil, *whānau* [aile], *hapū* [alt topluluklar/klanlar], *iwi* [kabile] ve daha geniş toplulukların kendi kaderlerini tayin edebilme ve kendi yaşam arzularını gerçekleştirme yetilerini kapsayan çok boyutlu bir iyi olma hâli anlayışını temsil etmektedir.

Yeni Zelanda Hazinesi, *He Ara Waiora*'yı, yalnızca yaşam standartlarını yükseltme hedefi için değil, aynı zamanda bu sürecin hangi yerel bilgi, değer ve ilişkiler üzerinden yapılandırılması gerektiğini sorgulamak için de kullanmaktadır. Bu çerçeve; kamu politikalarının etki değerlendirmesinde, kamu görevlilerinin Māori kavramlarını içselleştirmesinde ve farklı kamu kurumları ile yerel topluluklar arasında işbirliğini sağlamada yol gösterici bir araç olarak tasarlanmıştır.

Merkezde *Wairua* [ruh] yer almaktadır. *Wairua*, Māori iyi olma hâli anlayışında bütünsel sağlığın kaynağı ve temelidir. Bu ruhsal boyut, diğer tüm iyi olma hâli alanlarını besleyen, anlamlandıran bir çekirdek olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan da bireyin, kendi bireysel çıkarlarının ötesinde bir bütünün parçasına bağlı olduğuna yönelik bir hissiyatı, bir anlam arayışını veya bir maneviyatı temsil etmektedir. *Te Taiao* [doğal dünya], beşeri iyi olma hâlinin ayrı düşünülemeyen bir başka temel boyuttur. İnsanla doğa arasında hiyerarşik değil, karşılıklı sorumluluğa dayalı bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Doğanın sağlığının, insanların sağlığı ile doğrudan bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Bu, aynı zamanda doğanın insan varlığından bağımsız olarak bir değere sahip olduğu ve bu nedenle de doğanın iyi olma hâlinin sağlanmasında doğanın kendisi için doğaya değer verilmesi gerektiği anlamına gelmektedir, insanlara getireceği fayda için değil.

Te Ira Tangata [beşeri dünya] ise, bireylerin ve toplulukların yaşantılarını kapsamaktadır ve bu boyut, dört temel *mana* [güç, hak veya değer] ilkesiyle tanımlanmaktadır:

- **Mana tuku iho:** Bireylerin ve toplulukların kimlik ve aidiyet duygusunu yaşatabilme gücü.
- **Mana tautuutu:** Hak ve sorumluluklar çerçevesinde topluluklarla karşılıklı ilişkilere katılabilme yetisi.
- **Mana āheinga:** Kendi koşulları içinde hedeflerini belirleme ve gerçekleştirme kapasitesi.
- **Mana whanake:** Sürdürülebilir ve kuşaklar arası iyi olma hâli yaratabilme yetisi.

Bu hedefleri yerine getirmek için de beş araç tanımlanır: *Kotahitanga*, sistem genelinde ve farklı aktörler arasında (hükümet, iş dünyası, *iwi*, *whānau*) uyumlu, eşgüdümlü ve ortaklaşa çalışma anlamına gelmektedir. *Tikanga*, kararların doğru süreçlerle ve liyakata bağlı bir şekilde alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu, *Te Tiriti o Waitangi* [Waitangi Antlaşması] ortaklığına saygıyı da içerir. *Whanaungatanga*, akrabalık ya da ortak ilgi alanları üzerinden güçlü sosyal ilişkiler ve ağlar kurmayı vurgulamaktadır. *Manaakitanga*, toplumun tamamı için daha iyi bir yaşam ve daha güçlü bir sosyal saygınlık sağlama ilkesidir. Toplumsal bakım etiği ve adaletli bölüşüm analizi burada önemlidir. *Tiakitanga*, çevrenin ve sistemlerin sorumlu bir şekilde korunması, kolanması ve geleceğe aktarılması anlayışını içermektedir.¹²

Özetle Yeni Zelanda, iyi olma hâli odaklı bütçeleme uygulamasını küresel ölçekte ilk kez kurumsallaştıran ülkelerden biri olarak, politika yapımında ekonomik göstergelerle birlikte yaşam kalitesi ölçütlerini de merkezî bir araç hâline getirmektedir. Bütçe süreci, geleneksel maliye politikalarının yıllık büyüme ve istihdam göstergeleriyle sınırlı hedeflerinin ötesine geçerek, hükümetin tüm bütçeleme ve harcama kararlarını iyi olma hâli etkileri açısından değerlendirme zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, Maliye Bakanlığı ile diğer tüm bakanlıklar arasındaki işbirliği süreçleri yeniden yapılandırılarak her harcama talebi, seçilen iyi olma hâli öncelikleriyle tutarlı olup olmadığına göre değerlendirilmektedir. Ayrıca Hazine, karar alma sürecinin şeffaflığını artırmak üzere göstergelere dayalı etki değerlendirme raporları yayımlamakta ve kamuoyu denetimine açık bir hesap verebilirlik çerçevesi oluşturmaktadır. 2019 bütçesi, yalnızca hükümetin harcama önceliklerinin değil, aynı zamanda iyi olma hâli ekonomisi perspektifinin nasıl kurumsallaştırılabileceğini gösteren yapısal bir örnek olarak kabul edilmektedir. Yeni Zelanda'nın bu çabası, böylece, iyi olma hâlini yalnızca izlenecek bir sonuç değil, aynı zamanda kamu yönetimi süreçlerinin temel normatif hedefi hâline getiren öncü bir politika pratiğini yansıtmaktadır.

¹² New Zealand Treasury. (Erişim: 29.05.2025). *He Ara Waiora*.
<https://www.treasury.govt.nz/information-and-services/nz-economy/higher-living-standards/he-ara-waiora>.

GALLER:
GALLER'İN İYİ OLMA HÂLİ YASASI

Galler'in sürdürülebilir kalkınma konusundaki tarihi oldukça uzun bir geçmişe dayanır. 1998 tarihli Galler Hükümeti Yasası'nın 121. hükmü (sürdürülebilir kalkınma hükmü), Galler Ulusal Meclisi'nin "görevlerini yerine getirirken sürdürülebilir kalkınmayı nasıl teşvik etmeyi önerdiğini" ortaya koyan bir plan hazırlamasını, "planı yapmadan, yeniden yapmadan veya revize etmeden önce uygun gördüğü kişi veya kurumlara danışmasını", "her mali yılın sonunda planın uygulamalarının gözden geçirildiği raporun yayınlanmasını" ve "her olağan seçimi takip eden yılda planın sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmede ne kadar etkili olduğuna dair bir değerlendirme içeren bir rapor yayımlanmasını" şart koşmuştur.¹³ Her ne kadar bu hükümler, görevi Ulusal Meclis yerine yeni kurulan yürütme organına veren 2006 tarihli Galler Hükümeti Yasası ile yenilenmiş olsa da hükmün içeriği özü itibarıyla değişmemiştir.¹⁴

Bu süreçte, bu görevi hayata geçirmeyi hedefleyen üç sürdürülebilir kalkınma stratejisi oluşturulmuştur. İlki, 1998 tarihli Galler Hükümeti Yasası'nın 121. hükmüne istinaden 2000 yılında yayımlanan ve Galler'in ilk sürdürülebilir kalkınma stratejisi olan Farklı Yaşamayı Öğrenmek [*Learning to Live Differently*] programıydı. Yani meclis, tüm işlevlerini yerine getirirken, yaptığı tüm işlerde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme görevini benimsemiştir. Program, Brundtland Komisyonu'nun 1987 yılında tanımladığı sürdürülebilirlik tanımını benimseyerek, "mevcut ihtiyaçları karşılarken, gelecekteki nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini riske atmadan gelişmeyi destekleyeceği" taahhüdünde bulunmuştur. Aralık 2000'den itibaren bir uygulama eylem planına dönüşmüş ve 2001'de hükümet politikalarının gözden geçirilmesi, proje değerlendirme mekanizmalarının yenilenmesi gibi adımlarla sürdürülebilir kalkınmayı ulusal gündemin odağına almaya yönelik ilk adımları başlatmıştır. Ardından 6 Mart 2004'te Galler Meclisi, ikinci sürdürülebilir kalkınma stratejisi olan Farklı Yaşamaya Başlamak [*Starting to Live Differently*] programını hazırlamıştır. Bu program, hükümetin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini somutlaştıracak kapsamlı bir eylem stratejisinin geliştirilmesine önayak olmuştur. 2007'de kurulan İşbirliği Hükümeti döneminde ise, Mayıs 2009'da yayımlanan üçüncü program olan Bir Galler: Bir Gezegen [*One Wales: One Planet*], hem küresel sınırları hem sosyal adaleti gözetten bir vizyonu benimsemiştir. Bu programda sürdürülebilir kalkınma, bütün hükümet politikalarının ana stratejik hedefi olarak ilan edilmiştir ve Galler'i dünya ile paylaşılan kaynakların kendi payına düşen kısmını kullanarak daha adil bir ulus hâline getirmeyi amaçlamıştır. Program; sürdürülebilir kaynak

¹³ UK Legislation. (Erişim: 12.06.2025). *Government of Wales Act 1998*.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/38/section/121/1998-12-01>

¹⁴ UK Legislation. (Erişim: 12.06.2025). *Government of Wales Act 2006*.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/32/section/79/2006-07-25>

kullanımı, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir toplum boyutları arasındaki etkileşimlere dayalı olarak ve iyi olma hâlini merkezine alarak gruplandırılmış eylemlerden oluşan bir strateji içermektedir. İyi olma hâli de dâhil olmak üzere sürdürülebilir kalkınma için 5 ana gösterge belirlemiştir –sırasıyla Galler’in ekolojik ayak izi, Biyoçeşitlilik Eylem Planı türlerinin ve habitatlarının oranı (sabit ya da yükselen), Gayri Safi Katma Değer (GSKD) ve kişi başına GSKD, düşük gelirli hanelerde yaşayan nüfusun yüzdesi ve Galler’in iyi olma hâli.¹⁵ Aynı dönemde, 2011 Programı’nda sürdürülebilir kalkınma için yasal zorunluluk getirileceği ve bağımsız bir sürdürülebilir kalkınma kurumu oluşturulacağı taahhüt edilmiştir.

Kısacası, ‘Bir Galler: Bir Gezegen’ programı ile birlikte Galler’in resmi olarak ve sürdürülebilir kalkınmada merkezi bir rol vererek iyi olma hâli çerçevesine geçtiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede 2011 sonrası dönemde Galler Hükümeti tarafından sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yasal düzenlemelere hız verilmiştir ve Aralık 2012’de yayımlanan Sürdürülebilir Bir Galler Beyaz Kitabı’nda, sürdürülebilir kalkınmanın hükümetin ve kamu politikalarının merkezine alınacağı ifade edilmiştir. 2014 yılında milletvekillerine sunulan Gelecek Nesiller Tasarısı [*Future Generations Bill*], bu taahhütleri yasal bir zemine oturtmayı amaçlamıştır. Nihayet Mart 2015’te Galler Meclisi, Gelecek Nesillerin İyi Olma Hâli Yasası 2015’i [*The Wellbeing of Future Generations Act 2015* -bundan sonra İyi Olma Hâli Yasası] kabul ederek sürdürülebilir kalkınma ile iyi olma hâli hedeflerini hukuki çerçeveye bağlayan ilk ülke olmuştur.

İyi Olma Hâli Yasası, sürdürülebilir gelişime kapsamlı bir yaklaşım sunmakta ve 2030 Gündemi çerçevesini yansıtmaktadır; ayrıca İzmir’in iyi olma hâli çerçevesini belirlerken yapıldığı gibi, Galler’de de o dönemde dünyadaki en iyi uygulamalardan faydalandığı anlaşılmaktadır. Bu yasa, Galler için çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere sürdürülebilir gelişimin dört boyutunu ele alan yedi iyi olma hâli hedefi belirlemekte, kamu sektörü kuruluşlarına yasal yükümlülükler getirmekte ve Galler için dünyanın ilk Gelecek Nesiller Kamu Denetçisi’ni [*Future Generations Commissioner*] tayin etmektedir.

Bu çerçevede, İyi Olma Hâli Yasası, sürdürülebilir kalkınmanın ne anlama geldiğine dair yasalaşma ve daha fazla ayrıntı sağlama fırsatı ortaya koyarak genel bir tanım sağlamaktadır: “‘Sürdürülebilir kalkınma’, (...) iyi olma hâli hedeflerine ulaşmayı sağlayacak eylemlerde bulunarak Galler’in ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel iyi olma hâlini geliştirme süreci anlamına gelmektedir.¹⁶” Kısacası, İyi Olma Hâli Yasası, kamu kurumlarına sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme yükümlülüğü getirmektedir:

- Mevcut neslin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak,
- Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmamak,
- Sürdürülebilir kalkınma ilkesini dikkate almak,
- Beş çalışma kuralını izlemek,
- İyi olma hâli için hedefler belirlemek ve bu hedeflere ulaşmak için harekete geçmek.¹⁷

¹⁵ Welsh Government. (Erişim: 12.06.2025). *One Wales: One Planet: The Sustainable Development Scheme of the Welsh Assembly Government*. <https://senedd.wales/media/y5knxwob/gen-ld7521-e-english.pdf#page=8.27>.

¹⁶ Future Generations Wales. (Erişim: 12.06.2025). *Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015*. <https://futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2017/01/WFGAct-English.pdf>

¹⁷ Davies, H. (2016). The Well-Being of Future Generations (Wales) Act 2015: Duties or Aspirations? *Environmental Law Review*, 18(1), 41–56.

Kamu kurumları tarafından belirlenen iyi olma hâli amaçlarının [*well-being objectives*] gerçekleştirilebilmesi için, aynı zamanda yedi ulusal iyi olma hâli hedefinin [*well-being goals*] her birine katkılarını en üst düzeye çıkarmaları beklenmektedir.¹⁸ “Bu Yasada, bir kamu kurumunun ‘sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak’ bir şey yapmasına dair herhangi bir referans, o kurumun mevcut neslin ihtiyaçlarının, gelecekteki nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan karşılanmasını sağlama amacına yönelik bir şekilde hareket etmesi gerektiği anlamına gelir.” Burada önemli olan husus, Galler’in yedi ulusal iyi olma hâli hedefi ile kamu kurumları tarafından kendileri için belirlenmiş iyi olma amaçları arasında bir ayrımın mevcut olmasıdır. Galler’in yedi ulusal iyi olma hâli hedefi ise şunlardır:

i. Müreffeh bir Galler. Küresel çevrenin sınırlarını tanıyan ve bu nedenle kaynakları verimli ve orantılı bir şekilde kullanan (iklim değişikliği konusunda harekete geçmek de dâhil olmak üzere); zenginlik üreten ve istihdam olanakları sağlayan bir ekonomide vasıflı ve iyi eğitilmiş bir nüfus geliştiren ve insanların insana yakışır işlerin güvence altına alınmasıyla üretilen zenginlikten yararlanmasına olanak tanıyan yenilikçi, üretken ve düşük karbonlu bir toplum.

ii. Dirençli bir Galler. Sosyal, ekonomik ve ekolojik dayanıklılığı ve değişime (örneğin iklim değişikliği) uyum sağlama kapasitesini destekleyen sağlıklı işleyen ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe sahip bir doğal çevreyi koruyan ve geliştiren bir ulus.

iii. Daha sağlıklı bir Galler. İnsanların fiziksel ve zihinsel iyi olma hâlinin en üst düzeye çıkarıldığı ve gelecekteki sağlığa fayda sağlayacak seçim ve davranışların yapıldığı bir toplum.

iv. Daha eşit bir Galler. Geçmişleri veya koşulları ne olursa olsun (sosyo-ekonomik geçmişleri ve koşulları da dâhil olmak üzere) insanların potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlayan bir toplum.

v. Birbirine bağlı topluluklardan oluşan bir Galler. Cezbedici, yaşanabilir, güvenli ve iyi bağlantılara sahip topluluklar.

vi. Canlı bir kültüre ve gelişen Galce diline sahip bir Galler. Kültürü, mirası ve Galce dilini destekleyen ve koruyan, insanları sanata, spora ve eğlenceye katılmaya teşvik eden bir toplum.

vii. Küresel sorumluluk sahibi bir Galler. Galler’in ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel iyi olma hâlini artırmak için gerçekleştirilen faaliyetlerde, böyle bir faaliyetin küresel iyi olma hâline olumlu bir katkı yapıp yapmayacağını dikkate alan bir ulus (Şekil 2).

¹⁸ Bu çerçevede, Galler Hükümeti kendisi için bu 7 hedefe hizmet edecek 10 amaç belirlemiştir: (i) Etkili, yüksek kaliteli ve sürdürülebilir sağlık hizmetleri; (ii) Uzun vadeli eğitim reformu programımızı sürdürerek eğitimdeki eşitsizliklerin azalmasını ve standartların yükselmesini sağlamak; (iii) Savunmasız kişilere yönelik hizmetlerimizi korumak, yeniden inşa etmek ve geliştirmek; (iv) Çeşitliliği kutlamak ve her türlü eşitsizliği ortadan kaldırmak için harekete geçmek; (v) Adil çalışma, sürdürülebilirlik ve geleceğin sanayi ve hizmetleri ilkelerine dayalı bir ekonomi inşa etmek; (vi) Galce konuşan bir milyon kişi hedefine doğru ilerlemek ve turizm, spor ve sanat endüstrilerimizin gelişmesini sağlamak; (vii) Karbonsuzlaştırma yolunda azami ilerleme kaydederken daha güçlü, daha yeşil bir ekonomi inşa etmek; (viii) Şehirlerimizi, kasabalarımızı ve köylerimizi yaşamak ve çalışmak için daha da iyi yerler hâline getirmek; (ix) İklim ve doğa acil durumuna verdiğimiz tepkiyi yaptığımız her işin içine yerleştirmek; ve (x) Galler’e anayasal geleceğimiz hakkında ulusal bir sivil tartışmada liderlik etmek ve ülkemize dünya sahnesinde mümkün olan en güçlü varlığı kazandırmak. Bkz. Welsh Government. (Erişim: 12.06.2025).

Programme for Government—update.

<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2022-01/programme-for-government-update-december-2021.pdf>

Şekil 2. Yedi Hedef

Her seçim veya bütçeleme sürecinde değişmeyen bu uzun vadeli hedefler, 2014 yılında Galler vatandaşları ile Görmek İstedığımız Galler [*Wales We Want*] üzerine yapılan ulusal bir istişarenin sonucunda belirlenmiştir. Diğer kamu kurumlarının ise, kendi iyi olma hâli amaçlarını belirlemeleri ve bunlara ulaşmak için şu dört ilkeyi esas alarak harekete geçmeleri beklenmektedir: (i) hedeflerin her birine katkılarını en üst düzeye çıkaracak amaçlar belirlemek; (ii) geleneksel sınırlarının veya engellerinin ötesinde düşünmek ve hareket etmek; (iii) bu hedeflere ulaşmak için tüm makul adımları atmak; ve (iv) karar alma süreçlerine vatandaşları da dâhil ederek uzun vadeli, önleyici, entegre ve işbirlikçi bir şekilde çalışmak.¹⁹ Bu yedi iyi olma hâli hedefi ise, yıllık bir raporla takip edilen 50 ulusal gösterge aracılığıyla izlenmektedir (Tablo 3).

Gösterge Tanımı	
1	Doğum ağırlığı 2.500 gramın altında olan canlı tekil doğumların yüzdesi
2	En az ve en çok yoksunluk çeken kesimler arasındaki fark da dâhil olmak üzere doğumda sağlıklı yaşam beklentisi
3	İki veya daha fazla sağlıklı yaşam tarzı davranışına sahip yetişkinlerin yüzdesi
4	Havadaki azot dioksit (NO ₂) kirliliği seviyeleri
5	İki veya daha fazla sağlıklı yaşam tarzı davranışına sahip çocukların yüzdesi
6	Küçük çocukların gelişiminin ölçülmesi
7	Ücretsiz okul yemeklerinden yararlanabilen ve yararlanamayan öğrenciler arasındaki fark da dâhil olmak üzere öğrenciler arasındaki başarı puanı farkı
8	Ulusal Yeterlilikler Çerçevesinin farklı seviyelerinde yeterliliklere sahip yetişkinlerin yüzdesi
9	Çalışılan her bir saat için Brüt Net Katma Değer
10	Kişi Başına Brüt Harcanabilir Hane Geliri

¹⁹Howe, S. (2023). Implementing intergenerational fairness—the Welsh approach. Nord J Wellbeing Sustain Welf Dev 2:59–62.

Gösterge Tanımı	
11	İnovasyon konusunda aktif olan işletmelerin yüzdesi
12	Kurulu yenilenebilir enerji ekipmanlarının kapasitesi (MW cinsinden)
13	Topraktaki karbon ve organik madde konsantrasyonu
14	Galler'in küresel ayakizi
15	Kişi başına düşen geri dönüştürülmeyen atık miktarı
16	İstihdamda olan, kalıcı sözleşmeli (veya geçici sözleşmeli ve kalıcı iş aramayan) ve en az gerçek Yaşam Ücreti kazanan kişilerin yüzdesi
17	Cinsiyet, engellilik ve etnik köken bakımından ücret farkı
18	Birleşik Krallık medyan gelirine göre gelir yoksulluğu içerisinde yaşayan hanelerdeki kişilerin yüzdesi
19	Maddi yoksulluk çeken hanelerde yaşayan kişilerin yüzdesi
20	Ücretleri toplu pazarlık süreciyle belirlenen işçilerin oranı
21	İstihdam oranı
22	Farklı yaş grupları için ölçülen eğitim, istihdam veya öğretimdeki kişilerin yüzdesi
23	Yaşadıkları bölgeyi etkileyen kararları etkileyebildiğini düşünenlerin yüzdesi
24	İhtiyaç duydukları tesis ve hizmetlere ulaşma/erişme imkânlarından memnun olan insanların yüzdesi
25	Evde, yaşadıkları bölgede yürürken ve seyahat ederken kendini güvende hissedilen insanların yüzdesi
26	Yaşanacak bir yer olarak yaşadıkları bölgeden memnun olan kişilerin yüzdesi
27	Yaşadıkları bölgeye ait olduklarını, farklı geçmişlerden gelen insanların birlikte iyi geçindiklerini ve insanların birbirlerine saygılı davrandıklarını kabul edenlerin yüzdesi
28	Gönüllü olan kişilerin yüzdesi
29	Kişiler için ortalama zihinsel esenlik puanı
30	Yalnız olan kişilerin yüzdesi
31	Tehlikelerden arındırılmış konutların yüzdesi
32	Nehirlerden ve denizden kaynaklanan orta veya yüksek sel riski altındaki mülklerin (evler ve iş yerleri) sayısı
33	Yeterli enerji performansına sahip konutların yüzdesi
34	Her 10.000 hane başına evsiz kalması başarıyla engellenen hane sayısı
35	Yılda en az üç kez sanat, kültür veya miras etkinliklerine katılan veya bu etkinliklerde yer alan kişilerin yüzdesi
36	Her gün Galce konuşan ve birkaç kelimedenden daha fazla Galce konuşabilen kişilerin yüzdesi
37	Galce konuşabilen kişi sayısı
38	Haftada üç veya daha fazla kez sportif faaliyetlere katılan kişilerin yüzdesi
39	Birleşik Krallık akreditasyon standartlarını karşılayan arşiv/miras koleksiyonlarına sahip müze ve arşivlerin yüzdesi
40	İstikrarlı veya iyileştirilmiş koşullarda olan belirlenmiş tarihi çevre varlıklarının yüzdesi
41	Galler'deki sera gazı salımları
42	Galler'de küresel mal ve hizmetlerin tüketimine atfedilen sera gazı salımları
43	Galler'deki sağlıklı ekosistem alanları
44	Galler'deki biyolojik çeşitliliğin durumu

Gösterge Tanımı	
45	İyi veya yüksek genel statüye ulaşan yüzey suyu kütlelerinin ve yeraltı suyu kütlelerinin yüzdesi
46	Galler'de aktif küresel vatandaşlık
47	Adalet sistemine güven duyan kişilerin yüzdesi
48	Yürüme, bisiklet veya toplu taşıma ile yapılan yolculukların yüzdesi
49	Gelirlerinin %30'unu veya daha fazlasını konut masraflarına harcayan hanelerin yüzdesi
50	Dijital kapsayıcılığın durumu

Tablo 3. Galler'in İyi Olma Hâli Göstergeleri²⁰

Bununla birlikte Yasa, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi sürecinde uyulması gereken ve yukarıda aktarılan yükümlülükler arasında yer alan Beş Çalışma Kuralı tanımlamaktadır. Bu kurallar, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ekseninde ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel iyi olma hâlini sağlamak ve geliştirmek için gerekli esaslara dayanmaktadır. Temel hedeflerden biri, farklı kurumlar arasındaki entegrasyonu engelleyen unsurların üstesinden gelmektir:

- *Uzun vade:* Kısa vadeli ihtiyaçlarla, uzun vadeli ihtiyaçları karşılama yeteneğini korumanın dengelenmesi.²¹
- *Entegrasyon:* Her bir kamu kurumunun iyi olma hâli amaçlarının, ulusal iyi olma hâli hedeflerine, kendi hedeflerine veya diğer kamu kurumlarının hedeflerine nasıl etki edebileceğinin dikkate alınması.
- *Katılım:* İyi olma hâli amaçlarına ulaşmakla ilgilenen kişilerin katılımının önemi ve bu kişilerin kurumun hizmet verdiği bölgenin çeşitliliğini yansıtmasının sağlanması.
- *İşbirliği:* İlgili kurumun iyi olma hâli amaçlarına ulaşmasına yardımcı olabilecek diğer kişilerle (veya kurumun farklı bölümleriyle) işbirliği içinde hareket edilmesi.
- *Önleme:* Sorunların ortaya çıkmasını veya kötüleşmesini önlemek için harekete geçmenin kamu kurumlarının amaçlarına ulaşmasına nasıl yardımcı olabileceği.²²

²⁰ Welsh Government. (Erişim: 12.06.2025). *National indicators and national milestones for Wales*.

<https://www.gov.wales/well-being-future-generations-national-indicators-2021-html>. Bu göstergelere ilişkin olarak burada, her ne kadar brüt katma değer (GVA), kişi başına GVA -veya üretkenlik- ve brüt harcanabilir hane halkı geliri (GDHI) gibi ekonomik büyümeyle ilişkilendirilebilecek üç gösterge kullanılmış olsa da, ekonomik büyümenin kendisinin hiçbir zaman kendi başına bir hedef olarak belirlenmediğine dikkat çekmek önemlidir. Bkz. Welsh Government. (Erişim: 12.06.2025). *Programme for Government—update*.

<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2022-01/programme-for-government-update-december-2021.pdf>. Benzer şekilde, 2023 Yıllık Raporu, büyümeyi bir hedef olarak belirtmekten kaçınarak şunları ifade etmektedir: “[Belirlenen 10 amaç], sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, Galler'in doğal çevresini ve kaynaklarını gelecek nesiller için korumamızı ve restore etmemizi sağlamanın yanı sıra, insanların ve toplulukların şimdi ve gelecekte iyi olmasına ve gelişmesine olanak tanıyan temel kolaylaştırıcılara odaklanmaktadır.” Bkz. Welsh Government. (Erişim: 12.06.2025). *Annual Report 2023*.

<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2023-07/welsh-government-annual-report-2023-v1.pdf>. Bununla birlikte, aşağıda Galler'in vizyonunu ortaya koyan kilometre taşlarında da görülebileceği üzere, GDHI için esnek bir büyüme hedefinin koyulduğunu da vurgulamamız gerekmektedir. Bu hedef, doğal olarak, belirlenen bir diğer kilometre taşı olan küresel ayak izinden kendi adil payını alması hedefiyle bir çelişki içerisinde durmaktadır. Büyümeye yönelik vurguya ilişkin sorunlar sonuç bölümünde tartışılacaktır.

²¹ Benzer şekilde, İzmir'in 2074'e uzanan 50 yıllık yolculuğunda kısa vadede bir dönüm noktası olacak olan 2030 yılına yönelik benimsenen çalışma planı, sistemsel bir yaklaşıma daha fazla vurgu yaparak kentin iyi olma hâlini sağlamak ve iyileştirmek için güçlü bir gündem oluşturmayı hedeflemektedir.

²² Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 12.06.2025). *Well-Being of Future Generations Act*. <https://futuregenerations.wales/about-us/future-generations-act/>.

Yasanın uygulanması için bir diğer önemli kurum, yukarıda da ifade edildiği üzere, Gelecek Nesiller Kamu Denetçisidir. Kamu Denetçisi, yedi iyi olma hâli hedefine ulaşmak için belirli politikalar önermekte, kamu kuruluşlarının bu yukarıda belirtilen beş çalışma kuralına uygun hareket edip etmediğini izlemekte ve kamu kuruluşlarının iyi olma hâli amaçlarına ulaşip ulaşmadığını değerlendirmektedir. Amaç, “gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinin korunması ve kamu kurumlarının yaptıkları işlerin uzun vadeli etkilerini daha fazla dikkate almaya teşvik edilmesi”dir.²³ Diğer bir ifadeyle, Gelecek Nesiller Kamu Denetçisi’nin buradaki rolü, sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak gelecekteki nesillerin çıkarlarını korumak ve İyi Olma Hâli Yasası’na tâbi kamu kurumlarını yedi ulusal iyi olma hâli hedeflerine ulaşmaları için desteklemektir. Bu, İyi Olma Hâli Yasası kapsamında belirlenmiş olan her bir kamu kurumunun Galler’in iyi olma hâlini geliştirmek için çalışması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu çerçevede de her bir kurumun kendisi için iyi olma hâli amacını belirlemesi beklenmektedir. Bu amaçlar, her bir kamu kurumunun, iyi olma hâli hedeflerinde belirtilen Galler vizyonuna ulaşmak için nasıl çalışacağını gösterecektir.

2018-19’da Galler’in Gelecek Nesiller Kamu Denetçisi, kamu kurumlarına yedi iyi olma hâli hedefinin ana unsurlarını detaylandıran ve bu hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilebilecek eylemler listesini sunan 82 “Basit Değişiklik” önermiştir ve bu önerilerin 71’i hâlihazırda benimsenmiş veya geliştirilme aşamasındadır. Bu öneriler, kamu kurumlarının bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için davranışları ve eylemlerini İyi Olma Hâli Yasası ile nasıl uyumlu hâle getirebileceğini göstermek amacıyla kullanılabilecek iyi uygulama ve kaynakları içermektedir. Her önerilen değişiklik, en az bir iyi olma hedefine atıfta bulunmaktadır. Kamu kuruluşlarına önerilen değişiklikler, çalışanların sağlık ve iyi olma hâlini artırmak için fırsatları en iyi şekilde değerlendirecek şekilde politikaların gözden geçirilmesinden (‘daha sağlıklı bir Galler’ hedefi) nesiller arası faaliyetler için fırsatların değerlendirilmesine (‘daha canlı bir kültüre sahip Galler’ hedefi) kadar her bir iyi olma hâli hedefinin kamu kurumlarının amaçlarına dâhiliyetinin güçlendirilmesini hedeflemektedir.²⁴

Yasa’nın bir başka bileşeni olarak, İyi Olma Hâli Yasası’nın yerel düzeyde uygulanması için Kamu Hizmetleri Kurulları [*Public Services Boards*-PSB’ler] oluşturulmuştur. Yasa, 2007 yılında uygulamaya konulmuş olan mevcut PSB’lerin yeniden organize edilmesi yoluyla, yerel kamu hizmetleri için entegre karar alma organlarını harekete geçirmiştir. Her bir yerel otorite bölgesi için yeniden harekete geçirilen 22 PSB’nin; yerel otorite, yerel sağlık kurulu, yangın ve kurtarma otoritesi ve Galler için Doğal Kaynaklar kurumundan birer üyeyi içermesi gerekmektedir. Bu kurumlara ek olarak PSB’ler ayrıca Galler bakanlarını, her bir yerel yönetim bölgesindeki emniyet müdürlerini, polis ve suç komiserlerini, belirli denetimli serbestlik hizmetlerinden bir temsilciyi ve gönüllü kuruluşları temsil eden en az bir kuruluşu üye olmaya davet etmektedir. Her bir kurulun görevi, İyi Olma Hâli Yasası kapsamında belirlenmiş olan yedi iyi olma hâli hedefi için bölgedeki ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel iyi olma hâlinin değerlendirilmesi ve bunun için de her yıl Yasa kapsamındaki sorumluluklarını yerel ölçekte nasıl yerine getireceklerini ortaya koyan bir iyi

²³ Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 12.06.2025). *Commissioner for Wales*.

<https://futuregenerations.wales/discover/about-future-generations-commissioner/commissioner-for-wales/>

²⁴ Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 13.06.2025). *Annual Report 2018-2019: Acting today, for a better tomorrow*. <https://senedd.wales/media/ohzaqv1o/agr-ld12698-e.pdf>.

olma hâli raporu yayımlanmasıdır. Ayrıca yayımladıkları iyi olma hâli planının ve amaçlarının yerine getirilmesini de izlerler.²⁵ Kısacası, PSB'lerin görevleri şunları içermektedir.

- Kendi bölgelerindeki ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel iyi olma hâli durumunu değerlendirmek ('iyi olma hâli değerlendirmesi' olarak bilinir)
- Galler'in iyi olma hâli hedeflerine katkılarını en üst düzeye çıkarmak üzere tasarlanmış yerel amaçlar belirlemek ve bir İyi Olma Hâli Planı yayımlamak
- Bu amaçlara ulaşmak için tüm makul adımları atmak.²⁶

PSB'ler tarafından 2017 yılında hazırlanan ilk iyi olma hâli değerlendirmeleri; hayata iyi bir başlangıç yapmanın önemi, iyi olma hâlinin sağlanmasında mekânın ve yerin rolü, insanların iyi bir yaşam standardına sahip olması, gençlerin ve yetişkinlerin iyi becerilere, niteliklere ve insana yakışır bir işe sahip olması ve insanların sağlıklı davranışlara sahip olması gibi yerelde birçok ortak öncelikli alanın belirlendiğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak Gelecek Nesiller Kamu Denetçisi'nin bu değerlendirmelere ilişkin önerileri dikkate alındığında, özellikle iyi olma hâli planlarının hazırlanması sürecinde bireylerin ve toplulukların deneyimlerine yönelik daha bütüncül bir anlayış geliştirebilmek amacıyla veriye dayalı ve katılımcı süreçlerin entegrasyonunun sağlanması ve geleneksel fikirleri ve iş yapma biçimlerini yansıtmak yerine İyi Olma Hâli Yasa'sında tanımlandığı şekliyle iyi olma hâlini ele alarak amaçların ve araçların belirlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²⁷ Bu önerilerden hareketle hazırlanan ve bölgenin dört iyi olma hâli boyutunu iyileştirmeye yönelik amaçları ve adımları ortaya koyan ilk planlar 2018 yılında yayımlanmıştır (bir örnek için bkz. Tablo 4).

YEDİ HEDEF							
ÖNCELİKLER	Müreffeh Bir Galler	Dirençli Bir Galler	Daha Sağlıklı Bir Galler	Daha Eşit Bir Galler	Birbirine Bağlı Topluluklardan Oluşan Bir Galler	Canlı Bir Kültüre ve Gelişen Galce Diline Sahip Bir Galler	Küresel Sorumluluk Sahibi Bir Galler
Newport'un yaşamak, çalışmak, ziyaret etmek ve yatırım yapmak için iyi bir yer olarak algılanmasını sağlamak	☐	☐	☐	☒	☒	☒	☐
Ekonomik ve sosyal iyi olma hâli için beceri seviyelerini artırmak	☒	☐	☐	☒	☒	☒	☐
Yenilenmeyi ve ekonomik büyümeyi desteklemek	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

²⁵ Welsh Government. (Erişim: 13.06.2025). *Public Services Boards*. <https://www.gov.wales/public-services-boards>.

²⁶ Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 13.06.2025). *Public Service Boards*. <https://futuregenerations.wales/discover/about-future-generations-commissioner/public-services-boards/>.

²⁷ Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 23.06.2025). *Well-Being in Wales: Planning Today for a Better Tomorrow*. https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2017/07/FGCW_Well-being_in_Wales-Planning_today_for_a_better_tomorrow_2017_edit_27082017.pdf#page=45.12.

YEDİ HEDEF							
Çocuklara ve gençlere hayatta mümkün olan en iyi başlangıcı sağlamak	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Herkes için uzun ve sağlıklı yaşamlar sağlamak	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
İnsanların topluluklarında kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak	☐	☒	☒	☒	☒	☒	☒
İnsanların sürdürülebilir destekleyici bir toplulukta uygun barınma imkânlarına erişimini mümkün kılmak	☒	☐	☒	☒	☒	☐	☒
İnsanlara topluluklarının bir parçası olduklarını hissettirmek ve aidiyet duygusu yaratmak	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Spor ve fiziksel aktiviteye katılımı teşvik etmek	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Sanat, miras ve tarihe katılımı ve erişimi sağlamak	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☐
İnsanların kullanması ve keyfini çıkarması için temiz ve güvenli bir çevre oluşturmak	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☐
Şehir genelinde hava kalitesini iyileştirmek	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Toplulukları iklim değişikliğine karşı dirençli hâle getirmek	☒	☐	☒	☒	☒	☐	☐

Tablo 4. Newport'un İyi Olma Hâli Öncelikleri Ve Yedi Hedef Ile Bağlantısı²⁸

Ayrıca İyi Olma Hâli Yasası'nın farklı PSB'ler tarafından nasıl algılandığı, tanımlandığı ve yorumlandığı da sorgulanmaktadır. Bu çerçevede, bazı PSB'ler ya genel iyi olma hâli konu başlıkları (Wrexham, Conwy and Denbighshire, Blaenau Gwent) ya da belirli iyi olma hâli temaları etrafında veriler sunarken (Caerphilly, Torfaen, Newport, Flintshire, Bridgend, Gwynedd and Anglesey, Neath Port Talbot), diğerlerinin ise yaşam evrelerine dayalı daha radikal bir yaklaşım

²⁸ Newport Government. (Erişim: 24.06.2025). *Newport Well-being Plan 2018-23*.

<https://www.newport.gov.uk/documents/One-Newport/Local-Well-being-Plan-2018-23-English-Final-Revised-Aug-21.pdf>. Bu önceliklerden hareketle Newport dört amaç belirlemiştir: (i) Herkes, benzersiz şehrimizde yaşamak, ziyaret etmek ve yatırım yapmak konusunda iyi hisseder; (ii) Herkesin gelişmesi, başarılı olması ve sürdürülebilir, canlı bir şehre katkıda bulunması için ihtiyaç duyduğu beceriler ve fırsatlar vardır; (iii) Herkes dayanıklı, dostane, bağlantılı topluluklara aittir ve iyi olma hâllerini artırmak için kendilerini güvende ve yetkin hisseder; ve (iv) Newport, entegre bir sürdürülebilir ulaşım ağına sahip sağlıklı, güvenli ve dayanıklı çevreler sunmaktadır.

(Pembrokeshire, Ceredigion, Carmarthenshire), iyi olma hâlinin belirleyicilerinin neler olduğunu ortaya koyan stratejik bir yaklaşım (Monmouthshire, Powys, Cwm Taf) veya geleneksel bir sonuç-odaklı planlama (Vale of Glamorgan, Cardiff, Swansea) benimsediği gözlemlenmektedir.²⁹

Tüm bunlara ek olarak, Galler'in vizyonu, iyi olma hâli hedefleri bağlamında belirlenen göstergeler içerisinde seçilmiş olan belirli göstergeler esas alınarak, Galler'in geleceğini şekillendirmeyi hedefleyen kilometre taşlarını da içermektedir. Kilometre taşları, 7 iyi olma hâli hedefi kapsamında kilit alanlarda ihtiyaç duyulan değişimin hızını ve ölçeğini tanımlayan uzun vadeli hedeflerdir. 16 ulusal göstergeyi kapsayan hedef odaklı toplam 17 ulusal kilometre taşı bulunmaktadır (Tablo 5).

GÖSTERGELER	KİLOMETRE TAŞLARI
Sağlıklı Yaşam Beklentisi	Yetişkinlerin sağlıklı yaşam beklentisini artırılacak ve en az ve en çok yoksunluk içinde olanlar arasındaki sağlıklı yaşam beklentisi fark 2050 yılına kadar en az %15 oranında daraltılacak.
Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışına Sahip Yetişkinler	Sağlıklı yaşam tarzı davranışlarından 2 veya daha fazlasına sahip yetişkinlerin oranı 2050 yılına kadar %97'nin üzerine çıkarılacak.
Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışına Sahip Çocuklar	İki veya daha fazla sağlıklı davranışa sahip çocukların oranı 2035 yılına kadar %94'e ve 2050 yılına kadar %99'un üzerine çıkarılacak.
Ulusal Yeterlilikler Çerçevesinin Farklı Seviyelerinde Yeterliliklere Sahip Yetişkinler	Çalışma çağındaki yetişkinlerin %75'i 2050 yılına kadar 3. seviye veya daha yüksek kalifikasyona sahip olacak. Çalışma çağına olup herhangi bir niteliğe sahip olmayan yetişkinlerin oranı 2050 yılına kadar Galler'deki tüm yerel yönetimlerde %5 veya altında olacak.
Kişi Başına Brüt Harcanabilir Hane Geliri	Kişi başına düşen brüt harcanabilir hane geliri 2035 yılına kadar iyileştirilecek ve 2050 yılı için esnek bir büyüme hedefi belirlenecek.
Galler'in Küresel Ayak İzi	Galler, 2050 yılına kadar dünya kaynaklarının sadece kendi payına düşen kısmını kullanacak.
Cinsiyet, Engellilik ve Etnik Köken Bakımından Ücret Farkı	Cinsiyet, engellilik ve etnik kökene göre ücret farkı 2050 yılına kadar ortadan kaldırılacak.
Gelir Yoksulluğu	Galler'de belirli temel ve korunan özelliklere (yoksulluk içinde olma ihtimallerinin yüksek olduğu anlamına gelir) sahip kişiler ile bu özelliklere sahip olmayan kişiler arasındaki yoksulluk farkı 2035 yılına kadar azaltılacak ve 2050 için esnek bir hedef belirlenecek.

²⁹Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 23.06.2025). *Well-Being in Wales: Planning Today for a Better Tomorrow*.

https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2017/07/FGCW_Well-being_in_Wales-Planning_today_for_a_better_tomorrow_2017_edit_27082017.pdf#page=45.12.

GÖSTERGELER	KİLOMETRE TAŞLARI
İstihdam Edilen Kişilerin Yüzdesi	Adil çalışmaya ve yeterince temsil edilmeyen grupların iş gücü piyasasına katılımını artırmaya odaklanarak, 2050 yılına kadar Galler ve Birleşik Krallık'taki istihdam oranı arasındaki uçurum ortadan kaldırılacak.
Eğitim, İstihdam veya Öğretimdeki Kişilerin Yüzdesi	2050 yılına kadar 16-24 yaş grubundaki gençlerin en az %90'ının eğitim, istihdam veya öğretimde olması sağlanacak.
Gönüllü Olan Kişilerin Yüzdesi	Galler'in bir gönüllülük ülkesi olduğunu göstererek, 2050 yılına kadar gönüllülük yapan insanların oranı %10 artırılabilecek.
Ortalama Zihinsel İyi Olma Hâli Puanı	Yetişkin ve çocukların ortalama zihinsel iyi olma hâlini iyileştirilecek ve 2050 yılına kadar Galler'deki en yoksun ve en az yoksun bölgeler arasındaki yetişkin ve çocuk ortalama zihinsel iyi olma hâli farkı ortadan kaldırılacak.
Yeterli Enerji Performansına Sahip Konutların Yüzdesi	Galler'deki tüm evler 2050 yılına kadar yeterli ve uygun maliyetli enerji performansına sahip olacak.
Galce Konuşabilen Kişi Sayısı	2050 yılına kadar Galce konuşan bir milyon kişi olacak.
Galler'deki Sera Gazı Salımları	Galler 2050 yılına kadar net sıfır sera gazı salımına ulaşacaktır.
Galler'deki Biyolojik Çeşitliliğin Durumu	Türlerin ve ekosistemlerin durumlarında 2030 yılına kadar iyileşme sağlanacak ve 2050 yılına kadar net bir iyileşme sağlanarak biyolojik çeşitlilikteki düşüş tersine çevrilecek.

Tablo 5. Galler'in Kilometre Taşları

Galler'in iyi olma hâli hedeflerine ve kilometre taşlarına yönelik bağlılığının önemli bir örneği, 2021 yılında alınan bir kararla önümüzdeki 30 yıl boyunca tüm yeni yol inşaat projelerinin askıya alınması kararıdır. Güneydoğu Galler'deki Newport şehri etrafında M4 otoyolu için 22.5 kilometrelik bir yan yolu inşa etme planları, politika tartışmalarını tetikleyerek ekonomi ile çevre arasındaki denge konusunu ön plana çıkarmıştır. Dönemim Gelecek Nesiller Komiseri Sophie Howe, 2017 yılında Newport çevresinde planlanan M4 otoyolu güzergâhı projesine dair yürütülen kamu soruşturmasına sunduğu kanıt özetinde, bu projenin sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle ve İyi Olma Hâli Yasa'nın öngördüğü yedi iyi olma hâli hedefiyle uyumlu olmadığını savunmaktadır. Mevcut önerinin uzun vadeli toplumsal, çevresel ve ekonomik faydalar üretmekten uzak olduğunu; özellikle karbon salımlarının artışı, ekolojik dayanıklılığın zedelenmesi, kamu sağlığına etkileri ve eşitsiz erişim gibi konularda riskler taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca hükümetin kararı alma sürecinin beş sürdürülebilirlik ilkesine uygun şekilde işlemediğini, kararı zaten alınmış bir projenin sonradan bu ilkelere uydurulmaya çalışılması şeklinde geliştiğini öne sürmektedir. Dahası 1,6 milyar sterlinlik bu yatırımın daha entegre toplu taşıma sistemlerine ve akıllı trafik çözümlerine yönlendirilmesinin, hem ekonomik hem de çevresel olarak daha verimli ve adil olacağını ifade etmektedir. Howe, özellikle iyi olma hâlinin ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel boyutları

arasında dengeli bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır: “Bu devrim niteliğindeki Yasa’daki dengeleme, her bir unsura mümkün olduğunca eşit ağırlık vermek ve birinin teraziyi bozmasına izin vermemek anlamına gelmektedir.”³⁰

Bu çerçevede, 2019’da Başbakan Mark Drakeford, maliyet ve çevresel etkileri gerekçe göstererek Newport etrafındaki 1,6 milyar sterlinlik M4 otoyolunu iptal etti.³¹ 2021’deki seçim zaferinden sonra da Galler Hükümeti, tüm yeni yol yapım projelerini askıya aldı ve dokuz yılda 86 milyon ağaç dikme sözü -ve yeni bir Ulusal Orman yaratma hedefi- verdi. Gelecek Nesiller Raporu 2020 de yol inşaatı yatırımlarının öncelikle durdurulmasını ve bunun yerine ulaşım planlamasında alternatif çözümlere geçişi önererek bu kararda güçlü bir rol oynadı.³²

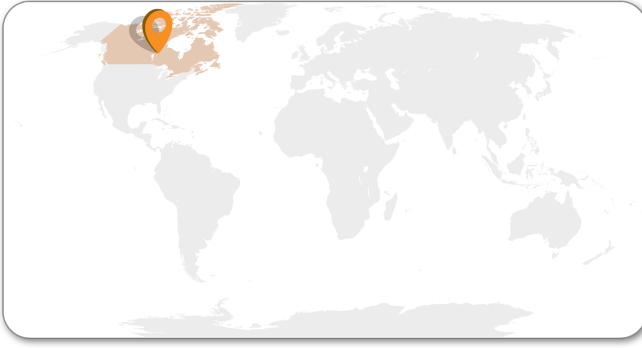
Bu bağlamda, M4 otoyolu projesinin iptal edilmesi, İyi Olma Hâli Yasası kapsamında hem yasal hem de etik bir zorunluluk hâline gelmiştir çünkü bu yasa, kamu yatırımlarının bugünkü ihtiyaçları karşılarken gelecek nesillerin haklarını da gözetmesini şart koşturmaktadır. Otoyol projesi, kısa vadeli trafik rahatlatma amacı taşısa da uzun vadede artan karbon salımları, ekolojik tahribat ve toplumsal eşitsizlik gibi sonuçlar doğurarak yasanın öngördüğü “daha sağlıklı”, “daha dirençli”, “daha adil” ve “küresel sorumluluk sahibi” bir Galler vizyonuna hizmet etmemektedir. Ayrıca, projenin hazırlık süreci, sürdürülebilir kalkınmanın beş temel ilkesi olan uzun vadeli düşünme, entegrasyon, katılım, önleme ve işbirliği ilkelerine uygun biçimde yürütülmemiştir. Dolayısıyla, bu karar, çevresel ve sosyal çıkarların güçlü bir şekilde önceliklendirilmesine işaret ederek tek başına ekonomik çıkarların ötesinde tüm boyutlarıyla iyi olma hâlinin değerlendirilmesine iyi bir örnektir.

Sonuç olarak, Galler’in iyi olma hâli yaklaşımı, sürdürülebilir kalkınmanın merkezi ilke olarak kabul edildiği 2009’dan bu yana gelişen ancak etkisi somut olarak ancak İyi Olma Hâli Yasası’nın yürürlüğe girmesiyle hissedilen bütüncül bir politika çerçevesine dayanmaktadır. Galler’in iyi olma hâli yaklaşımı, sürdürülebilir kalkınmayı yalnızca belirli politika alanlarına özgü bir hedef olmaktan çıkarak, tüm kamu karar alma süreçlerine yön veren kapsayıcı ve bütüncül bir ilkeye dönüştürmeyi başarmıştır. Yasa; çevresel, sosyal ve ekonomik çıkarları aynı anda ve eşit düzeyde gözetebilmenin mümkün olduğunu göstermiştir. Yasa’nın güçlü yönlerinden biri, sürece geniş halk katılımı sağlayarak toplumsal meşruiyeti pekiştirmesi ve gelecek nesillerin sesi olarak konumlanan Gelecek Nesiller Komiseri kurumu aracılığıyla kuşaklar arası adaleti somut bir politika bileşeni hâline getirmesidir. Yine de, yerel düzeyde vatandaş katılımının artırılması ve göstergelerin kapsamının genişletilmesi gibi iyileştirme alanları mevcuttur. Galler örneği, sürdürülebilirlik ilkesinin anayasal ve kültürel temellere oturtulmasıyla birlikte, iyi olma hâlinin yasal olarak tanımlanıp izlenebilir hedeflere dönüştürülebileceğini göstererek, diğer ülkeler için hem kurumsal tasarım hem de uygulama açısından öğretici bir model sunmaktadır. Özellikle M4 otoyolu örneğinde olduğu gibi, ulusal bağlamın fırsat pencereleriyle nasıl anlamlı politika dönüşümlerine yol açabileceğini kanıtlamaktadır.

³⁰ Howe, S. (2017). *The M4 Corridor Around Newport Public Local Inquiry: Letter to the Inspector*. Cardiff: Office of the Commissioner for Future Generations.

³¹ BBC. (Erişim: 24.06.2025). *M4 relief road: Newport motorway plans scrapped*. <https://www.bbc.com/news/uk-wales-48512697>.

³² Future Generations Commissioner for Wales. (Erişim: 24.06.2025). *The Future Generations Report 2020*. <https://www.futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2020/05/FGC-Report-English.pdf>.

KANADA: KANADA'NIN İYİ OLMA HÂLİ ENDEKSİ

1990'ların sonunda, geleneksel GSYİH ölçütlerinin ötesinde toplumsal iyi olma hâlini izleme ihtiyacını ön plana çıkararak, 1999 yılında Kanada'daki Atkinson Vakfı [*Atkinson Charitable Foundation-ACF*] ve Kanada Politika Araştırma Ağı [*Canadian Policy Research Network*], toplumsal ilerlemenin sadece ekonomik büyüme gibi göstergelerle ölçülmesinin yetersiz kaldığı görüşünden hareketle, *yaşam kalitesinin yurttaş öncelikleri temelinde değerlendirilmesini* hedefleyen yeni bir ulusal gösterge sistemi geliştirme sürecini başlattı.³³ Bu çabanın merkezinde, toplumsal iyi olma hâlini anlamak için vatandaşların kendi deneyimlerine, değerlerine ve önceliklerine dayalı bir yaklaşım geliştirmek yatıyordu.

Projenin çıkış noktası, iyi olma hâlinin yalnızca hükümetin teknik uzmanları tarafından değil, doğrudan halkın katılımıyla tanımlanması gerektiği fikriydi. Bu doğrultuda, Ekim 2000'de 9 eyaletteki 21 farklı şehirden/kasabadan ve 12 kırsal alandan gelen 346 katılımcıyla toplam 40 yurttaş diyalogu düzenlendi. Katılımcılar yaş, cinsiyet, etnik köken, toplumsal statü ve coğrafi yerleşim gibi kriterlere göre çeşitlendirilmişti; gençler, kentsel ve kırsal kesimdekiler, dezavantajlı gruplar ve etkili aktörlerden oluşan beş farklı katılımcı kümesi oluşturuldu. Diyaloglar öncesinde katılımcılara yaşam kalitesi ve göstergelerine ilişkin bilgi kartları dağıtıldı; ardından üç saat süren ve uzman moderatörlerce yürütülen yapılandırılmış tartışmalarda bireylerin yaşam kalitesi tanımlarına, önceliklerine ve göstergelerine ilişkin görüşleri sistematik olarak toplandı. Yurttaş diyalogları sonucunda ilk ve orta öğretim, sağlık hizmetlerine erişim, sağlıklı bir çevre, temiz hava ve/veya su, sosyal programlar, sorumlu vergilendirme, kamu güvenliği veya emniyeti, iş güvenliği, istihdam fırsatları, geçim ücreti, zaman kullanımı veya dengesi, sivil katılım ve çocuk/gençlik programları, Kanada'da yaşam kalitesinin temel bileşenleri olarak öne çıktı.

Böylece tüm katılımcı gruplar; insan hakları, demokratik katılım, eğitimde erişilebilirlik, evrensel sağlık hizmeti, güvenli toplumlar ve sağlıklı çevre gibi başlıklarda hemfikir olmuşlardır. Özellikle ruh/zihin sağlığı, gençlere ve çocuklara yönelik destek hizmetleri ile yaşam dengesi (zaman kullanımı) gibi alanlar, bireysel düzeyde iyi olma hâlinin güçlü belirleyicileri olarak sıklıkla vurgulanmıştır. Katılımcılar ayrıca, bu alanlara ilişkin göstergelerin geliştirilmesini desteklemiş; ancak teknik belirleme sorumluluğunun uzmanlara bırakılması gerektiği görüşünde birleşmişlerdir.

³³ University of Waterloo. (Erişim: 25.06.2025). *Asking Citizens What Matters for Quality of Life in Canada*. https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/askingcitizenswhatmattersforqualityoflife_canada_2000.pdf

Bu katılımcı sürecin çıktıları temelinde CPRN, 2001 yılında *A Citizens' Prototype* başlıklı belgeyi yayımlayarak, vatandaş önceliklerine dayalı ilk yaşam kalitesi gösterge setini sundu (Tablo 6).³⁴ Bu “yurttaş prototipi”; kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında ortak bir diyalog zemini oluşturmak ve kamu politikalarında sosyal, ekonomik ve çevresel dengeleri kurmak için gösterge temelli bir yönetim aracı olarak tasarlandı. Prototip, gösterge geliştirmenin yalnızca istatistiksel bir egzersiz değil, aynı zamanda demokratik meşruiyeti artıran bir toplumsal öğrenme süreci olduğu anlayışını yansıtmaktadır.

TEMA		GÖSTERGELER
1	Sağlık Sistemi	- hastalık oranları/yüksek sağlık oranları - erişim (örn. sağlık tesisleri ve doktorlar) - doğal/alternatif sağlık müdahaleleri - sigorta kapsamı (örneğin, ilaçlar, diş bakımı) - beklenen yaşam süresi oranları
2	Eğitim	- liseyi tamamlama oranları - lise sonrası eğitimin erişilebilirliği ve fiyat uygunluğu - kamu eğitimi fon düzeyleri - öğretmen-öğrenci oranları - okuldaki şiddet oranları
3	Çevre	- geri dönüşüm seviyeleri - ozon tabakasının restorasyonu ve/veya asit yağmuru seviyeleri - yerel sürdürülebilirlik göstergeleri - mahalle temizliği - yeşil alana erişim - yeşil alanların korunması
4	Sosyal Programlar	- bekar ebeveynler için destekler - istihdam eğitim programları - konut erişilebilirliği ve fiyat uygunluğu - gündüz bakımına erişilebilirlik ve fiyat uygunluğu - sosyal yardım oranları
5	Ekonomi	- istihdam oranı/işsizlik oranı - geçim ücretinin üzerinde gelir - ekonomik büyüme oranları - GSYİH ile kredi kartı borcu arasındaki fark - küçük işletme destekleri ve yatırımları
6	Yönetim	- oy verme katılım oranları - adil vergi oranları - hükümet yasa koyucularına erişim - halkın hükümete güven düzeyi (hesap verebilirlik) - hükümet israfı veya verimsizliği - duyarlılık ölçümleri

³⁴ University of Waterloo. (Erişim: 25.06.2025). *Indicators of Quality of Life in Canada: A Citizens' Prototype*. https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/Indicators_of_Quality_of_Life_in_Canada.sflb__0.pdf

TEMA		GÖSTERGELER
7	Hukuk/Adalet Sistemi	- suç oranı - yeniden suç işleme oranı - önemli suçların kanun yoluyla infazı - kadın polis memurlarının oranı - hapis cezalarının tamamını çeken mahkûmların oranı
8	Genel Değerler	- sivil katılım veya demokratik katılım - kişisel sorumluluk - fırsat eşitliği - uzun vadeli planlamanın kapsamı - ırkçı veya ayrımcı tutumlar
9	Bireysel İyi Olma Hâli	- mali güvence - stres seviyesi - boş zamanın mevcudiyeti - öz saygı veya öz memnuniyet ölçümleri - uyuşturucu/alkol kullanım oranları
10	Çalışma	- iş istikrarı (işte geçirilen süre) - ortalama çalışma saatlerinin uzunluğu - iş tatmini seviyeleri - işçi devamsızlık oranları - kapsam-dışı çalışanlara sağlanan faydalar
11	Topluluk ve Din	- gönüllü katılım oranları - kilise üyeliği - yoksulluk ve evsizlik oranları - sosyal uyum (örn. komşularla etkileşim oranları) - ayrışma veya kültürel izolasyon derecesi
12	Yaşlılar ve Çocuklar	- gençlerde intihar oranları - yaşlı intihar oranları - çocuk destek ödemeleri oranları veya temerrüt oranları - çocuk yoksulluk oranları - emeklilikte ekonomik güvence derecesi
13	Aileler ve Arkadaşlar	- sağlıklı çocuk gelişimi göstergeleri - aile ve arkadaşlarla geçirilen zaman - aile içi şiddet oranları - aile destek programlarına erişim (örn. ebeveynlik programları) - iş ile ev hayatı arasındaki denge
14	Enformasyon/ Medya	- Kanada İstatistik raporlarına erişim - bilgi kaynaklarına erişim - kütüphane yatırımları - yanlış veya yanıltıcı bilgilerin izlenmesi
15	Altyapı/Ulaşım	- altyapı yatırımları - toplu taşıma için finansman - toplu taşıma kullanan nüfus oranı

TEMA		GÖSTERGELER
16	Kültürel Arayışlar	- parklar ve rekreasyon yatırımları - sanat ve müzik programları için fon - kültürel etkinliklere katılım oranları
17	Çeşitlilik/Çok Kültürlülük	- kültürel festivallerin veya değişimlerin sayısı - Yerlilerin toprak talepleri ve yasal sorunlarının çözüm oranı - göçmenlerin topluma ve ekonomiye katılımı
18	Genel Yaşam Kalitesi	- sosyal denetim - ortak gösterge seti - belirli bölgelere özgü göstergeler

Tablo 6. Katılımcılar Tarafından Belirlenen Kanada'daki Yaşam Kalitesi Sorunlarına İlişkin Potansiyel Göstergeler³⁵

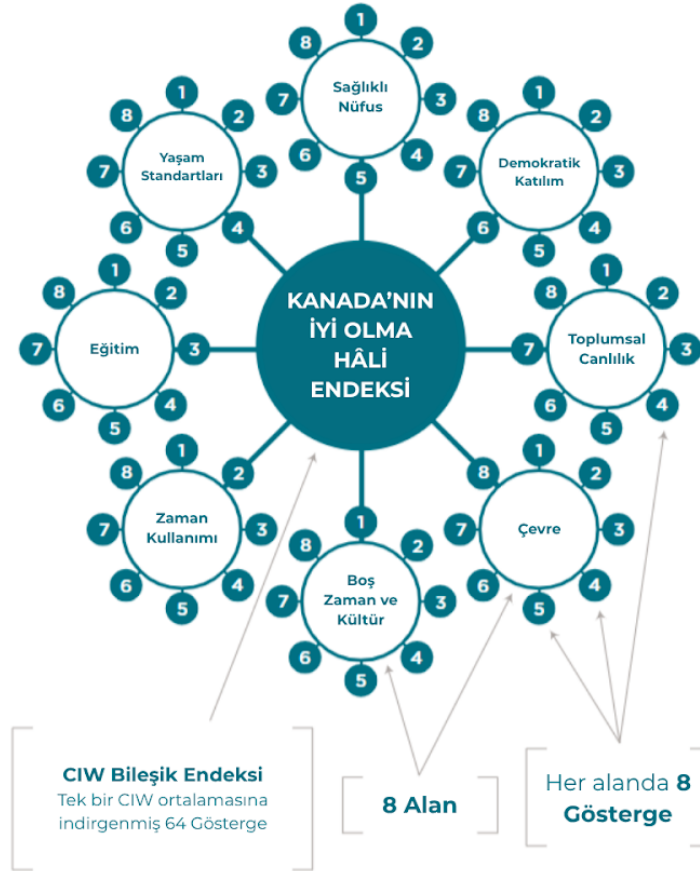
Bu dönem, Kanada'nın iyi olma hâlini ölçmeye yönelik teknik kapasitesini değil, aynı zamanda demokratik katılım mekanizmalarını da kurumsallaştırdığı bir eşik noktası olarak kabul edilmektedir. Yurttaşların katılımıyla belirlenen bu göstergeler daha sonra Kanada İyi Olma Hâli Endeksi [*Canadian Index of Wellbeing* -bundan sonra CIW olarak anılacaktır] çerçevesinin metodolojik temelini oluşturmuş, 2006 sonrası dönemde göstergeler bütüncül bir endeks hâline getirilerek kurumsallaşmıştır. 2008 yılında ACF, CIW'nun kavramsal çerçevesini oluşturacak olan son sekiz alanını seçmiştir. Kanadalılar tarafından sağlanan bu geri bildirimler, CIW Ulusal Yönlendirme Komitesi (2004-2007 yılları arasında görev yapmıştır) tarafından Kanada değerlerine göre kalibre edilmiş ve sekiz alandan oluşan bir çerçeveye dönüştürülmüştür.

CIW projesi, ekonomik iyileşme ile vatandaşların yaşadıkları deneyimler arasındaki kopukluğu vurgulayan 2008 küresel mali krizi bağlamında ivme kazanmıştır. GSYİH rakamları ekonomik iyileşmeyi gösterirken, birçok Kanadalı yaşamlarının birçok boyutunda iyi olma hâli düşüşü yaşamaya devam etmiştir. Bu eşitsizlik, toplumsal ilerlemenin tüm yelpazesini yakalayabilecek daha incelikli ölçüm araçlarına duyulan ihtiyacın altını çizmiştir.

2009'dan 2011 baharına kadar, seçilen sekiz alan için araştırma ekipleri son raporlarını tamamlamışlardır. Alan raporları, her bir alanın bileşik endekse dâhil edilmesi için dikkate alınması gereken göstergeleri ortaya koyarak sonunda CIW'yu tanımlayacak olan bileşik endeksin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu çerçevede CIW'da kullanılacak olan alanlar ve göstergeler; ulusal liderler ve organizasyonlar, topluluk grupları, araştırma uzmanları, gösterge kullanıcıları ve önemli olarak, Kanada kamuoyunu içeren Kanada genelinde geniş bir istişare süreci aracılığıyla geliştirilmiştir. Üç tur süren kamu istişaresi, geçmişteki katılımcı süreçlerin de eklemlenmesi yoluyla, Kanadalıların iyi olma hâline katkıda bulunan ve onu etkileyen temel sekiz yaşam alanının belirlenmesiyle sonuçlanmıştır: Toplumsal Canlılık, Demokratik Katılım, Eğitim, Çevre, Sağlıklı Nüfus, Boş Zaman ve Kültür, Yaşam Standartları ve Zaman Kullanımı (Şekil 3). Bu

³⁵ University of Waterloo. (Erişim: 25.06.2025). *Asking Citizens What Matters for Quality of Life in Canada*. https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/askingcitizenswhatmattersforqualityoflife_canada_2000.pdf

istişareler, CIW'nun temel değerlerini³⁶ tematik alanlara dönüştürerek, Kanadalılar için gerçekten neyin önemli olduğuna dair uzlaşmacı bir sürecin sonucunda ortaya çıkan sekiz alanı doğrulamıştır. Genel olarak CIW, ülkenin ekonomik üretkenliğini ölçen GSYİH'nin, Kanadalıların tavsiyelerine göz önünde bulundurarak, sosyal ilerlemeyi ölçmediğine yönelik bir sürecin ürünü olarak geliştirilmiştir.³⁷

Şekil 3. Kanada'nın İyi Olma Hâli Endeksi

Toplumsal Canlılık, toplulukları birbirine bağlayan sosyal bağlantıları, sivil katılımı ve kolektif etkinliği kapsamaktadır. Bu alan, güçlü sosyal ağların ve topluluk katılımının bireysel ve kolektif iyi olma hâli için temel olduğunu kabul etmektedir. *Demokratik Katılım*, vatandaşların demokratik süreçlere ve kurumlara katılımını ölçmektedir. Bu alanı seçimlere katılımın ötesine geçerek yurttaşlık bilgisi, siyasi etkinlik ve kamusal söylemlere katılımı da kapsamaktadır. *Eğitim* hem örgün eğitim kazanımlarını hem de yaşam boyu öğrenme fırsatlarını kapsamaktadır. Alan, mezuniyet oranları ve okuryazarlık gibi geleneksel ölçütlerin ötesinde eğitimde eşitlik ve yetişkinlerin öğrenime katılımı gibi göstergeleri de içermektedir. *Çevre*, doğal sistemlerin sürdürülebilirliğini ve bunların insan iyi olma hâli üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Bu alan, insan gelişiminin sağlıklı

³⁶ CIW'nun gelişimine yön veren ve istişarelerin sonucunda belirlenen bir dizi temel uzlaşma değeri şunlardan oluşmaktadır: (i) hakkaniyet, (ii) kapsayıcılık, (iii) ekonomik güvence, (iv) çeşitlilik, (v) sağlık, (vi) demokrasi, (vii) eşitlik, (viii) güvenlik ve (ix) sürdürülebilirlik. Bkz. University of Waterloo. (Erişim: 26.06.2025). *Reflecting Canadian values*. <https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/about-canadian-index-wellbeing/reflecting-canadian-value>.

³⁷ University of Waterloo. (Erişim: 26.06.2025). *How Are Canadians Really Doing?*. https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/c011676-nationalreport-ciw_final-s.pdf.

ekosistemlere ve sürdürülebilir kaynak kullanımına olan temel bağımlılığını kabul etmektedir. *Sağlıklı Nüfus* hem bireysel sağlık sonuçlarını hem de kamu sağlığı belirleyicilerini kapsamaktadır. Bu alan, gelir eşitsizliği, konut kalitesi ve gıda güvenliği gibi sağlığın daha geniş sosyal belirleyicilerini de içerecek şekilde geleneksel sağlık sistemi ölçümlerinin ötesine geçmektedir. *Boş Zaman ve Kültür*; rekreasyon, sanat ve kültürel katılımın insan gelişimindeki rolünü ele almaktadır. Anlamli boş zamanın ve kültürel katılımın yaşam kalitesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu kabul edilmektedir. *Yaşam Standartları*, maddi iyi olma hâli ve ekonomik güvenliği ele almaktadır. Ekonomik faktörlerin önemini yadsınamamakla birlikte, bu alan bunları daha geniş bir iyi olma hâli bağlamına yerleştirmektedir. *Zaman Kullanımı*, Kanadalıların zamanlarını farklı faaliyetler arasında nasıl paylaştıklarını ve bunun iyi olma hâli üzerindeki etkilerini incelemektedir. Zamanın dağılımının, yaşam kalitesinin diğer tüm yönlerini etkileyen temel bir kaynak olduğu kabul edilmektedir.

Böylece tüm bu alanları tek bir endekse indirgeyen CIW, iyi olma hâlini şu şekilde tanımlamaktadır:

Mümkün olan en yüksek yaşam kalitesinin, iyi yaşam standartları, iyi sağlık, sürdürülebilir çevre, canlı topluluklar, eğitilmiş bir nüfus, dengeli zaman kullanımı, yüksek düzeyde demokratik katılım ve boş zaman ile kültüre katılıma odaklanarak, ancak bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla, tüm yönleriyle var olmasıdır.³⁸

Bu tanım, insan deneyiminin sosyal, kültürel, çevresel ve sivil boyutlarını kapsayacak şekilde maddi iyi olma hâlinin ötesine geçen bütüncül bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu tanımdan hareketle geliştirilen endeks, sosyal ilerlemeyi ölçmekte ve yaşam kalitesini göstermektedir. İnsanların yaşam kalitesi için gerçekten önemli olan yaşam alanlarındaki zaman içindeki değişiklikleri takip etmek amacıyla 2016 yılında yayımlanan Kanadalılar Gerçekte Nasıl Yaşıyorlar? [*How Are Canadians Really Doing?*] adlı rapor, yaşamın en önemli alanlarında Kanadalıların nasıl bir durumda olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır ve raporun ikincisinin bu yıl [2025] yayımlanması beklenmektedir. Başta Kanada İstatistik Kurumu olmak üzere yaklaşık 200 veri kaynağından yararlanılarak hazırlanan bu rapor, yaşam kalitesinin değerlendirilmesi açısından hayati önem taşıyan ve birbiriyle bağlantılı sekiz alanı temsil eden 64 gösterge sunmaktadır (Tablo 7).

Gösterge Tanımı	
1	Topluma aidiyet duygusunun biraz veya çok güçlü olduğunu bildiren nüfusun yüzdesi
2	Bir hayır kurumu veya kâr amacı gütmeyen kuruluş için ücret almadan gönüllü olan nüfusun yüzdesi (yani gönüllülük oranı)
3	Yakın arkadaşı olmadığını bildiren nüfus yüzdesi
4	Geçtiğimiz yıl içinde bir hayır kurumuna veya kâr amacı gütmeyen bir kuruluşa bağış yapan nüfusun yüzdesi
5	Hava karardıktan sonra kendi bölgelerinde yalnız yürürken kendilerini suça karşı güvende hisseden nüfusun yüzdesi
6	Suç Şiddet Endeksi

³⁸ University of Waterloo. (Erişim: 26.06.2025). *How Are Canadians Really Doing?*. https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/c011676-nationalreport-ciwi_final-s.pdf.

Gösterge Tanımı	
7	Son 5 yıl içinde etnik-kültürel özelliklere dayalı ayrımcılığa maruz kalan nüfusun yüzdesi
8	Çoğu veya birçok insana güvenilebileceğine inanan nüfus yüzdesi
9	Federal seçimlerde seçmenlerin katılım yüzdesi
10	Kayıtlı seçmenlerin oy kullanma hakkına sahip seçmenlere oranı
11	Bir hak, savunuculuk veya siyasi grup için gönüllü olan nüfusun yüzdesi
12	Yaşlı ve genç seçmenler arasındaki katılım yüzdesi farkı
13	Milletvekili bütçesinden seçmenlerle iletişime ayrılan pay
14	Federal Parlamento'daki kadın oranı
15	Kanada'da demokrasinin işleyişinden oldukça veya çok memnun olduğunu bildiren nüfusun yüzdesi
16	Federal Parlamento'ya oldukça fazla veya büyük ölçüde güvenen nüfus yüzdesi
17	Ortalama yıllık Kanada lisans eğitim ücretleri (2022 \$)
18	Mezun olduktan sonra borcu olan lisans öğrencilerinin yüzdesi
19	Düzenlenmiş bir çocuk bakım merkezinde yer bulan genç Kanadalıların (0-5 yaş arası) oranı
20	Eğitimle ilgili faaliyetlere katılan 25 yaş ve üzeri yetişkinlerin yüzdesi
21	İş gücündeki 25-29 yaş arası lise mezunu gençlerin yüzdesi
22	Üniversite diplomasına sahip 25-64 yaş arası nüfusun yüzdesi
23	Devlet okulu öğrencisi başına ortalama harcama (\$2020)
24	Devlet okullarında öğrencilerin eğitimcilere oranı
25	İnce partikül madde salımlarından kaynaklı hava kirliliği (megaton)
26	Mutlak sera gazı salımları (GHG'ler) (yılda megaton CO ₂)
27	Birincil enerji üretimi (terajul)
28	Konutlarda enerji kullanımı (1.000 hane başına terajul)
29	Hizmet verilen kişi başına su tesislerinden gelen içme suyu (metreküp)
30	Çevreyi/yaban hayatını koruma faaliyetlerinde gönüllü olan kişilerin yüzdesi
31	Toplam tarım arazisi (hektar)
32	Orman rejenerasyonu: Dikili alan (hektar)
33	Genel sağlık durumlarını çok iyi veya mükemmel olarak değerlendiren nüfus yüzdesi
34	Diyabet tanısı bildiren nüfusun yüzdesi
35	Yıl olarak doğumda beklenen yaşam süresi
36	Ruh sağlığını çok iyi veya mükemmel olarak değerlendiren nüfus yüzdesi
37	Çoğu günü biraz veya aşırı stresli olarak algılayan nüfusun yüzdesi
38	Ara sıra veya her gün sigara içtiğini bildiren 12 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi
39	Geçtiğimiz yıl influenza aşısı olan nüfusun yüzdesi
40	Düzenli bir tıp doktoru olan nüfusun yüzdesi
41	Orta ila aktif günlük fiziksel aktivite yapan nüfusun yüzdesi

Gösterge Tanımı	
42	Bir önceki gün sosyal boş zaman faaliyetlerinde harcanan zamanın ortalama yüzdesi
43	Bir önceki gün kültür ve sanat etkinliklerinde geçirilen zamanın ortalama yüzdesi
44	Geçtiğimiz yıl kültür/rekreasyon kuruluşları için gönüllü olarak çalışılan ortalama saat sayısı
45	Toplam hane harcamalarının yüzdesi olarak geçtiğimiz yıl tüm kültür/rekreasyon için yapılan toplam harcamalar
46	Geçtiğimiz yıl tüm sahne sanatlarında performans başına ortalama seyirci sayısı
47	Geçtiğimiz yıl tüm Milli Parklara/Ulusal Tarihi Alanlara alan başına ortalama ziyaret
48	Geçtiğimiz yıl Kanada'da evden 80 km'den uzak noktalara yapılan tatil seyahatlerinde seyahat başına ortalama gece konaklama
49	Ekonomik ailelerin ve ekonomik aileye dâhil olmayan kişilerin vergi sonrası medyan geliri (2020 \$)
50	Gini katsayısı (gelir uçurumunun bir ölçüsü)
51	Ortalama aylık hane gelirinin %30 veya daha fazlasını konuta ödeyen hanelerin yüzdesi
52	Orta veya ciddi derecede gıda güvensizliği olan nüfusun yüzdesi
53	İstihdam oranı
54	Uzun süreli işsizlik oranı (52 hafta veya daha fazla)
55	İş süresi: Kişinin mevcut işveren için çalıştığı ardışık ortalama ay sayısı
56	Yoksulluk içinde yaşayan nüfusun yüzdesi (LIM-AT Vergi Sonrası Düşük Gelir Ölçütüne göre)
57	Haftada 50 saatten fazla çalışan 25 yaş ve üzeri iş gücünün yüzdesi
58	Haftada 30 saatten az çalışan iş gücünün yüzdesi (tercihen değil, koşullar gereği)
59	Arkadaşlarla geçirilen ortalama günlük zaman miktarı (günlük dakika)
60	İşe gidip gelme süresi uzun olan (45 dakikadan fazla) 15 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi
61	Düzenli, hafta içi çalışma saatlerine sahip iş gücünün yüzdesi
62	Esnek çalışma saatlerine sahip ücretli çalışan nüfus içindeki bireylerin yüzdesi
63	Tam zamanlı çalışan 15 yaş ve üzeri nüfusun yüksek düzeyde zaman baskısı bildiren yüzdesi
64	7-9 saat arası kaliteli temel uyku uyuduğunu bildiren Kanadalıların yüzdesi

Tablo 7. 64 Gösterge

Bu çerçevede öncelikle her bir alan için 1994=100 olarak belirlenerek, her bir gösterge için bu baz yılından belirli bir yıl için yüzde değişim hesaplanmaktadır. Yüzde değişimini belirlemek için, sonraki yıllardaki her gösterge için ham puanlar 1994 yılındaki ham puana bölünüp 100 ile çarpılmaktadır. Daha sonra her yıl için her bir alandaki 8 göstergenin tümü için ortalama yüzde değişim hesaplanarak ilgili alandaki trend belirlenmektedir ve son yıl tüm zaman dilimindeki yüzde değişimi yansıtmaktadır. Son olarak, her yıl için sekiz alanın tamamındaki yüzde değişimin ortalaması hesaplanarak genel iyi olma hâli eğilimi CIW şeklinde elde edilmektedir.³⁹ Bu sonuçlara

³⁹ Bununla birlikte, CIW, her birinin genel iyi olma hâline eşit katkıda bulunduğunu varsayarak alanları eşit ağırlıklandırmaktadır.. Bu varsayım farklı popülasyonlar veya bağlamlarda geçerli olmayabilir. Bu bağlamda, halkın tercihlerine veya istatistiksel tekniklere dayalı alternatif ağırlıklandırma şemaları, iyi olma hâli modellerine ilişkin farklı içgörüler sağlayabilir. Bununla birlikte, bu eşit ağırlıklandırmanın bir gerekçesi olarak şu ileri sürülmektedir: "Şu veya başka bir göstergesi bir şekilde daha önemli olarak kabul etmek için birçok neden vardır, ancak eksik olan, belirli bir göstergeye diğer bazı veya tüm göstergelerden daha büyük veya daha küçük bir sayısal değer atamak için geçerli bir nedendir. Böyle

ulaşmak için CIW, güvenilir ve geçerli iyi olma hâli ölçümleri üretmek amacıyla çoklu veri kaynaklarını ve istatistiksel teknikleri birleştiren bir metodolojik yaklaşım kullanmaktadır. Çerçeve, Kanada Toplum Sağlığı Anketi [*Canadian Community Health Survey*], Genel Sosyal Anket [*General Social Survey*], İş Gücü Anketi [*Labour Force Survey*] ve nüfus sayımı gibi anketleri kullanarak öncelikle Kanada İstatistik Kurumu [*Statistics Canada*] verilerine dayanmaktadır. Ek veri kaynakları arasında idari kayıtlar, çevresel izleme sistemleri ve diğer devlet kurumları ve araştırma kuruluşları tarafından yürütülen özel anketler yer almaktadır.

Sonuç olarak, Kanada İyi Olma Hâli Endeksi (CIW), Kanadalılar için yaşam kalitesini ölçmek amacıyla uzun ve işbirlikçi bir danışma süreciyle geliştirilen, vatandaşlar tarafından yönlendirilen bir girişimdir ve geleneksel ekonomik göstergelerin ötesine geçen toplumsal ilerlemeyi ölçmeye yönelik çığır açıcı bir yaklaşımı temsil etmektedir. 2011 yılında Waterloo Üniversitesi tarafından mevcut hâliyle kullanıma sunulan CIW, birbirleriyle bağlantılı sekiz alan üzerinden Kanada'nın yaşam kalitesine ilişkin bütüncül bir değerlendirme sunmaktadır. Bunların her biri için puanlar, zamanla takip edilebilen tek bir değer üretmek amacıyla bir bileşik endekste birleştirilmektedir; bu, Kanadalıların iyi olma hâlinin zamanla nasıl değiştiğine dair bir görüş sağlamaktadır.

Dolayısıyla, çoklu krizlerin yaşandığı bir dönemde, içinde yaşamak istedikleri toplumun nasıl görünmesi istediklerine ilişkin Kanadalıların tercihlerini yansıtan CIW, Kanada'nın iyi olma hâlinin ilerletilmesi ve bunu yaparken daha fazla adalet, eşitlik ve kapsayıcılık için yapılan küresel çağrıya yanıt veren bir toplumun inşa edilebilmesi için bir araç sağlamaktadır. GSYİH'nin ötesine geçmeyi hedefleyerek, GSYİH'nin içermediği ücretsiz ev işleri, çocuk bakımı, gönüllü çalışma ve boş zaman gibi birçok boyutu içeren bir analiz sunmaktadır. Sosyal, ekonomik ve çevresel göstergelerden oluşan ve birbirleriyle bağlantılı ve etkileşimli göstergelerden oluşan çok boyutlu CIW endeksi, belirli bir alandaki iyileşmenin diğer alanlarda da olumlu değişimi tetikleyebildiğini göstermektedir. Öte yandan, 1994-2014 yılları arasında GSYİH %38 oranında artış gösterirken, CIW %10 oranında bir artış göstermiştir. Yaşam standartları alanında bu ayrışma özellikle çarpıcıdır. Yaşam Standartları, 2008 ve 2011 yılları arasında %11,6 oranında düşüş göstermiştir ve 2011'den bu yana sadece %0,7 oranında artarak ekonomik iyileşmenin sıradan Kanadalılar için yaşam standartlarında iyileşmeye dönüşmediğini göstermektedir.⁴⁰ Bu aradaki fark, büyümenin kendi başına iyi olma hâlini sağlamakta başarılı olmadığına yönelik bir kanıt niteliğindedir.

bir nedenin yokluğu, burada tüm göstergelere eşit muamele edilmesini haklı çıkarmaktadır. CIW üzerine yapılan araştırmalar ilerledikçe, tüm göstergeler arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasıyla birlikte, farklı ağırlıklar için yeterli nedenler ortaya çıkabilir." Bkz. Michalos, A. C., Smale, B., Labonte', R., Muharjarine, N., Scott, K., Moore, K., vd. (2011). *The Canadian Index of Wellbeing Technical Report 1.0*. Waterloo, ON: Canadian Index of Wellbeing and University of Waterloo. Şu anda eşit ağırlık tercih edilmeye devam etmektedir.

⁴⁰ University of Waterloo. (Erişim: 26.06.2025). *How Are Canadians Really Doing?*.

https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/sites/default/files/uploads/documents/c011676-nationalreport-ciw_final-s.pdf.

İSKOÇYA I: MEKÂN STANDARDI ARACI VE İYİ OLMA HÂLİ ÇIKTILARI

İskoçya'da Kamu Sağlığı Kurumu [*NHS Health Scotland*], Mimarlık ve Tasarım İskoçya [*A&DS*] ile Hükümet işbirliğinde geliştirilen Mekân Standardı Aracı [*Place Standard Tool*], bir mekân hakkındaki görüşleri yapılandırmak için tasarlanmış basit bir değerlendirme çerçevesidir. Araç, katılımcıların bir mekânın fiziksel (ulaşım, altyapı, tesisler vb.) ve sosyal (toplumsal etkileşim, aidiyet, güvenlik hissi vb.) unsurlarını birlikte değerlendirmelerine olanak sağlamaktadır. İskoçya'nın 2013 yılında benimsenen Mekânlar Yaratmak [*Creating Places*] mimarlık politikası ile taahhüt edilen bu araç, 2015'te kamuoyu ve paydaşlarla pilot uygulamaya geçilmiştir.⁴¹ Bu çerçevede, Mekân Standardı Aracı, yüksek kaliteli yerlerin oluşturulmasını desteklemek ve sağlık eşitsizliklerinin üstesinden gelmeye/azaltmaya yardımcı olmak için geliştirilmiştir. Diğer değerlendirme araçlarından farklı olarak Mekân Standardı, fiziksel altyapı kadar sosyal sermayeye de vurgu yapar; hem kurulmuş hem de planlanan yerleşimler için uygulanabilir ve vatandaşların yerel karar süreçlerine katılımını teşvik eder.

Aracın temel amaçları şu şekilde özetlenmektedir:

- Yeni veya mevcut mekânları değerlendirme ve iyileştirme
- Toplulukların, kamu sektörünün, özel sektörün ve üçüncü sektörün yüksek kaliteli mekânlar sunmak için birlikte çalıştığı yapılandırılmış görüşmeler
- Toplumsal iyi olma hâlini ve daha olumlu çevresel etkileri teşvik eden yüksek kaliteli, sürdürülebilir mekânların İskoçya genelinde tutarlı bir şekilde sunulması
- Mekânların sağlık eşitsizliklerini azaltmadaki katkısını maksimize etme
- Fiziksel altyapının yanı sıra mekânların sosyal boyutlarını da eşit derecede ele alma⁴²

Bu amaçlar doğrultusunda Mekân Standardı Aracı; mekân kalitesinin sağlık, iyi olma hâli ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini dikkate alan kapsayıcı bir yöntemdir. Araç sayesinde mahallelerin düzeni, toplu taşıma, yeşil alanlar, hizmetler, konut, sosyal etkileşim gibi çok sayıda faktör göz önüne alınarak bütüncül değerlendirme yapılmaktadır. Ayrıca Araç, farklı paydaş gruplarının bir araya gelerek ortak değerlendirme yapmasına olanak sağlamaktadır ve yerel halktan sivil toplum örgütlerine, belediyelerden planlamacılara ve geliştiricilere kadar geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşmayı öngörmektedir (Tablo 8).

⁴¹ Scottish Government. (Erişim: 28.06.2025). *Creating Places: A policy statement on architecture and place for Scotland*. <https://www.gov.scot/publications/creating-places-policy-statement-architecture-place-scotland/pages/3/>

⁴² Our Place. (Erişim: 28.06.2025). *Why do we need a Place Standard?*. <https://placestandard.theapsgroup.scot/guide/full/#::-:text=,of%20place%20alongside%20physical%20infrastructure.>

Kim İçin	Ne Sağlar	Faydalar
Yerel sakinler	Kendi mahallenizi değerlendirmek ve görüşlerinizi ifade etmek için bir şablon.	Bulunduğunuz yerin güçlü ve zayıf yönleri üzerinde çalışarak bir şeyleri daha iyi hâle getirmek için bir başlangıç noktası sunmak.
Topluluk grupları	Görüşlerin ifade edilmesi, yerel bilginin paylaşılması ve geliştirilmesi ve uzlaşmaya varılması için bir çerçeve.	Yerel halk için daha güçlü, daha bilgili ve etkili bir ses oluşturmak.
Yerel Yönetimler (topluluk veya ortak hizmetler)	Belirli bir yerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere hizmetleri bir araya getirmek için ortak bir dil ve ortak bir gündem.	Kurumlar arası tartışmaları veya kurumsal çalışmayı uyumlu hâle getirerek topluluklar için yer temelli sonuçlara odaklanmayı keskinleştirmek.
Kamu Sektörü Satın Alma Ajansları	Kamu hizmetlerinin yer seçimi, yeni tesislerin yerel alanlara entegre edilmesi veya yeni konutların konumlandırılması için seçeneklerin değerlendirilmesine yardımcı olur.	Yatırımlardan elde edilen sonuçların en iyi değerinde olduğunun gösterilmesi ve önleyici harcama gündemine açık bir şekilde bağlı kalınması.
Toplum Planlama Ortaklıkları	Zaman içinde ve benzer özelliklere sahip yerler arasında karşılaştırılabilir atölye çalışmaları yoluyla toplum ihtiyaçlarını belirleme aracı.	Topluluk görüşlerini bir kanıt tabanı olarak yapılandırarak yatırıma öncelik vermek. Tekrarlanan değerlendirmeler, insanların yatırımdan elde edilecek faydaya ilişkin deneyimlerini daha belirgin hâle getirebilir.
Planlama Otoriteleri	Kalkınma Planının erken aşamalarında toplum ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik bir araç. Tasarım müzakereleri için bir ön bilgilendirme yöntemi. Saha brieflerini, eylem planlarını ve yerel politikaları bilgilendirmenin bir yolu. Ön başvuru aşamalarında tekliflerin değerlendirilmesi ve tartışılması için destek.	Politikayı yerel ihtiyaçlarla eşleştirerek kalkınma kalitesini artırmak ve planlanan büyümenin doğru türde ve doğru yerde olma olasılığının daha yüksek olmasını sağlamak. Yerel planlar oluşturulurken saha tahsislerinin göreceli güçleri hakkında karar vermeye yardımcı olmak.
Geliştiriciler	Tekliflerin değerlendirilmesi için planlama makamlarının kullanabileceği tutarlı bir çerçeve. Toplulukların kendi yaşam alanlarının kapasitesine ilişkin görüşlerini belirlemenin bir yolu (örneğin sağlık tesisleri veya ulaşım).	Değerli yerel bilgiyi toplayarak yatırımdan önce saha kapasitesini ve etkinliğini test etmek.

Kim İçin	Ne Sağlar	Faydalar
Tasarımcılar	Planlama Başvurularını desteklemek üzere Tasarım ve Erişim Beyanlarının sunulması için kapsamlı bir yer tabanlı şablon.	Hem toplumsal katılımın hem de etkili kentsel tasarımın sağladığı katma değer planlama yetkilileri tarafından tanınacak bir biçimde gösterilmesi.

Tablo 8. Farklı Grupların Aracı Kullanmaktan Nasıl Faydalanabileceği⁴³

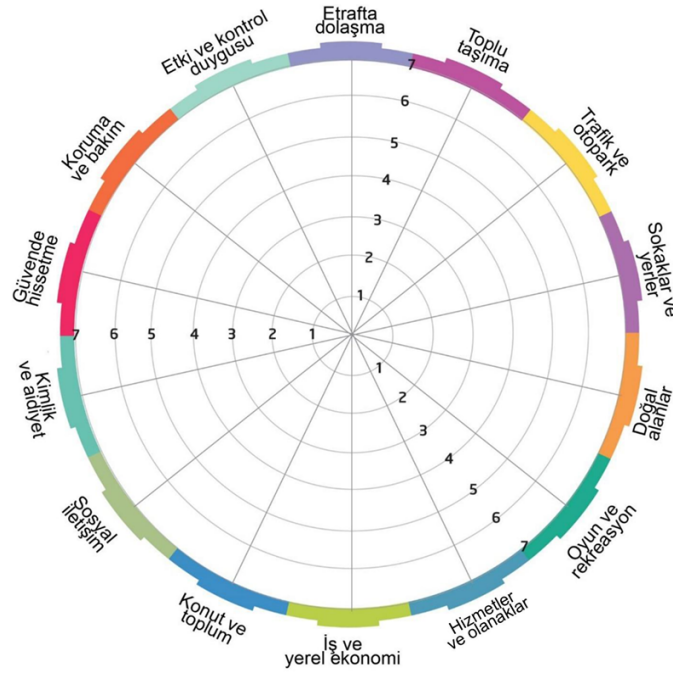
Bu sayede araç, farklı uzmanlık alanlarından aktörlerin işbirliği içinde çalışmasını, topluluk temelli çıktılar üretmesini mümkün kılmaktadır. Paydaşlar, ortaya çıkan değerlendirme sonuçlarını birlikte gözden geçirerek mekânsal özelliklerin iyileştirilmesi için öncelikli alanların belirlenmesinde aktif bir rol oynamaktadır.

Mekân Standardı Aracı, çeşitli süreç aşamalarında uygulanabilir ancak aracın mümkün olduğunca erken aşamalarda devreye sokulması büyük bir önem teşkil etmektedir. Bunun sebebi, yerel ihtiyaçların belirlenmesine ve önceliklendirilmesine yardımcı olarak aynı zamanda toplumun isteklerinin yanı sıra değişimin önündeki engellerin belirlenmesini sağlamasında yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle, erken kullanım, yerel ihtiyaç ve varlıkların tespitini kolaylaştırırken, aynı zamanda toplulukların beklentilerini ve süreçte karşılaşılan engelleri de ortaya koymaktadır. Bu ilk aşamada elde edilen veriler ise, stratejik planlama, yatırım kararları ve gelişme planları için kanıt niteliği taşımaktadır. Mekân Standardı Aracı, ayrıca kentsel tasarım ve imar süreçlerinde de aktif rol oynamaktadır. Süreç sonucunda oluşturulan eylem planı, topluluk ile uygulayıcı kurumlar arasında doğrudan bağlantı kurulmasını mümkün kılarak, değişen koşullara göre güncellenme olanağı da yaratmaktadır. Bu çerçevede araç, sürekli iyileştirme için de kullanılabilir. Yapılan yatırımların ve projelerin etkisi topluluk perspektifiyle izlenebilmekte ve yeni uygulamaların etkinliği ise iyileştirme uygulamalarına yönelik yerel deneyimler değerlendirilerek ölçülebilmektedir. Bu veriler, farklı bölgeler arasında karşılaştırma [*benchmarking*] yapılması ve aynı zamanda bölgelerin birbirlerinde öğrenme süreçlerinin yönetilmesi için kullanılmaktadır. Örneğin ortak alanların bakım ve yönetim konuları, periyodik topluluk toplantılarıyla ele alınarak zaman içinde takip edilebilir hâle getirilmektedir.

Mekân Standardı Aracı genellikle atölye veya çalıştay formatında, rehber eşliğinde uygulanmaktadır. Kullanıcılar öncelikle değerlendirme yapılacak bölgeyi (öge veya mahalle gibi) belirlemektedir. Ardından ilgili paydaşlar (yerel halk, uzmanlar, kurum temsilcileri vb.) bir araya gelerek 14 tema için kendi perspektiflerini tartışıp her tema için 1–7 arası bir puan vererek değerlendirme yapmaktadır. Bu puanlar, bir *Pusula Diyagramı* üzerinde işaretlenir ve böylece hangi alanların güçlü olduğu ile hangi alanların geliştirilmesi gerektiği görsel olarak belirginleşir (Şekil 4). Değerlendirme süreci sonunda, katılımcılar eksik veya zayıf görülen alanlar için iyileştirme önerileri üretmekte ve bunları eylem planına dönüştürmektedir.

⁴³ Our Place. (Erişim: 28.06.2025). *Who is it for?*.

<https://placestandard.theapsgroup.scot/guide/full/who/#:~:text=One%20of%20the%20Place%20Standard%E2%80%99s,based%20approach%20to.>

Şekil 4. Mekân Standardı Ölçeği

Bu temalar, görülebileceği üzere, fiziksel çevre kadar toplumsal ve ekonomik dinamikleri de içermektedir. Her tema için katılımcılar “Şu anda ne durumda?” ve “İleride nasıl daha iyi hâle getirilebilir?” gibi sorularla değerlendirme yapmaktadır. Örneğin, Doğal Alanlar başlığı altında “Mevcut parklar, yürüyüş yolları ne kadar erişilebilir, güvenli ve doğaya uygun?”; Katılım başlığında “Herkesin görüşü yeterince alınabiliyor mu?” gibi alt sorular yöneltilmektedir. Uygulama sonunda elde edilen puanlar ve yorumlar, görsel bir diyagram şeklinde raporlanmaktadır. Bu, güçlü ve zayıf yanların tek bakışta görülmesini sağlamak ve ayrıca katılımcılar arasında öncelikler üzerinde mutabakata varılarak bu doğrultuda eylem planı oluşturmasını mümkün kılmaktadır. Eylem planında her önerilen iyileştirme için sorumlu kurum/kişi, zaman çerçevesi ve izlenecek adımlar belirlenmektedir. Sonuç belgesi ise, sonraki politika, yatırım veya tasarım çalışmalarına veri sağlayarak, belirlenecek yerel proje ve hizmetlere yön vermektedir. Böylece Mekân Standardı Aracı, tek seferlik bir anket değil, sürdürülebilir kalkınma için tekrarlanabilir bir takip ve izleme aracına dönüşmektedir.

Aracın bu kullanımına ek olarak, Mekân Standardı esasen bir iklim aracı olmasa da, aracı iklim kriziyle ilişkilendirecek ek kaynaklar geliştirilmiştir. Mekân Standardı İklim Merceği [*Place Standard with a Climate Lens*] başlıklı ek materyallerle, mevcut temalara iklim değişikliğini ekleyen sorular ve yönlendirmeler sunulmaktadır. Bu ek çerçeve, toplulukların “İklim değişikliği mahallemizi nasıl etkileyebilir?” sorusunu düşünmesini sağlayarak sürdürülebilir, iklime dayanıklı çözümler üretmeye odaklanmaktadır. İklim Merceği kullanan bir uygulamada her tema özelinde iklimle ilgili bir alt başlık değerlendirilir (ör. Doğal Alanlar teması altında “Yeşil alanlarda sel riski azaltıcı düzenlemeler” gibi). İskoçya Hükümeti, yeni Ulusal Uyum Planı’nda [*Scottish National*

Adaptation Plan] bu tür yerel düzeyde iklim eylemi araçlarının kullanımını teşvik etmektedir.⁴⁴ Özetle, Mekân Standardı'nın iklim merceği versiyonu, mahallelerin hem sosyal hem çevresel bağlamda dirençliliğini değerlendiren kapsamlı bir yöntem sunmaktadır.

Bununla birlikte, dünya genelinde benimsendiği gibi, İskoçya da Mekân Standardı aracına, Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları çerçevesi ekseninden yaklaşarak kent tasarımı sağlığı, sürdürülebilirlik ve sosyal esenlik bağlamında ele almaktadır. Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları çerçevesi, "bir yerin insanların ve gezegenin iyi olma hâli üzerindeki etkisine odaklanan tutarlı ve kapsamlı bir çerçeve" olarak tanımlanmaktadır.⁴⁵ İskoçya'nın Mekân ve İyi Olma Hâli Birliği [*Place and Wellbeing Collaborative*] adıyla bilinen uzman grubu tarafından geliştirilen bu çıktı seti, Mekân Standardı aracının kanıt tabanına dayalıdır ve 20 dakikalık mahalle [*20-minute neighbourhood*] konsepti gibi uygulamalarla da uyumludur.⁴⁶ Bu bağlamda, Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları; hareket, mekânlar, kaynaklar, topluluk ve koruyuculuk olmak üzere beş ana tema ve 13 alt-tema altında toplanmaktadır (Şekil 5).

⁴⁴ Scottish Government. (Erişim: 28.06.2025). *Scottish National Adaptation Plan 2024-2029*.

<https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/strategy-plan/2024/09/scottish-national-adaptation-plan-2024-2029-2/documents/scottish-national-adaptation-plan-2024-2029/scottish-national-adaptation-plan-2024-2029/govscot%3Adocument/scottish-national-adaptation-plan-2024-2029.pdf>.

⁴⁵ Our Place. (Erişim: 28.06.2025). *Place and Wellbeing Outcomes*.

<https://www.ourplace.scot/resource/place-and-wellbeing-outcomes#:~:text=The%20Place%20and%20Wellbeing%20Outcomes,wellbeing%20of%20people%20and%20planet.>

⁴⁶ 20 dakikalık mahalleler anlayışı, insanların İskoçya'da "yerel olarak iyi yaşayabildiği" bir yer ve mekân sağlama amacı gütmektedir. 20 dakikalık mahalleler, güvenli yürüme ve bisiklet yollarına erişim veya sık, uygun fiyatlı ve güvenilir toplu taşıma ve yerel ulaşım olanakları ve bağlantıları aracılığıyla tesislere ve hizmetlere erişim imkânı sağlamayı hedeflemektedir. Bu; artan kapsayıcılık, eşitlik, güvenlik ve erişilebilirlik bağlamında ele alındığında mahalle içerisinde bireylerin, toplulukların ve doğanın iyi olma hâlini desteklemeyi de içermektedir. Örneğin İskoçya'da hükümet, 2045 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyonu hedefine ulaşabilmek amacıyla eylemleri ve hedefleriyle birlikte ulusal çapta 20 dakikalık mahallelerin uygulanması taahhüdünde bulunmuştur. Böylece 20 dakikalık mahalleler, özellikle taze gıda, market ürünleri, sağlık hizmetleri, eğitim ve kültürel olanaklar ve ideal olarak iş yerleri de dâhil olmak üzere, herkese uygun ve erişilebilir mal ve hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. Bu tesisler ve hizmetlerin yer aldığı 20 dakikalık mahallelerin oluşturulmasında, 10 dakikalık yürüme (800 metre) veya bisiklet, tekerlekli sandalye gibi tekerlekli araçla ulaşım (1000 metre) mesafesi dikkate alınmaktadır. Bu çerçevede mahallelerin, mallara ve hizmetlere yaya olarak ulaşım imkânı sağlaması; boyut, kiralama biçimi ve konut tipi gibi farklı barınma olanaklarını taşıması; çeşitli iş fırsatları ve olanakları sunması; yeşil alanlara ve rekreasyon alanlarına kolay erişimi mümkün kılması; ve değişimi destekleyen ve davranışlarını uyarlayan toplulukların yaratılmasını desteklemesi beklenmektedir. Bkz. Our Place. (Erişim: 29.06.2025). *Understanding the 20 Minute Neighbourhood: Making opportunities for people to live well locally*.

https://discovery.dundee.ac.uk/ws/portalfiles/portal/122207507/178611_20min_Neighbourhood_file_LN_2_.pdf.

Şekil 5. Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları Çerçevesi

Bu kategoriler, kentlerin sağlık eşitsizlikleri, iklim krizi ve pandemi gibi küresel sorunları ele almasına imkân tanıyacak şekilde bütüncül bir bakış açısı getirmektedir. Örneğin, Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları çerçevesinin hedefleri arasında toplumların sağlıklı ve yaşanabilir yerlerde buluşması ve gelişmesi bulunmaktadır ve bu amaçla sağlıklı yaşam, ekonomik fırsatlar, sosyal bütünleşme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi konulara vurgu yapılmaktadır. Kısacası, Çıktılar çerçevesi, Mekân Standartı Aracı'nın getirdiği katılımcı kent planlaması ile birlikte, iyi olma hâline yönelik politikaları ve uygulamaları birleştirerek daha geniş kapsamlı bir yaklaşım öngörmektedir.

Böylece Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları, bir yerin hem insan sağlığı hem de gezegenin iyi olma hâli üzerindeki etkisini sistematik ve bütüncül bir biçimde ele almayı amaçlayan bir çerçevedir. Bu çıktılar, farklı sektörlerin karar verme ve uygulama süreçlerini ortak ve kanıta dayalı bir temel üzerinde birleştirerek; her mekânın, orada yaşayan, çalışan ve vakit geçiren herkes için olumlu etkiler yaratmasını hedeflemektedir. Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları, geleceğin kamu hizmetleri için önerdiği önleyici yaklaşımı, işbirliğini ve yerel deneyime sahip paydaşların anlamlı katılımını merkezine almaktadır ve bu, üç temel ilke -herkese eşit çıktı, net sıfır-sürdürülebilirlik-biyolojik çeşitlilik ve sistemi destekleme ilkeleriyle- güçlendirilmektedir. Bu çıktılara duyulan ihtiyaç, İskoçya'nın azalan sağlıklı yaşam beklentisi, derin eşitsizlikler ve iklim krizi gibi birlikte mücadele edilmesi gereken çoklu krizlerle karşı karşıya olmasıyla ortaya çıkmıştır. Mevcut kaynak ve zaman kısıtları, hizmetlerin talepleri karşılamada zorlanmasına yol açarken, Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları, "üçlü kazanım" vizyonunu (insanların iyi olma hâli, gezegen sağlığı ve eşitlik) destekleyecek erken müdahale ve önleme stratejilerinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Böylelikle, farklı aktörlerin aynı anda hem sağlık, hem iklim, hem de sosyal eşitlik hedeflerine katkıda bulunacak ortak adımlar atması amaçlanmaktadır.⁴⁷

Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktılarının yanı sıra, danışma atölyelerinin desteği, konu uzmanlarının uzmanlığı ve kullanıcı istişaresi ile birlikte hazırlanan bir dizi temel gösterge, çerçevenin yerel olarak uygulanmasının yarattığı katkıyı değerlendirmek için zaman içinde ölçülebilecek ve gözden geçirilebilecek bir gösterge seti sağlamayı amaçlamaktadır (Tablo 9).

⁴⁷ Improvement Service. (Erişim: 29.06.2025). *Place and Wellbeing Outcomes Briefing*. https://www.improvementservice.org.uk/_data/assets/pdf_file/0020/30719/PWO-briefing-paper-v3-oct-2024.pdf.

Gösterge Tanımı	
Etrafta Dolaşmak	İşe aktif ulaşım Okula aktif ulaşım Güvenli bisiklet park alanı ve toplu taşıma bağlantısı olan iş yerlerinin /mekânların oranı Karanlıkta mahallede yalnız yürürken hissedilen güvenlik algısı
Toplu Taşıma	Otobüsle ulaşım kolaylığı İş için ve diğer amaçlar için seyahat İndirimli ulaşım kartları Toplu taşıma ile alışveriş merkezine/dükkan seyahat süresi
Trafik ve Otopark	Araba sahibi olmayan, 1 arabası olan veya 2+ arabası olan hane sayısı Araç parkı Gürültü kirliliği Araç kaynaklı trafik
Sokaklar ve Yer	Mahalle değerlendirmesi Etkileşim noktaları 20 dakikalık mahalle konseptine ait göstergelerin haritalanması Atıl alanların 500 metre çevresinde yaşayan nüfus
Doğal Alanlar	Yeşil ve mavi alanlara erişim Hava kalitesi Toplam birincil tarımsal arazi Su kirliliği Sel riski
Oyun ve Rekreasyon	İhtiyaç ve ilgi alanlarını karşılayan, uygun fiyatlı ve erişilebilir yerel rekreasyon tesislerine erişebildiklerini söyleyen nüfus oranı Parklar ve açık alanlar için yerel hizmet memnuniyeti
Hizmetler ve Olanaklar	Yerel sağlık hizmetleri Yerel okullar Belediye spor ve dinlenme tesisleri Belediye kütüphaneleri Belediye müzeleri ve galerileri
İş ve Yerel Ekonomi	200'den fazla çalışanı olan yerel işletmelerdeki cinsiyete dayalı ücret farkı Eğitime erişim (16-19 yaş arasında eğitimde, öğretimde ya da istihdamda olanların oranı) İstihdamda olmayan çalışma çağındaki nüfusun (16-64 yaş) sayısı ve yüzdesi Gerçek yaşam ücretinden daha az kazanan çalışanların sayısı ve yüzdesi İşyerinde yoksulluk-işyerindeyken genel yardım talep edenler ⁴⁸ Ekonomik büyüme
Konut ve Toplum	Yakıt yoksulluğu Konutlarda enerji verimliliği

⁴⁸ Genel yardım [*universal credit*], yaşam masraflarını karşılamaya yardımcı olmak için yapılan bir ödemedir. İskoçya'da uygulanan bu destek, yıllık olarak veya bazı kişiler için ayda iki kez ödenir. Özellikle düşük gelir sahiplerine, işsizlere ve çalışmayacak durumda olan kişilere ödeme yapılır.

Gösterge Tanımı	
	Konut tipi ve kiralama biçimine göre özel açık alana sahip konutların oranı Hektar başına konut yoğunluğu İç ortamın hava kalitesi-Nemli, Konut Güçlendirme-Duvar Yalıtımı
Kimlik ve Aidiyet	Bana yardım etmeleri için bu mahalledeki insanlara güvenebilirim Topluluk aidiyeti Mahalle derecelendirmesi Dijital bağlantıya erişim, geniş bant ve dijital araçları kullanma becerisi Haftalık gönüllülük faaliyetine katılan yetişkinlerin oranı
Güvende Hissetme	Suç oranı Nefret suçu oranı Yerel suç oranına ilişkin algılar Evde yalnızken kendini güvende hissetme Yalnız başına yürürken ilgili muhitte güvende hissetme
Koruma ve Bakım	Sokak Temizliği Memnuniyeti Üretilen ve yönetilen evsel atıklar Çöp toplama hizmetlerinden duyulan memnuniyet Çöp/vandalizm ile ilgili sorunlar
Etki ve Kontrol Duygusu	Yerel bölgemi etkileyen kararlar üzerinde etki sahibi olabilirim Topluluk mülkiyeti Seçime katılım oranı ve kayıtlı seçmen oranı

Tablo 9. Mekân Ve İyi Olma Hâli Çerçevesi İçin Göstergeler

Çıktıların uygulanması, mekân-temelli yaklaşım doğrultusunda üç adımla özetlenmektedir: (1) Yerel deneyimin toplanması (Mekân Standardı Aracı kullanılarak nicel ve nitel verilerle), (2) kanıta dayalı özelliklerin tanımlanması (Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları) ve (3) kararların bu etkileşimler üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi. Bu son adım, Mekân ve İyi Olma Hâli Değerlendirmesi [*Place and Wellbeing Assessment*] adı verilen yarım günlük atölye çalışmalarıyla somutlaştırılır. Değerlendirme, plan veya önerinin uygulamadan önce paydaşlarla birlikte gözden geçirilerek, olası olumlu ve olumsuz etkilerin netleştirilmesini sağlamaktadır. Böylece, strateji geliştirme ve proje tasarımı aşamalarında istenmeyen sonuçların önüne geçilmesi hedeflenmektedir.⁴⁹ Sonuç olarak, Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları çerçevesi, mekânın tüm bileşenlerini kapsayan, önleyici ve katılımcı bir yaklaşım sunmaktadır.

Kısacası, Mekân Standardı Aracı ve Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları, mekân-temelli bir yaklaşımın benimsenmesine yardımcı olmaktadır. Her ikisi de ortak bir kanıt ve araştırma setine dayanmaktadır. Ancak benzer olmalarına rağmen, mekân-temelli bir yaklaşım benimsemenin üç temel unsurunu (veri, çıktılar ve karar verme) ayrı ayrı ele almaktadırlar. Mekân Standardı Aracı, toplulukları fiziksel ve sosyal çevrelerini tartışmak üzere bir araya getirerek hem yeni hem de

⁴⁹ Improvement Service. (Erişim: 29.06.2025). *Place and Wellbeing Outcomes Briefing*.
https://www.improvementservice.org.uk/_data/assets/pdf_file/0020/30719/PWO-briefing-paper-v3-oct-2024.pdf.

mevcut yerlerin niteliğini değerlendirmeye yardımcı olmaktadır. Böylece, mekân-temelli bir yaklaşımın içerdiği veri unsuruna önemli bir topluluk katılımı ve deneyimi boyutunu dâhil etmektedir. Bu da İskoçya'da yaşayanlara, insanların gelişebileceği iyi bir çevrede yaşamak için herkese eşit fırsatlar sunmanın yollarını göstermektedir. Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları ise, orada yaşayanların, çalışanların ve/veya vakit geçirenlerin gelişmesine olanak tanıyan bir yerin tüm özelliklerini içermektedir. Bu çıktılara, herhangi bir mekân-temelli yaklaşımın üçüncü unsuru olan karar verme sürecinin dâhil edilmesi gerekmektedir. Mekân ve İyi Olma Hâli Değerlendirmesi, bir plan, politika veya önerinin bir yer üzerindeki etkisinin yanı sıra insanların ve gezegenin iyi olma hâlini nasıl etkileyeceğini belirlemeye yardımcı olmak için bir grup paydaşı bir araya getirmek ve bu etkileri değerlendirerek kararları yönlendirmeyi içerir. Böylece Mekân Standardı Aracı ve Mekân ve İyi Olma Hâli Çıktıları birbirini tamamlayarak insanların gelişebileceği yerler yaratmak için koordineli karar alma, eylem ve yatırımları mümkün kılmaktadır.⁵⁰

İSKOÇYA II: ULUSAL PERFORMANS ÇERÇEVESİ

Ulusal Performans Çerçevesi [*National Performance Framework -NPF*], İskoçya'nın iyi olma hâli çerçevesidir ve İskoçya için genel bir vizyon ortaya koymaktadır. NPF, artan iyi olma hâli ve *sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme* yoluyla herkesin gelişmesi için fırsatlar sunan daha başarılı bir ülke yaratmayı amaçlamaktadır.

2007 yılında başlatılan NPF, 2015 tarihli Topluluk Yetkilendirme Yasası [*Community Empowerment Act*] ile yasal bir zorunluluk kazanmış; her beş yılda bir gözden geçirilmesi ve ilerleme raporlarının sunulması hüküm altına alınmıştır. Kamu kurumları da kararlarında Ulusal Performans Çerçevesi kapsamında belirlenen çıktılara dikkat etmekle yükümlü kılınmıştır. 2007 yılında başlatıldığı şekliyle çerçeve, 16 çıktı ve 63 göstergeden oluşmaktaydı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme yoluyla herkesin gelişebileceği daha başarılı bir İskoçya vizyonunu benimsemekte, kamu sektöründe şeffaflığı artırarak tüm kurumların ortak hedefler doğrultusunda birlikte çalışmasını hedeflemekteydi. Yeni çerçeve ise, güncel toplumsal beklentiler doğrultusunda oluşturulmuştur ve cinsiyet eşitliği, çocukların iyi olma hâli, güvenceli istihdam, insan hakları ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarını daha kapsamlı şekilde içermektedir. İskoçya'daki 200'den fazla kuruluşla yapılan görüşmelerin ve onlardan alınan çevrimiçi katkıların yanı sıra halkın iyi olma hâline yönelik bakış açısını görmek amacıyla yerel topluluklarda kurulan sokak stantlarından ve Daha Adil İskoçya ve Daha Sağlıklı İskoçya istişarelerinden elde edilen tüm görüşlere dayalı olarak yürütülen geniş katılımlı bir danışma süreci ile oluşturulan bu yeni yapı, ekonomik büyümenin ancak kapsayıcı ve iyi olma hâli odaklı olması hâlinde anlamlı olacağını savunmaktadır (Şekil 6).⁵¹

⁵⁰ Improvement Service. (Erişim: 29.06.2025). *Shaping Places for Wellbeing Programme Summary*. https://www.improvementservice.org.uk/_data/assets/pdf_file/0025/36574/Shaping-Places-for-Wellbeing-Programme-Summary-June-2024.pdf.

⁵¹ Scottish Government. (Erişim: 01.07.2025). *Launch of National Performance Framework 2018*. <https://www.gov.scot/publications/launch-of-national-performance-framework-2018/>

Şekil 6. Ulusal Performans Çerçevesi'nin 11 Ulusal Çıktısı

Böylece bu yeni yapılanmasıyla NPF, İskoçya'nın nasıl bir durumda olduğuna ve ne doğrultuda ilerlediğine dair genel bir bakış sunmaktadır. NPF; iyi, başarılı ve her kentin eşit fırsatlara sahip olduğu bir İskoçya vizyonunu somut 11 Ulusal Çıktı (Şekil 6) ve 81 gösterge aracılığıyla gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Ulusal Çıktılar arasında yoksulluğun azaltılması, güvenli ve dayanıklı topluluklar, çocuk refahı, eğitim, sağlık, çevre, kültür ve ekonomide sürdürülebilirlik gibi konular yer almaktadır. İzleme sürecinde kullanılan 81 gösterge ise, sağlık verileri, eğitim sonuçları, ekonomik göstergeler, çevresel parametreler ve sosyal göstergeler gibi çok boyutlu veri setlerini içermektedir (Tablo 10).

Gösterge Tanımı	
1	27-30 aylık olan çocuklarla yapılan incelemelerde endişe duyan çocukların yüzdesi (incelenen çocukların yüzdesi olarak)
2	İskoç Sağlık Anketi'nin [Scottish Health Survey -SHeS] Güçlü Yönler ve Zorluklar Anketi [Strengths and Difficulties Questionnaire -SDQ] bölümünde "sınırdan" veya "anormal" puan alan 4 ila 12 yaş arası çocukların yüzdesi
3	Hayatlarını etkileyen kararlarda yetişkinlerin kendi görüşlerini dikkate aldığını düşünen gençlerin yüzdesi
4	Her 1.000 doğumda anne ölüm oranı (ölü doğumlar artı yaşamın ilk haftasındaki ölümler)

Gösterge Tanımı	
5	Finanse edilen Erken Öğrenme ve Çocuk Bakımı [Early Learning and Childcare-ELC] sağlayan kuruluşların yüzdesi (dört nitelik temasının tümünde iyi veya daha iyisini elde edenler)
6	Üç veya daha fazla yakın arkadaşı olduğunu bildiren S2 ve S4 öğrencilerinin yüzdesi
7	Hem maddi yoksunluk hem de konut masrafları sonrası düşük gelir (Birleşik Krallık medyan gelirinin %70'inin altında) bir arada olan çocukların yüzdesi
8	Yerel yeşil veya mavi alana 5 dakikalık yürüme mesafesinde yaşayan yetişkinlerin oranı
9	Topluluk mülkiyetindeki varlıkların sayısı
10	Geçtiğimiz yıl bir veya daha fazla suçun mağduru olan yetişkinlerin oranı
11	Son bir hafta içinde kendini biraz, çoğu, neredeyse tamamen veya her zaman yalnız hisseden yetişkinlerin yüzdesi
12	Mahallelerini yaşamak için çok iyi bir yer olarak değerlendiren yetişkinlerin yüzdesi
13	Bölgelerindeki suç oranının son iki yılda aynı kaldığını veya azaldığını düşünen katılımcıların yüzdesi
14	Mahallelerinde buluşup sosyalleşebilecekleri yerler olduğuna katılma/kesinlikle katılma eğiliminde olan yetişkinlerin yüzdesi
15	Sosyal sermaye endeksi
16	Son 12 ay içinde kültürel bir etkinliğe veya kültürel mekana katılmış veya ziyaret etmiş olan yetişkinlerin yüzdesi
17	Sanat, kültür ve yaratıcı ekonomide gayri safi katma değer
18	Son 12 ay içinde bir tür kültürel etkinliğe katılmış olanların yüzdesi
19	Sanat, kültür ve yaratıcı endüstriler sektöründe istihdam edilen 16 yaş ve üzeri kişi sayısı
20	Süper hızlı genişbantın mevcut olduğu konut ve konut dışı adreslerin yüzdesi
21	Milyon ton karbondioksit eşdeğeri olarak ifade edilen karbon ayak izi
22	GSYİH büyüme oranı ile önceki üç yılın ortalaması arasındaki fark (yüzde puan)
23	Aktif olarak bir iş kurmaya çalışan veya 3,5 yaşından küçük bir işletmeye sahip olan/yöneten yetişkin çalışma çağındaki nüfusun oranı
24	Sera gazı salımlarında 1990'daki referans rakamına göre elde edilen yüzde değişim
25	Palma oranı
26	İskoç ihracatının (petrol ve gaz hariç) milyon GBP cinsinden değeri
27	Doğal Sermaye Varlık Endeksi
28	İskoçya'nın Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'ndaki (OECD) kilit ticaret ortaklarına göre üretkenlik sıralaması
29	Gayri Safi Araştırma ve Geliştirme Harcamalarının [Gross Expenditure on Research and Development -GERD] GSYİH'ye oranı
30	Çocukların ve gençlerin özgüveni
31	Eğitim durumu
32	Müfredat dışı faaliyetlere katılım
33	Çocukların ve gençlerin dayanıklılığı
34	16-64 yaş aralığında SCQF seviye 4 veya altında düşük veya hiç yeterliliğe sahip olmayan yetişkinlerin oranı.
35	En az bir beceri açığı olduğunu bildiren kuruluşların oranı.
36	Mevcut iş rolü için gerekenden daha ileri beceri ve niteliklere sahip en az bir çalışanı olan kuruluşların oranı.

Gösterge Tanımı	
37	Son 3 ay içinde iş başında eğitim alan çalışanların yüzdesi.
38	Eğitim, öğretim veya istihdama katılan genç yetişkinlerin (16-19 yaş arası) yüzdesi.
39	Kabul edilebilir derecede düşük kirletici seviyelerine sahip biyocoğrafi bölgelerin yüzdesi.
40	Korunan doğa alanlarındaki doğal özelliklerin yüzdesi
41	Biyoçeşitlilik
42	Enerji tüketiminin yenilenebilir enerji kaynaklarından gelen yüzdesi
43	Kritik unsurlarda bakımsızlık olarak sınıflandırılan 1919 öncesi konutların (sitelerin) yüzdesi
44	Sürdürülebilir şekilde avlanan balık stoklarının yüzdesi
45	Açık hava ziyaretleri
46	Milyon ton olarak üretilen evsel atık miktarı
47	Daimi sözleşmesi olan çalışanların (16 yaş ve üzeri) oranı
48	İskoçya'nın istihdam oranı ile Birleşik Krallık'taki en iyi performans gösteren bölgenin oranı arasındaki fark
49	Sendika ile işveren arasındaki anlaşmanın ücret ve koşulları etkileyip etkilemediği olarak tanımlanan toplu sözleşmeden etkilendiklerini kabul eden çalışanların yüzdesi
50	Geçim ücretinden daha az kazanan çalışanların yüzdesi
51	Erkek ve kadın istihdam oranı arasındaki fark (pozitif fark, erkeklerin kadınlardan daha yüksek istihdam oranına sahip olduğunu gösterir)
52	Tüm kayıtlı işletmelerin payı olarak yüksek büyüme gösteren işletmelerin yüzdesi
53	Anket dönemi boyunca inovasyon faaliyetinde bulunan işletmelerin oranı
54	İskoçya'da 10.000 yetişkin başına düşen toplam özel sektör işletmesi sayısı
55	Erkek ve kadın tam zamanlı saatlik kazançları arasındaki fark (erkek tam zamanlı saatlik kazançlarının yüzdesi olarak ifade edilir)
56	İki veya daha fazla riskli davranışa sahip yetişkinlerin oranı (mevcut sigara içicisi, zararlı veya tehlikeli içici, düşük fiziksel aktivite, obezite)
57	Bir kişinin sağlıklı olarak geçirdiği ortalama yıl sayısı
58	Sağlıklı kiloda olan yetişkinlerin (16+ yaş) yüzdesi
59	Yürüyerek yapılan 2 milden kısa yolculukların oranı ve bisikletle yapılan 5 milin altındaki yolculukların oranı
60	Ortalama Warwick-Edinburgh Zihinsel İyi Olma Hâli Ölçeği (WEMWBS) puanı
61	En son fiziksel aktivite tavsiyelerini karşılayan yetişkinlerin oranı
62	Avrupa'da 75 yaş altı kişiler için 100,000 başına yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranları
63	GP muayenahaneleri tarafından sağlanan genel bakımı Mükemmel veya İyi olarak tanımlayan kişilerin yüzdesi
64	Önceki 12 ay içinde çalışan kişilerde iş nedeniyle ortaya çıkan veya daha da kötüleşen, kendi bildirdikleri hastalıkların yaygınlığı
65	İskoç Ceza Adalet Sisteminin bir bütün olarak, ihtiyaç duymaları hâlinde herkesin adalet sistemine erişimini sağladığından emin olan yetişkinlerin oranı
66	Yerel bölgemi etkileyen kararları etkileyebilirim ifadesine katılanların yüzdesi
67	Kamu hizmetlerinin insanlara onurlu ve saygılı davrandığına katılanların yüzdesi
68	Yerel hizmetlerin kalitesinden (yerel sağlık hizmetleri, yerel okullar ve toplu taşıma) oldukça veya çok memnun olan katılımcıların yüzdesi

Gösterge Tanımı	
69	Göçmenlerin İskoçya'daki deneyimlerinin önemli bir boyutu-güçlü bir aidiyet duygusu
70	İskoçya'nın diğer ülkelere kalkınma desteği katkısı
71	Uluslararası ağlar
72	İskoçya'nın nüfusu
73	İskoçya'nın Anholt-Ipsos Nation Brands IndexSM (NBISM) genel puanı
74	Yetişkin katılımcılara yedi İskoç kamu kurumuna ne ölçüde güvendikleri
75	İskoçya'daki hanelerin konut, yakıt ve gıda için harcadıkları net gelirin yüzdesi
76	Son 12 ay içinde bir noktada, para veya diğer kaynakların yetersizliği nedeniyle yiyeceklerinin tükeneceğinden endişe ettiklerini bildiren yetişkinlerin oranı
77	İskoçya'da son dört yılın üçünde konut masraflarından sonra göreceli yoksulluk içinde yaşayan insanların oranı
78	Konut maliyetlerinden sonra nüfusun göreceli yoksulluk içinde yaşayanlarının oranı
79	Evlerinden ya da dairelerinden "çok memnun" ya da "oldukça memnun" olduklarını bildiren hanelerin yüzdesi
80	Hanehalkının faturalarını veya kredi taahhütlerini yerine getiremediği ve aşırı borç geri ödemesi yaptığı veya aylık taahhütlerini geciktirdiği (likidite sorunları); veya hanehalkının yıllık gelirine oranla yüksek borç seviyeleri altında olduğu (ödeme gücü sorunları) hanelerin yüzdesi
81	Gini katsayısı

Tablo 10. Ulusal Performans Çerçevesi'nin Göstergeleri

Ayrıca bu çerçeveyi desteklemek ve özellikle gelecek nesillerin iyi olma hâlini geliştirmek amacıyla 2022 yılında, İskoçya ekonomisinin önceliklerini ortaya koyan Ulusal Ekonomik Dönüşüm Stratejisi [*National Strategy for Economic Transformation*] yayımlandı. Stratejinin amacı, gezegensel sınırlara saygı duyarak hem bugünkü hem de gelecek nesillerin iyi olma hâlini sağlamaktır.⁵² Yeni Zelanda'nın İyi Olma Hâli Bütçesi'ne benzer şekilde, stratejide beş öncelikli eylem alanı belirlenmiştir: (i) girişimci insanlar ve girişimcilik kültürü, (ii) yeni pazar fırsatları, (iii) üretken işletmeler ve bölgeler, (iv) vasıflı işgücü ve (v) daha adil ve eşit bir toplum.⁵³ Bu bağlamda İskoçya hükümeti, bu hedeflere ulaşabilmek için altıncı bir öncelik olarak yeni bir hedef-odaklılık ve hesap verebilirlik kültürü inşa etmeyi taahhüt etmektedir:

- Girişim ve Beceriler Stratejik Kurulu'nu [*Enterprise and Skills Strategic Board*], Ekonomik Dönüşüm için Ulusal Strateji Uygulama Kurulu [*National Strategy for Economic Transformation Delivery Board*] hâline gelecek şekilde yeniden yapılandırarak hesap verebilirliği ve şeffaflığı güçlendirmek
- İskoçya genelinde insanlara ve girişimlere destek sağlama şeklini dönüştürmek

⁵² Scottish Government. (Erişim: 01.07.2025). *Wellbeing Economy Monitor*.
<https://www.gov.scot/publications/wellbeing-economy-monitor/pages/2/>

⁵³ Scottish Government. (Erişim: 01.07.2025). *Delivering Economic Prosperity*.
<https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/strategy-plan/2022/03/scotlands-national-strategy-economic-transformation/documents/delivering-economic-prosperity/delivering-economic-prosperity/govscot%3Adocument/delivering-economic-prosperity.pdf>

- Başarının ölçülmesi ve programların nasıl daha da geliştirilebileceğini ortaya koyan ayrıntılı uygulama planlarının stratejinin yayımlanmasından sonraki altı ay içinde tamamlanması⁵⁴

Ülkenin bu hedefi gerçekleştirmedeki ilerlemesini takip edebilmek amacıyla da İskoçya İyi Olma Hâli Ekonomisi Monitörü geliştirilmiştir. 2022 Monitörü, OECD'nin İyi Yaşam Endeksi [*Better Life Index*] kapsamında ortaya konduğu şekliyle, iyi olma hâlini doğal, beşeri, sosyal ve üretilmiş/finansal olmak üzere dört sermaye çerçevesinden ele almakta ve 19 gösterge içermektedir (Şekil 7).⁵⁵ Strateji ve beraberindeki İyi Olma Hâli Ekonomisi Monitörü, NPF ve ilgili göstergeleri tamamlayıcı araçlar olarak tasarlanmıştır.

⁵⁴Scottish Government. (Erişim: 01.07.2025). *Transforming the economy*. <https://www.gov.scot/policies/economic-growth/culture-of-delivery/>

⁵⁵Scottish Government. (Erişim: 01.07.2025). *Towards a Robust, Resilient Wellbeing Economy for Scotland: Report of the Advisory Group on Economic Recovery*. <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/strategy-plan/2020/06/towards-robust-resilient-wellbeing-economy-scotland-report-advisory-group-economic-recovery/documents/towards-robust-resilient-wellbeing-economy-scotland/towards-robust-resilient-wellbeing-economy-scotland/govscot%3Adocument/towards-robust-resilient-wellbeing-economy-scotland.pdf>

Şekil 7. Ulusal Ekonomik Dönüşüm Stratejisi'nin Başarı Ölçütleri⁵⁶

Sonuç olarak, İskoçya'nın Ulusal Performans Çerçevesi ve İyi Olma Hâli Ekonomisi Monitörü, kimseyi geride bırakmaksızın herkesin iyi olma hâlini geliştirmeye ve ulusal çıktıları iyileştirmeye daha fazla odaklanan politika önceliklerinin belirlenmesi, tasarlanması ve uygulanmasına rehberlik etmek için kapsamlı bir dayanak sağlamaktadır. 'Nasıl bir İskoçya' sorusuna bir cevap niteliği taşıyan NPF, İskoçya'nın sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik ve fiziksel sağlığına yönelik beklentilerini bir araya getirmekte ve iyi olma hâlinin bir bütün olarak ele alındığı bir politika yapımı ve karar verme sürecini desteklemektedir. Bu amaçla, NPF, İskoçya'nın ekonomik açıdan ne kadar iyi durumda olduğunun ölçümünü daha geniş bir yelpazedeki iyi olma hâli ölçütleriyle birleştirerek ekonomik büyümenin kim için ve nasıl gerçekleşmesi gerektiğine yönelik geniş bir bağlam yaratmaktadır. Buna karşın, reel GSYİH'nin yeniden bir hedef olarak belirlenmesi, Birleşik Krallık genelinde zaten aşılmış olan beş gezegensel sınır dikkate alındığında, iyi olma hâline yönelik kazanımların yeniden dağıtım odağında yürütülmesi ile bir zıtlık içerisinde durmaktadır.

⁵⁶ Audit Scotland. (Erişim: 01.07.2025). *National Strategy for Economic Transformation Briefing*. https://audit.scot/uploads/docs/report/2024/briefing_240208_national_strategy_economic_transformation.pdf.

AVUSTRALYA: ÖNEMLİ OLANI ÖLÇMEK ÇERÇEVESİ

Önemli Olanı Ölçmek [*Measuring What Matters*], Temmuz 2023'te yayımlanan ve Avustralya'nın ilk ulusal iyi olma hâli çerçevesidir. Bu çerçeve, geleneksel ekonomik göstergeler dışındaki sosyal ve çevresel ölçütleri de içeren ek gösterge setleriyle, toplumun sağlık, eğitim, güvenlik, çevre ve genel olarak iyi olma hâli alanlarındaki ilerlemesini takip etmeyi amaçlamaktadır. Böylece ekonomi ve toplum politikaları, halkın sağlık, mutluluk ve yaşam kalitesi gibi daha geniş bir yelpazedeki ihtiyaçları dikkate alınarak şekillendirilmektedir.⁵⁷

Önemli Olanı Ölçmek çerçevesi, kapsamlı bir araştırma ve danışma sürecinin bir ürünü olarak geliştirilmiştir. 2022–2023 mali yılı bütçesinde ilk fikirleri açıklanan çalışma kapsamında, hükümet 285 adet -ilk aşamada neyin önemli olduğu üzerine topluluk görüşlerini almak için 165 ve ikinci aşamada ortaya çıkmakta olan temalar üzerine topluluk sohbetleri ve geri bildirim oturumları ile 120- yazılı görüş toplamış ve 65'ten fazla toplantı düzenlemiştir.⁵⁸ Bu süreçte akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası ve farklı devlet kurumlarıyla istişare yapılmış; özellikle farklı coğrafi bölgelerin yanı sıra İlk Milletler (Aborijinler ve Torres Boğazı Adalıları), kadınlar, gaziler, engelli bireyler ve farklı yaş grupları gibi temsilcilerinin görüşlerine de geniş yer verilmiştir.⁵⁹ Elde edilen veriler ve görüşler ışığında çerçeve beş ana temadan oluşacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 8).

⁵⁷ Australian Government. (Erişim: 30.06.2025). *Measuring What Matters Framework*.

<https://www.apsc.gov.au/initiatives-and-programs/workforce-information/research-analysis-and-publications/state-service/state-service-report-2023/aps-future/measuring-what-matters#:~:text=Traditional%20economic%20indicators%20have%20long,how%20this%20can%20be%20achieved.>

⁵⁸ Australian Government (Erişim: 30.06.2025). *Measuring What Matters Statement: Australia's First Wellbeing Framework*. https://treasury.gov.au/sites/default/files/2023-07/measuring-what-matters-statement020230721_0.pdf

⁵⁹ OECD. (Erişim: 30.06.2025). *Australia's Measuring What Matters Framework*.

https://www.oecd.org/en/publications/well-being-knowledge-exchange-platform-kep_93d45d63-en/australia-s-measuring-what-matters-framework_a49f1dfd-en.html#:~:text=The%20Framework%20was%20informed%20by,being%20them

Şekil 8. Önemli Olanın Ölçülmesi Çerçevesi

Bu çerçevede, 'kapsayıcılık, adalet ve eşitlik' boyutları, bu beş temanın her birini kesen veya temas eden ve iyi olma hâlinin sağlanmasında 'kimseyi geride bırakmaksızın' ilkesini takip etmeyi amaçlayan ana boyutları teşkil etmektedir. Çerçeve, Avustralya'nın iyi olma hâlinin mevcut durum ve uzun vadeli eğilimlerini ölçmeyi sağlayan 50 göstergeden oluşmaktadır ve tüm temalarla ilgili olan bir bireysel iyi olma hâli de -yani bireylerin kendi bildirdikleri yaşam memnuniyeti- bu göstergeler içerisinde yer almaktadır.

Öznel iyi olma n değerlendirilmesine ilişkin bir araştırmasında Diener (2009), öznel iyi olma hâlini "başkalarının nasıl gördüğünden bağımsız olarak bir kişinin kendi hayatını arzu edilir bulması ve hissetmesi" olarak tanımlamaktadır.⁶⁰ Öznel iyi olma hâlinin üç yönü vardır: bilişsel iyi olma hâli (veya yaşam memnuniyeti), hedonik iyi olma hâli (mutluluk, üzüntü, öfke, stres ve acı duyguları) ve eudemonik iyi olma hâli (yaşamda amaç ve anlam duygusu).⁶¹ Bireysel veya öznel iyi olma hâlinin en temel göstergelerinden biri olan genel yaşam memnuniyeti, O'dan [yaşamımdan hiç memnun değilim] 10'a [yaşamımdan tamamen memnunum] kadar bir ölçek üzerinden ölçülmektedir. Sonuçlar, Cantril Ladder'da ve Avustralya'nın kendi değerlendirmelerinde olduğu gibi, genellikle

⁶⁰ Diener, E. (Ed.). (2009). *The science of well-being: The collected works of Ed Diener (Vol. 37)*. Springer Science & Business Media.

⁶¹ Diener, E., Kanazawa, S., Suh, E. M. & Oishi, S. Why people are in a generally good mood. *Pers. Soc. Psychol. Rev.* 19, 235-256 (2014).

bir kişinin son 12 aydaki deneyimlerini ve gelecekle ilgili beklentilerini yansıtmaktadır. 2014 ile 2020 yılları arasında Avustralya'daki ortalama genel yaşam memnuniyeti 2014'ten 2019'a kadar yaklaşık 7.5 civarında oldukça stabil kalmış, 2020'de ise hafif bir gerilemeyle 7.2'ye inmiştir. Ayrıca bireylerin cinsiyete göre engellilik durumunun, uzun dönemdeki sağlık beklentilerinin ve zihinsel sağlık durumunun genel yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi incelendiğinde bu üç farklı koşul içerisinde özellikle zihinsel sağlığın -daha çok kadınlar üzerinde- olumsuz bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir.⁶²

Çerçeve de toplam 50 gösterge bulunmaktadır (Tablo 11). Gösterge belirleme süreci, toplumun mevcut durumunu ve uzun vadeli eğilimlerini yansıtmakta ve bir kısmı nesnel (örneğin kişi başı gelir, üretkenlik, salım düzeyleri), bir kısmı ise toplumsal algıyı yansıtan öznel (örneğin yaşam memnuniyeti) göstergelerden oluşmaktadır. Bu kapsamda belirlenen 50 gösterge; tutarlı, karşılaştırılabilir ve güvenilir veri kaynaklarına dayanmaktadır ve mevcut strateji ve planlardaki göstergelerle uyumlu olacak biçimde seçilmiştir. Göstergeler, mümkün olduğunca Avustralya genelindeki farklı bireylerin deneyim ve sonuçlarını yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan gösterge panosu, her bir tema için belirlenen gösterge tanımlarını bir veya daha fazla gösterge ile ölçmektedir -örneğin 'ihtiyaçları karşılayabilmek' göstergesi, 'Son 12 ayda nakit akışı sorunu yaşayan hanehalklarının oranı' ve 'İhtiyaç olduğunda 2,000 \$ biriktiremeyen hanehalklarının oranı' göstergeleri ile ölçülmektedir.⁶³ Temel olarak doğrudan iyi olma hâli çıktılarının ölçülmesi hedeflenmiş, ancak doğrudan ölçümün mümkün olmadığı durumlarda bu çıktıları etkileyen faktörler veya vekil göstergeler kullanılmıştır. Seçim süreci, OECD ve uluslararası Civitas girişimi tarafından belirlenen kriterlere (ilgili, kapsayıcı, ölçülebilir, karşılaştırılabilir, güvenilir ve anlaşılır) göre yürütülmüştür. Çevrimiçi gösterge panosu üzerinden her yıl yenilenen veriler halka açık olarak sunulmakta ve verilerin cinsiyet, yaş veya etnik kökene göre alt gruplar bazında incelenmesine olanak tanımaktadır.⁶⁴

Gösterge Tanımı			
Genel Yaşam Memnuniyeti			
Sağlık	Yaşam boyu sağlıklı	Kaliteli sağlık ve bakım hizmetlerine adil erişim	
	- Beklenen yaşam süresi - Ruh sağlığı - Kronik hastalık yaygınlığı	- Sağlık hizmetlerine erişim - Bakım ve destek hizmetlerine erişim	

⁶² Australian Government (Erişim: 30.06.2025). *Measuring What Matters Statement: Australia's First Wellbeing Framework*. https://treasury.gov.au/sites/default/files/2023-07/measuring-what-matters-statement020230721_0.pdf.

⁶³ Australian Government (Erişim: 30.06.2025). *Measuring What Matters Statement: Australia's First Wellbeing Framework*. https://treasury.gov.au/sites/default/files/2023-07/measuring-what-matters-statement020230721_0.pdf.

⁶⁴ OECD. (Erişim: 30.06.2025). *Australia's Measuring What Matters Framework*. https://www.oecd.org/en/publications/well-being-knowledge-exchange-platform-kep_93d45d63-en/australia-s-measuring-what-matters-framework_a49f1dfd-en.html#:~:text=The%20Framework%20was%20informed%20by,being%20them es.

Gösterge Tanımı			
Genel Yaşam Memnuniyeti			
Güvenlik	Huzur içinde yaşamak ve güvende hissetmek - Güvenlik hissi - Şiddet - Çocuklukta istismar - Çevrimiçi güvenlik - Ulusal güvenlik - Adalet erişim	Mali güvenliğe sahip olmak ve konut erişimi - İhtiyaçları karşılayabilmek - Evsizlik - Barınma koşulları/olanakları	
Sürdürülebilirlik	Çevreyi koru, onar ve yönet - Salımların azaltılması - Hava kalitesi - Korunan alanlar - Biyolojik çeşitlilik - Kaynak kullanımı ve atık üretimi	Dayanıklı ve sürdürülebilir bir ulus - Mali sürdürülebilirlik - Ekonomik dirençlilik - İklim dirençliliği	
Bağlantılılık	Aile ve toplum için zaman ayırmak - Dinlenme ve sosyal etkileşim için zaman ayırmak - Sosyal bağlantılar - Yaratıcı ve kültürel faaliyetlere katılım	Çeşitliliğin, aidiyetin ve kültürün değerini bilmek - Ayrımcılık deneyimi - Çeşitliliğin kabulü - İlk Milletler dilleri - Aidiyet hissi	Kurumlara güven - Başkalarına güven - Ana kurumlara güven - Avustralya kamu hizmetlerine güven - Ulusal hükümete güven - Parlamento temsilciliği
Müreffeh	Sürdürülebilir refahı paylaştan dinamik ekonomi - Kişi başına milli gelir - Üretkenlik - Hanehalkı geliri ve serveti - Gelir ve servet eşitsizliği - Yenilik	Eğitime, beceri geliştirmeye ve yaşam boyu öğrenmeye erişim - Çocuk gelişimi - Okuldaki okuryazarlık ve sayısal beceriler - Eğitimde başarı düzeyi - Beceri geliştirme - Dijital hazırlık	Geniş istihdam ve iyi maaşlı, güvenli işler için fırsatlar - Ücretler - İş olanakları - Çalışma erişimini genişletme - İş tatmini - Güvenli işler

Tablo 11. Önemli Olanın Ölçülmesi Çerçevesinin Gösterge Tanımları

Yapılan ilk değerlendirmelere göre, Avustralya son on yıllarda yaşam beklentisi, gelir düzeyi, diğerlerine güven ve kaynak kullanımı gibi bazı göstergelerde ilerleme kaydederken; kronik hastalık yükü, ücret eşitsizliği ve biyolojik çeşitlilik gibi göstergelerde olumsuz gelişmeler gözlenmiştir. Önemli Olanın Ölçülmesi çerçevesi, bu olumlu ve olumsuz eğilimleri ortaya koyarak politika yapımcıların dikkatini iyileştirilmesi gereken alanlara yöneltmeyi amaçlamaktadır. Hükümet,

çerçeveyi canlı bir yapı olarak görmektedir: Toplumdan gelen geri bildirimler, yeni araştırmalar ve gelişen veri imkânları doğrultusunda gösterge setinin sürekli gözden geçirilmesi, gerektiğinde yeni göstergeler eklenerek güncel tutulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, çerçevenin politika geliştirme ve değerlendirme süreçlerine rehberlik etmesi için, farklı devlet kurumlarına uygulanabilir yönergeler hazırlanması planlanmaktadır. Bu yapıyla sadece hükümet değil, iş dünyası, akademi ve toplumun diğer kesimleri de ihtiyaç duyulan iyi olma hâli düzeyini izleyip iyileştirme çabalarında bu verileri kullanmaya teşvik edilmektedir. Böylece çerçeve, Avustralya'nın iyi olma hâlini kapsamlı şekilde takip etmeyi ve artırmayı hedeflemektedir.⁶⁵

Buna ek olarak, Avustralya'nın bütçeleme süreçlerine iyi olma hâlini dâhil etmek için bağımsız, değer odaklı ve kanıta dayalı bir politika enstitüsü olan *The Centre for Policy Development* (CPD) tarafından yayımlanan Etkin Bir İyi Olma Hâli Bütçesi İçin İlkeler [*Principles for an Effective Wellbeing Budget*] başlıklı bir kitapçıkta⁶⁶, hükümetin ekonomik karar alma mekanizmalarının yalnızca mali göstergelere değil, toplumun ve gezegenin genel iyi olma hâline dayandırmayı hedefleyen dönüştürücü bir yaklaşımı temsil etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İyi olma hâli bütçesi, bireylerin yaşam kalitesini artırmayı temel hedef olarak benimserken, kaynakların yalnızca harcama kalemleri değil, insanların ve doğanın iyi olma hâli üzerinde yaratacağı etkiler çerçevesinde değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, politika geliştirme ve bütçe kararlarının; sağlık, eğitim, ekonomik güvenlik, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal eşitlik gibi iyi olma hâli boyutlarına doğrudan katkı sağlayacak şekilde yapılandırılması beklenmektedir.

Bu bütçeleme sürecinin temelinde beş ilke yer almaktadır: bütünsel yaklaşım, sonuç odaklılık, uzun vadeli planlama, önleyicilik ve toplumsal katılım. Bütçenin yalnızca bir yıllık finansal denge aracı olarak değil, uzun vadeli sosyal ve ekonomik dönüşüm vizyonunun parçası olarak görülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımla, Avustralya hükümetinin yalnızca ortaya çıkan sorunlara müdahale etmekle kalmayıp, aynı zamanda sorunların kaynağına yönelik proaktif bir yaklaşım izleyerek toplumsal maliyetleri azaltmayı ve yaşam kalitesini artırmayı amaçlaması gerektiği belirtilmektedir. Böyle bir sistemin etkin bir şekilde işleyebilmesi için, dezavantajlı grupların deneyimlerini dikkate alan, halkla sürekli diyalog içinde şekillenen ve kamu politikalarının meşruiyetini artıran katılımcı mekanizmaların yaratılması gerekmektedir.

Böylece etkili bir iyi olma hâli bütçesi için ilk adımının, ulusal düzeyde açık hedeflerin ve bu hedeflere yönelik göstergelerin belirlenmesi olduğu görülmektedir. Bu göstergeler, demografik ve coğrafi farklılıklara duyarlı şekilde tasarlanmalı ve zamanla geliştirilmeye açık olmalıdır. Göstergeler ve hedefler belirlendikten sonra, bütçenin tüm süreçlerinin bu hedeflere doğrudan katkı sağlayacak politika ve programlara kaynak tahsis edecek şekilde hizalanması gerekmektedir. Ayrıca, bütçeleme sürecinde yalnızca belirli bir sektörün performansına değil, kamu politikalarının bütüncül çıktısına odaklanılması, kamu kurumlarının kendi görev tanımları dışında kalan alanlardaki etkilerini gözlemlemesine ve böylece de kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon için alanların belirlenmesine olanak sağlamaktadır.

⁶⁵ Australian Government (Erişim: 30.06.2025). *Measuring what matters*. <https://treasury.gov.au/policy-topics/measuring-what-matters#:~:text=We%20will%20be%20looking%20for,of%20government%20to%20work%20together>.

⁶⁶ Gaukroger, C. ve Trebeck, K. (2022). *Principles for an effective wellbeing budget - September 2022*, CPD discussion paper, Centre for Policy Development.

İyi olma hâli bütçelemesi, yukarı akış analiziyle desteklenen, çok yıllık bir stratejik planlama anlayışını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, Avustralya hükümetinin, kısa vadeli mali enjeksiyonlara değil, sistemik nedenlere odaklanan ve önleyici yaklaşımları destekleyen yatırımlara yönelmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu, hükümetin yurt içi ve yurt dışındaki yenilikçi uygulamalardan öğrenmesini, deneysel pilot projeleri teşvik etmesini ve yaratıcı kamu politikalarını uygulamasını talep etmektedir. Ayrıca, bu bütçeleme yaklaşımı hem kararların sonuçlarını hem de alınan kararların hangi sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler bağlamında ele alındığını da şeffaf biçimde ortaya koyma gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda bağımsız hesap verebilirlik mekanizmaları bu sistemin ayrılmaz bir parçasını temsil etmektedir. Örneğin, Galler'deki Gelecek Nesiller Komiseri ofisinde olduğu gibi, hükümet politikalarının iyi olma hâli üzerindeki etkilerini izleyen, tarafsız ve bağımsız bir değerlendirme ofisinin kurulması önerilmektedir. Bu yapı, kamu görevlilerini desteklemenin yanı sıra iyi uygulamaları teşvik etmeyi, şeffaflığı artırmayı ve kamuoyunun süreçlere güven duymasını sağlamayı hedeflemektedir.

Son olarak, iyi olma hâli bütçelemesi, halkla sürekli diyalog gerektirmektedir. Halkın neyi önemli gördüğünü belirlemek ve bu algının zamanla nasıl değiştiğini anlayabilmek için müzakere süreçlerinin düzenli biçimde yürütülmesi kritik bir önem taşımaktadır. Bu süreçlerin, yalnızca var olan semptomları gidermekle kalmayıp, aynı zamanda önleyici politikaların neden önemli olduğuna dair bilgiyi tabana yaymak için toplumun anlayışını ve desteğini kazanmayı amaç edinmesi gerekmektedir. Böylelikle, iyi olma hâli bütçesinin teknik bir mali planın ötesine geçerek, toplumun iyi olma hâlini temel alan bir yönetim kültürünün kurumsallaşmasına hizmet etmesi beklenmektedir.

FİNLANDİYA: EKONOMİK İYİ OLMA HÂLİ

2009 yılında, Finlandiya İstatistik Kurumu ve diğer resmi veri sağlayıcıları tarafından üretilen verilerle Finlandiya toplumunun iyi olma hâlini ve gelişimini izleyebilmek amacıyla yaklaşık 100 göstergeden oluşan *Findicator* programını başlatmış, ancak program teknik nedenlerden dolayı 2022 yılında durdurulmak zorunda kalmıştır.⁶⁷ 2019 yılında Finlandiya başkanlığı altında Avrupa Konseyi, AB üyesi ülkelerin politika oluşturma sürecinde iyi olma hâlini merkeze alan bir yaklaşım izlemesi gerektiği vurgulanmıştır. 24 Ekim 2019'da İstihdam, Sosyal Politika, Sağlık ve Tüketici İşleri Konseyi [*Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Council*] tarafından kabul edilen Ekonomik İyi Olma Hâli Sonuçları yayımlandı. Bu sonuç bildirgesiyle resmen tanımlanan Ekonomik İyi Olma Hâli [*Economy of Wellbeing*] yaklaşımı, insanların iyi olma hâlini karar alma süreçlerinin merkezine yerleştiren bütüncül bir yönetim anlayışını temsil etmektedir. Bu yaklaşım, yalnızca iyi olma hâlini kendi içinde bir değer olduğunu kabul etmekle kalmaz; aynı zamanda iyi olma hâli ile ekonomik büyüme arasındaki karşılıklı güçlendirici ilişkiye vurgu yapmaktadır -OECD tarafından 'erdemli döngü' olarak ifade edilen ilişki. Ayrıca İyi Olma Hâli Ekonomisi'nin uygulanabilmesi için sektörler arası yatay işbirliği esas alınmakta ve bu yönüyle yaklaşım, sosyal politika alanı ile birlikte sağlık, eğitim, istihdam, çevre, dijitalleşme, ekonomi, maliye gibi çok çeşitli politika alanlarını yatay kesen bir bütünlük strateji önermektedir. Bu kapsamda bireylerin kaliteli ve sürdürülebilir kamu hizmetlerine -özellikle sağlık, uzun dönemli bakım, eğitim, sosyal koruma ve yaşam boyu öğrenme olanaklarına- erişiminin garanti altına alınması temel ilkeler arasında yer almaktadır.⁶⁸

Böylece Konsey, vardığı sonuçlarda ekonomik iyi olma hâlini politika ve karar alma süreçlerinin merkezine yerleştirdiğini ve bunun sadece sosyal politika düzleminde değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, engelli bireylerin dâhil edilmesi, yaşlanma ve aktif yaşlanma, ruh sağlığı gibi birçok farklı alanda da politika üretimini yönlendiren bir çerçeve olarak kabul edildiğini bildirmiştir. Konsey, üye devletlere ve Avrupa Konseyi'ne bu yaklaşımı uzun vadeli büyüme stratejilerine entegre etme, göstergeleri güçlendirme ve yatay politika analizlerini derinleştirme çağrısında bulunmuştur. Böylelikle, Avrupa Birliği'nin sosyal içermeyi, iklim nötrlüğünü ve rekabetçiliği eş zamanlı olarak gerçekleştirecek, dayanıklı bir gelecek inşa etmesi hedeflenmektedir. Bu süreçten hareketle, Finlandiya'da ulusal düzeyde, Sağlık ve Sosyal İşler

⁶⁷ OECD. (Erişim: 02.07.2025). *Finland's National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023-25 and related initiatives*.

https://www.oecd.org/en/publications/well-being-knowledge-exchange-platform-kep_93d45d63-en/finland-s-national-action-plan-for-the-economy-of-wellbeing-2023-25-and-related-initiatives_58931a45-en.html

⁶⁸ General Secretariat of the Council Delegations. (Erişim: 02.07.2025). *The Economy of Wellbeing Council Conclusions*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13432-2019-INIT/en/pdf>.

Bakanlığı [*Ministry of Social Affairs and Health*] tarafından atanan bir yönlendirme grubu, Mart 2023'te yayımlanan Ekonomik İyi Olma Hâli İçin Finlandiya Ulusal Eylem Planı'nı [*Finland's National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023–2025*] tamamlamıştır.⁶⁹

Finlandiya'nın Ekonomik İyi Olma Hâli yaklaşımı [*Economy of Wellbeing –EoW*], sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutları arasında daha dengeli bir karar alma süreci oluşturarak hem insanların iyi olma hâlini artırmayı hem de sürdürülebilir bir ekonomik yapı oluşturmayı amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır. EoW, genel olarak sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve ekolojik boyutları arasında daha iyi bir denge sağlamayı amaçlayan bir karar verme yaklaşımı olarak anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım, her ne kadar iyi olma hâli yerine ekonomiyi öne alan bir yaklaşım izlese de⁷⁰, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda yaşam kalitesi, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi maddi olmayan göstergeleri de merkeze alarak, bugünkü ve gelecekteki nesillerin genel iyi olma hâlini yükseltmeyi hedeflemektedir. İyi olma hâlini, ekonomik kararların kısa vadeli mali çıktılarına odaklanması değil, uzun vadeli toplumsal faydayı esas alması gerektiği anlayışına dayandırmaktadır.⁷¹

Bu çerçevede, Finlandiya Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı, bir yandan mevcut karar alma süreçlerinin dayandığı modellerin ve göstergelerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği, diğer yandan da tek başına GSYİH'nin ekonomik iyi olma hâlinin adil bölüşülüp bölüşülmediğini, insanların yaşamlarından ne derece memnun olduğunu ya da ekonominin gelecek nesiller açısından sürdürülebilir olup olmadığını ölçemeyeceği düşüncesinden hareketle, Ekonomik İyi Olma Hâli yaklaşımını benimsemiştir. Amaç; sosyal, ekonomik ve ekolojik/çevresel sürdürülebilirliği birlikte değerlendirmek ve bu boyutların birbirlerini nasıl etkilediğini gözlemlemektir. Diğer bir ifadeyle, “Ekonomik İyi Olma Hâli (EoW), ekonomilerin nihai amacının insanların, toplumların, toplulukların ve doğanın iyi olma hâlini adil ve sürdürülebilir bir şekilde sağlamak olması gerektiği fikrini ifade eder.”⁷² Ayrıca, EoW yaklaşımında doğal ve insan yapımı sermayenin sınırları olduğu takdir edilmekle birlikte beşeri ve sosyal sermayenin sınırlarının henüz belirlenmemiş olduğuna dikkat çekilerek yaklaşımın amacı, beşeri ve sosyal sermayenin ilerletilmesi olarak belirlenmektedir. Bu çerçevede Ulusal Eylem Planı, Ekonomik İyi Olma Hâli yaklaşımını bilgi temelli karar verme süreçlerine entegre etmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu çerçevede 2025 yılına kadar “sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğin dengeli bir şekilde gözetilmesi yoluyla ekonomik iyi olma hâlinin ulusal, bölgesel ve yerel karar verme süreçlerine dâhil edilmesi”

⁶⁹ Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Finland's National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023–2025*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165420/STM_2024_5_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁷⁰ Ekonomik İyi Olma Hâli ile İyi Olma Hâli Ekonomisi arasındaki fark için bkz. Bulut, İ. (2025). *İyi Olma Hâli: Kavramsal Çerçeve*. İzmir Planlama Ajansı, İzmir Büyükşehir Belediyesi. Bununla birlikte Finlandiya, Ekonomik İyi Olma Hâli ve İyi Olma Hâli Ekonomisi ifadelerini birbirlerinin yerine kullanmaktadır. Bkz. Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Priorities for promoting the Economy of Wellbeing (EoW)*.
[https://stm.fi/documents/1271139/175534029/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+\(EoW\).pdf/b260bd2d-bf45-1712-eb27-4244d1b87b52/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+\(EoW\).pdf?t=1693551786022](https://stm.fi/documents/1271139/175534029/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+(EoW).pdf/b260bd2d-bf45-1712-eb27-4244d1b87b52/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+(EoW).pdf?t=1693551786022).

⁷¹ Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Economy of Wellbeing*.
<https://stm.fi/en/economy-of-wellbeing>.

⁷² Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Priorities for promoting the Economy of Wellbeing (EoW)*.
[https://stm.fi/documents/1271139/175534029/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+\(EoW\).pdf/b260bd2d-bf45-1712-eb27-4244d1b87b52/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+\(EoW\).pdf?t=1693551786022](https://stm.fi/documents/1271139/175534029/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+(EoW).pdf/b260bd2d-bf45-1712-eb27-4244d1b87b52/Priorities+for+promoting+economy+of+wellbeing+(EoW).pdf?t=1693551786022)

amaçlanmaktadır.⁷³ Eylem Planı'nda belirtilen beş tavsiyeye göre, bu amaca şu yollarla ulaşılabilecektir:

- Ekonomik iyi olma hâli için rehberlik modelinin hazırlanmasına devam edilmesi;
- Sürdürülebilirlik düşüncesinin bir parçası olarak iyi olma hâlinin izlenmesinin merkezi hükümetin, bölgelerin ve belediyelerin temel karar alma süreçlerinin nasıl daha ayrılmaz bir parçası hâline getirilebileceğinin incelenmesi;
- Etki değerlendirmelerinin geliştirilmesi ve yetkinliğin güçlendirilmesi;
- Ekonomik politika koordinasyonu için Avrupa Dönemi de [*European Semester*] dâhil olmak üzere AB içinde etki yaratmak; ve
- Kapsayıcılığın güçlendirilmesi.⁷⁴

Genel olarak Eylem Planı, EoW yaklaşımını hükümetin politika ve süreçlerinin merkezine yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşımın yaygınlaştırılabilmesi için, uygulamayı destekleyecek yapılar ile mevcut uygulamaların değişimini teşvik edecek mekanizmaların belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, iyi olma hâlinin sağlanması için kurumlar arası işbirliğini desteklemek amacıyla belediyeler ve bölgeler, süreci sahiplenip yönlendirecek belirlenmiş aktörler, önemli bir rol üstlenmektedir. İlerlemenin değerlendirilmesine yönelik olarak da, birey, kurum ve toplum düzeyinde iyi olma hâlini izleyip değerlendirmek üzere, hükümetin farklı birimleri tarafından ortaklaşa benimsenmiş yöntem ve ölçütler geliştirilmesi gerekliliğinin altı çizilmektedir. Bununla birlikte, iyi olma hâlinin nasıl ölçüleceğine dair göstergelerin henüz belirlenmemiş olsa da, geliştirilen Sola Hesaplayıcı, genel olarak sosyal yaşamdan memnuniyeti izlemeyi amaçlamaktadır. Böylece bir yandan iyi olma hâlinin ölçümüne yönelik bir yaklaşım sergilemekte, diğer yandan da kamu hizmetlerinin iyi olma hâlini sağlamaya yönelik maliyet değerlendirmelerinin yapılmasına imkân vermektedir (Tablo 12).⁷⁵

Boyutlar	Gösterge Tanımı
Sosyoekonomik güvence	1. Yetersiz gelir 2. Sağlık hizmetleri yetersizliği - yeterli hekim hizmeti alamama 3. Sosyal hizmetler yetersizliği 4. Yaşam masraflarından memnuniyetsizlik 5. Gelir desteği yetersizliği 6. Gelir yetersizliği 7. Okul psikoloğuna erişim

⁷³ Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Finland's National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023-2025*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165420/STM_2024_5_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁷⁴ Finnish Government. (Erişim: 02.07.2025). *Action Plan to integrate the economy of wellbeing into decision-making and sustainability assessment*.
https://valtioneuvosto.fi/en/-/1271139/action-plan-to-integrate-the-economy-of-wellbeing-into-decision-making-and-sustainability-assessment?__cf_chl_tk=iRDliM6jIMYpOVleKalZOdOTFvgDgt9s9795DtLU9FY-1751440128-1.0.1.1-mSdelR9bO.WOUejPtgw1P_pmpRWKtYneOiw7uszeU88.

⁷⁵ SOLA Societal Social Quality, Wellbeing Reinforcement and Costs

Boyutlar	Gösterge Tanımı
Sosyal güçlendirme	1. Eğitim seviyesi 2. Zihinsel olarak önemli ölçüde yük altında 3. Hizmetler hakkında yeterli bilgi 4. Becerilerin kullanımı 5. Algılanan aile geliri
Sosyal içirme	1. İstihdam 2. Yalnızlık deneyimi 3. İşgücü piyasasındaki pozisyon 4. Hobiler 5. Marjinalleşme: okul zorbalığı 6. Hobiler: haftada bir rehberli fiziksel egzersiz
Bağlantılılık	1. Diğer insanlara güven 2. Kamu gücüne güven 3. Gönüllü çalışma 4. Toplumsal faaliyet 5. Yetersiz yardım alıcıları

Tablo 12. Solo Hesaplayıcı Göstergeleri

Finlandiya başkanlığı altında başlatılan bu sürece ek olarak, Finlandiya Hükümeti, 2019-29 yılları arasını kapsayacak şekilde Kapsayıcı ve Yetkin Finlandiya-Sosyal, Ekonomik ve Ekolojik Açıdan Sürdürülebilir Bir Toplum [*Inclusive and competent Finland—a socially, economically and ecologically sustainable society*] başlıklı bir hükümet eylem planı yayımlayarak iyi olma hâline uzun vadeli olarak odaklandığını göstermektedir. Hükümet, insanların sağlığını ve iyi olma hâlini iyileştiren tedbirlere yatırım yaparak ve politikaların ve kararların uzun vadeli etkilerini dikkate alarak sürdürülebilir, adil ve kapsayıcı bir yöntem izlemeye çalışmaktadır. Planın temel hedefi, 2030 yılına kadar sosyal, ekonomik ve ekolojik açıdan sürdürülebilir bir Finlandiya inşa etmektir. Bu hedefe ulaşmak için hükümet dört ana ekonomik politika hedefi belirlemiştir: (1) istihdam oranının %75'e çıkarılması ve 60.000 yeni istihdam yaratılması, (2) kamu maliyesinin 2023'e kadar dengelenmesi, (3) gelir eşitsizliklerinin azaltılması, (4) 2035 yılına kadar karbon nötr hâle gelmesi (Şekil 9).

Şekil 9. Sosyal, Ekolojik Ve Ekonomik Açından Sürdürülebilir Bir Toplum Anlayışı

Bu çerçeveden hareketle Finlandiya hükümeti, politika önlemlerinin yerine getirilmesi sürecinde izlenecek yola ilişkin olarak vatandaşlarına 6 taahhütte bulunmaktadır: (i) Hükümet içerisinde sürekli öğrenme taahhüdü, (ii) yeni bir etkileşim biçimi taahhüdü, (iii) uzun vadeli politika geliştirme taahhüdü, (iv) bilgiye dayalı politika geliştirme taahhüdü, (v) ayrımcılık yapmama taahhüdü ve (vi) nesiller arası adil ve herkese eşit yaklaşım taahhüdü.⁷⁶

Sonuç olarak, Finlandiya'da ekonomik iyi olma hâlini yönlendirmek için sektörler arası bir yönetim modeli benimsenmektedir. Bu ise, yerelden küresele bir yaklaşım sergilemektedir çünkü yerel yönetim eylemlerini ve ülkenin 2019 yılındaki Avrupa Konseyi başkanlığı aracılığıyla uluslararası liderliğini içermektedir. Finlandiya'nın bu konudaki ulusal stratejisi, yalnızca GSYİH gibi ekonomik göstergelerin ötesine geçerek yaşam kalitesi, sağlık, eğitim ve çevresel sürdürülebilirlik gibi çok boyutlu parametreleri politika yapım süreçlerine entegre etmeyi amaçlamaktadır. 2023-2025 dönemini kapsayan Ulusal Eylem Planı, sosyal, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik arasında denge kurarak hem bugünkü hem de gelecek nesillerin iyi olma hâlini güvence altına almaya odaklanmaktadır. Sola Hesaplayıcı gibi yenilikçi ölçüm araçlarıyla desteklenen bu yaklaşım, sosyoekonomik güvence, sosyal güçlendirme, sosyal içermeye ve bağlantılılık boyutlarında somut göstergeler geliştirmektedir. Buna karşın, Finlandiya'nın bu deneyimi, iyi olma hâlinin aynı zamanda "erdemli döngü" üzerinde kurgulanmış olmasından dolayı ekonomik büyümenin de temel bir dinamik olarak sürece dâhil edildiğini göstermektedir.

⁷⁶ Ministry of Social Affairs and Health. (Erişim: 02.07.2025). *Finland's National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023-2025*.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165420/STM_2024_5_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

İZLANDA: İYİ OLMA HÂLİNİ ÖLÇMEK İÇİN GÖSTERGELER

İzlanda, 2008 mali ve ekonomik krizinden ağır bir şekilde etkilendi. Ekim 2008'de, ülkenin bankacılık altyapısının neredeyse tamamını kontrol eden İzlanda'nın en büyük üç bankası iflas etti. Bankalar uluslararası finans piyasalarındaki düşüşe karşı hassastı çünkü tehlikeli genişleme taktikleri benimsemişlerdi, özellikle de İzlandalı yatırım işletmelerinin dünya çapındaki iddialı genişlemesini finanse etmek için yabancı sermaye piyasalarından borçlanmışlardı. Ayrıca, hükümetin kurtarmayacağı kadar büyük hâle gelmişlerdi. Yabancı fonlara erişim nihayet kapandığında bankalar bocaladı. Son dönemdeki ağır borç yükleri nedeniyle, finansal olmayan işletmeler ve insanlar da küresel finansal koşullardaki düşüşe eşit derecede duyarlıydı.⁷⁷

Bankaların çöküşünden sonraki aylar içinde banka varlıklarının yaklaşık %60'ı silindi, enflasyonla mücadele için faiz oranları %18'e yükseltildi, borsa yaklaşık %95 oranında düştü ve kredi faiz ödemeleri yaklaşık %300'e fırladı. Faiz oranları İzlanda hükümeti tarafından takip eden yıllarda kademeli olarak düşürülmüş ve nihayetinde gerilemiştir. Bankacılık krizinin ardından hükümet, kurtarma programına uluslararası sermaye piyasalarına uygun erişim ve kredibilite kazandırmak için IMF Stand-By Düzenlemesi'ne imza atmıştır. Böylece İzlanda, iki yıl kadar kısa bir süre içinde istihdam ve büyüme oranlarında yükseliş trendine başlamıştır.⁷⁸ 2008 mali krizinin etkisi yoğun olmasına rağmen, bunun, İzlanda'nın iyi olma hâli ekonomisine geçişinde önemli bir faktör olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çerçevede İzlanda'nın iyi olma hâli ekonomisine geçişinin temel itici güçleri arasında şunlar sayılabilir:

- Toplumun ve refah devletinin sürdürülebilirliği, çevre ve ekonomi ile ilgili politika zorlukları, özellikle 2008 mali krizinin sonuçları ve bunun toplumsal direnç ve iyi olma hâli üzerindeki etkisinin ele alınması
- İyi Olma Hâli Ekonomisi gündemini katalize eden toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA'lar) uygulama çabaları
- Kadınların kilit siyasi görevlere ve karar alma mekanizmalarına seçilmeleri ve bu gündeme gösterdikleri ilgi

⁷⁷ Carey, D. (2009). Iceland: The Financial and Economic Crisis. OECD.

⁷⁸ World Finance. (Erişim: 03.07.2025). *Failing banks, winning economy: the truth about Iceland's recovery*. <https://www.worldfinance.com/special-reports/failing-banks-winning-economy-the-truth-about-iceland's-recovery>.

Bu itici güçler İzlanda'yı bütüncül bir kavram olarak iyi olma hâline odaklanmaya ve insanların iyi olma hâlini korurken aynı zamanda çevreyi de koruyan politikalar geliştirmeye sevk etmiştir. Krizden önce, 2007 yılında, İzlanda hükümeti iyi olma hâlini ölçülerini büyük bir halk sağlığı araştırmasına entegre ederek iyi olma hâli konusunda veri odaklı bir yaklaşımı başlatmıştı. Bu ampirik temel, ülkenin kriz sonrası toparlanmasında ve kademeli olarak iyi olma hâli ekonomisine yönelmesinde çok önemli olduğu kanıtlanan kapsamlı araştırma ve politika inovasyonuna olanak sağlamıştır. Kriz öncesi iyi olma hâli verilerinin mevcudiyeti, İzlanda'nın, finansal çöküşün sosyal ve sağlık üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemesine olanak sağlamıştır. İlginç bir şekilde, araştırmalar İzlandalı gençlerin ruh sağlığı ve mutluluğunun kriz sırasında bozulmadığını, hatta büyük ölçüde zor zamanlarda güçlenen aile bağları ve duygusal destek nedeniyle mutluluklarının biraz arttığını ortaya koymuştur. Bu görüşler iş-yaşam dengesi, aile desteği ve gençlere yönelik rekreasyonel faaliyetlere yapılan yatırımları yönlendirerek, iyi olma hâli ile ilgili hususların kamu sağlığı politikalarına daha fazla dâhil edilmesine olanak sağlamıştır.⁷⁹

Krize yanıt olarak İzlanda, refah devletini korumayı ve canlandırmayı amaçlayan, aynı zamanda tüm vatandaşların iyi olma hâlini teşvik eden kapsamlı bir politika çerçevesi olan İzlanda 2020 stratejisini benimsedi. Geniş kamu katılımı ve paydaş işbirliği ile geliştirilen bu strateji, sosyal güvenlik, eşitlik ve kamu refahına odaklanan ölçülebilir hedefler belirledi. Strateji kapsamında başlangıçta öngörülen anayasal değişiklikler gerçekleşmemiş olsa da, İzlanda 2020 stratejisinin ülkenin iyi olma hâli ekonomisine doğru gidişatını önemli ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır. İyileşme, sadece ekonomik büyümeyle değil, aynı zamanda vergi politikaları, borç hafifletme, istihdam yaratma ve iş gücü piyasasına dâhil etme yoluyla dezavantajlı gruplara destek vermeyi vurgulayan bir yeniden bölüşüm stratejisiyle de karakterize edildi. Bu yaklaşım, sosyal korumaya yatırım yapmanın hem insanlara hem de ekonomiye fayda sağladığını göstererek, ekonomik performans ile sosyal iyi olma hâlinin birbirine bağlı olduğu anlayışını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımdan hareketle İzlanda hükümeti, gelecek 10 yıl için 15 amaç belirlemiştir (Tablo 13).⁸⁰

AMAÇLAR	
1	2020 yılına kadar engelli bireylerin (18-66 yaş arası) oranının %7,3'ten nüfusun %5,7'sine düşürülmesi
2	2010'da %7 olan işsizlik oranını 2020'ye kadar %3'e düşürülmesi
3	Gini katsayısını harcanabilir gelir için 2020 yılına kadar yaklaşık 23'e düşürerek İzlanda'da daha fazla eşitlik sağlanması
4	Cinsiyetler arasındaki ücret farkının daraltılması ve 2020 yılına kadar Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ni 0.9'a yakın bir seviyeye getirilmesi
5	İyi olma hâli endeksinin ortalama ölçülerinin 2009'da 26,6'dan 2020'de 28'e yükselmesi için iyi olma hâlinin ve sağlıklı zihinsel sağlığın iyileştirilmesi
6	2020 yılına kadar 25-64 yaş arasında hiçbir resmi ortaöğretim eğitimi almayan İzlandalıların yüzdesinin %30'dan %10'a düşürülmesi

⁷⁹ WHO Regional Office for Europe. (2023). *Country deep dive on the well-being economy*. Iceland. Copenhagen.

⁸⁰ Government of Iceland. (Erişim: 03.07.2025). *Iceland 2020 – governmental policy statement for the economy and community*.

<https://www.government.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/2020/iceland2020.pdf>

7	Gayri safi yurtiçi hasılanın %4'ünün araştırma, geliştirme ve yenilik için tahsis edilmesi ve Kamu sektörünün rekabetçi fonlara ve araştırma programlarına katkısının %30, özel sektör yatırımlarının %70 oranında olması
8	2020 yılına kadar, İzlanda'nın Birleşmiş Milletler tarafından ölçülen <i>E-devlet gelişim endeksi</i> ve <i>E-katılım endeksi</i> nde ilk 10 ülke arasında yer alması
9	2020 yılı itibarıyla, yüksek teknoloji endüstrisinin GSYİH'nin %10'unu ve ihracat değerinin %15'ini oluşturması
10	2020 yılına kadar balıkçılık endüstrisinde kullanılan yakıtların en az %10'unun çevre dostu olması ve ulaşımdaki tüm yakıtların %10'unun çevre dostu olması
11	2020 yılına kadar İzlanda'nın Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile ilgili olarak diğer Avrupa uluslarının taahhütleri ile karşılaştırılabilir taahhütler verilmesi ve ETS hariç net salımların 2008 yılından itibaren %38 azalması
12	Eko-inovasyon ve ürünlerinin, 2011 ile 2015 arasında iki katına çıkacak olan %20'lik yıllık ciro artışıyla bu on yılın ana büyüme sektörü olması
13	2020 yılına kadar, beş tondan daha hafif yeni araçların %75'inin yenilenebilir enerji ile çalışması
14	İzlandalıların tükettiği yerli gıda oranının 2020 yılına kadar %10 artmış olması
15	2020 yılına kadar, İzlanda ilköğrencilerinin becerilerinin, OECD Uluslararası Öğrenci Başarı Programı (PISA) tarafından okuma ve matematiksel ve bilimsel okuryazarlık alanlarında sınıflandırılan en iyi 10 ülkeninki ile karşılaştırılabilir hâle gelmesi

Tablo 13. Strateji 2020 Raporunda Belirlenen 15 Amaç

İzlanda hükümetine göre, geleneksel bir refah devletinden iyi olma hâli ekonomisine geçiş, sosyal güvenlik ağlarının korunmasından daha fazlasını gerektirmektedir. Bu, vatandaşların ve paydaşların sadece iyi olma hâlinin alıcıları değil, aynı zamanda adil, yeşil ve sürdürülebilir bir toplumsal geçişe aktif olarak katkıda bulunanlar olduğu sistemik bir dönüşümü içermektedir. Bu paradigma değişikliği, kamu amacını ve çeşitli aktörlerin rollerini yeniden tanımlayarak, güç, servet, zaman ve gelirin önceden dağıtımını vurgulamaktadır ve ortaklaşa ve katılımcı süreçlerle oluşturulan çözümleri teşvik etmektedir. Bu vizyonda kamu sektörü, kolektif eylemin kolaylaştırıcısı olarak hareket etmektedir ve tüm ekonomiyi iyi olma hâlini yaratmaya ve halk sağlığını geliştirmeye yöneltmeyi amaçlamaktadır.

İzlanda'nın iyi olma hâli ekonomisi inşa etme yolunda kaydettiği ilerlemenin temel taşlarından birinin, toplumsal cinsiyet eşitliğine olan sarsılmaz bağlılığı olduğu anlaşılmaktadır. 2000 yılında yayımlanan Cinsiyete Bakılmaksızın Eşit Statü ve Eşit Haklar Yasası [*Act on Equal Status and Equal Right Irrespective of Gender*], şirket yönetim kurullarında her iki cinsiyetin de en az %40 oranında temsil edilmesini zorunlu kılan 2010 tarihli yasa ve 2018 tarihli Eşit İşe Eşit Ücret Yasası [*Equal Pay for Equal Job*] gibi İzlanda'nın mevzuat ve politikaları bu kararlılığı yansıtmaktadır.⁸¹ 2021'de on iki aya uzatılan esnek ve cömert ebeveyn izni sistemi ile tamamlanan ve önemli miktarda geliri kapsayan bu tedbirler, İzlanda'yı toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda küresel bir

⁸¹ Government of Iceland. (Erişim: 03.07.2025). *Act on Equal Status and Equal Rights Irrespective of Gender*. <https://www.government.is/library/04-Legislation/Act%20on%20Equal%20Status%20and%20Equal%20Rights%20Irrespective%20of%20Gender.pdf>

Government of Iceland. (Erişim: 03.07.2025). *Amendment to the 2008 legislation on equal position and equal rights of women and men, with equal pay certification*. <https://www.government.is/library/04-Legislation/Act%20on%20equal%20status%20and%20equal%20rights%20of%20women%20and%20men%20no%2010%202008%20as%20amended%20101%202018%20final.pdf>

lider konumuna getirmektedir.⁸² Kadınlar yönetim kademelerinde ve parlamentoda önemli oranlarda yer almaktadır ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bu sistematik odaklanma, tüm vatandaşların cinsiyet veya cinsel yönelimden bağımsız olarak toplumsal iyi olma hâline katkıda bulunmasını ve bundan faydalanmasını sağlayarak iyi olma hâli ekonomisinin hayati bir itici gücü olarak kabul edilmektedir.

Bu kapsamlı çabalara ve köklü politikalara rağmen, İzlanda halkının ülkenin iyi olma hâli ekonomisine geçişi konusundaki farkındalığı sınırlı kalmaktadır. Bu durumun farkına varan Başbakan, Haziran 2023'te ulusal ve uluslararası paydaşları bir araya getirerek farkındalığı artırmayı, karşılıklı öğrenmeyi teşvik etmeyi ve işbirliğine dayalı çabaları güçlendirmeyi amaçlayan İyi Olma Hâli Ekonomisi Forumu'nu [*Wellbeing Economy Forum*] başlattı. Bu forum, İzlanda'nın iyi olma hâli ekonomisini hükümet yapıları, mali politikalar, kurumsal çerçeveler, iş uygulamaları, sosyal güven, adalet, kapsayıcılık, sağlık sonuçları ve sürdürülebilirlik ölçütleri merkezlerinden incelemiştir. Hükümet ve paydaşlar, iyi olma hâli politikalarının meşruiyetini ve sürekliliğini korumak için siyasi, akademik, iş dünyası, sivil toplum ve medya sektörleri arasında sürekli kamu diyalogunun gerekli olduğunu kabul etmektedir.

Özetle, İzlanda'nın geleneksel refah devleti anlayışından iyi olma hâli ekonomisine geçişi, krizlerden ders çıkarma, veriye dayalı politika yapımını benimseme, sosyal adaleti -özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliğini- gözetme ve vatandaşlarıyla ve uluslararası ortaklarıyla kapsamlı bir şekilde ilişki kurma becerisinin bir sonucudur. Bu bütüncül ve katılımcı yaklaşım, sürdürülebilir bir ekonominin yalnızca servet birikimiyle ilgili olmadığı, tüm insanların ve gezegenin zaman içinde birlikte gelişmesi için gerekli koşulların yaratılmasıyla ilgili olduğu inancının altını çizmektedir.

İzlanda, ekonomisi bağlamında iyi olma hâlini hem öznel hem de nesnel boyutları kapsayan bütüncül bir kavram olarak tanımlamaktadır. Öznel olarak iyi olma hâli; iyi hissetmeyi, yaşamda anlam bulmayı ve neşe duymayı içermektedir. Nesnel olarak ise yeterli gelire sahip olmayı, hizmetlere erişimi ve ekonomik eşitliği içermektedir.⁸³ Buna ek olarak, İzlanda'da iyi olma hâli, hem bireysel hem de kolektif olarak etkili bir şekilde performans göstermek için gerekli yeteneklere veya yapabilirliklere sahip olmanın sonucu olan iyi işlev görme fikrini de kapsamaktadır. Bu yapabilirlikler, kişisel ve toplumsal olarak başarılı olmak için gereken beceri ve kaynakları kapsamaktadır. Bu yaklaşım, iyi olma hâlini doğrudan toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerle ilişkilendirerek sağlığın sosyal belirleyicilerini ve mutlu ve sağlıklı yaşamların temel nedenlerini bütünleştiren kapsamlı bir görüşü yansıtmaktadır. İzlanda'nın modeli, kişisel eylemlilik ile yaşam koşulları arasındaki karşılıklı ilişkiyi kabul ederek, insanların değer verdikleri şeyleri yapmaları ve olmaları için gerekli koşulları ve yetenekleri yaratarak iyi olma hâline ulaşmak için özgürlükleri vurgulamaktadır.⁸⁴

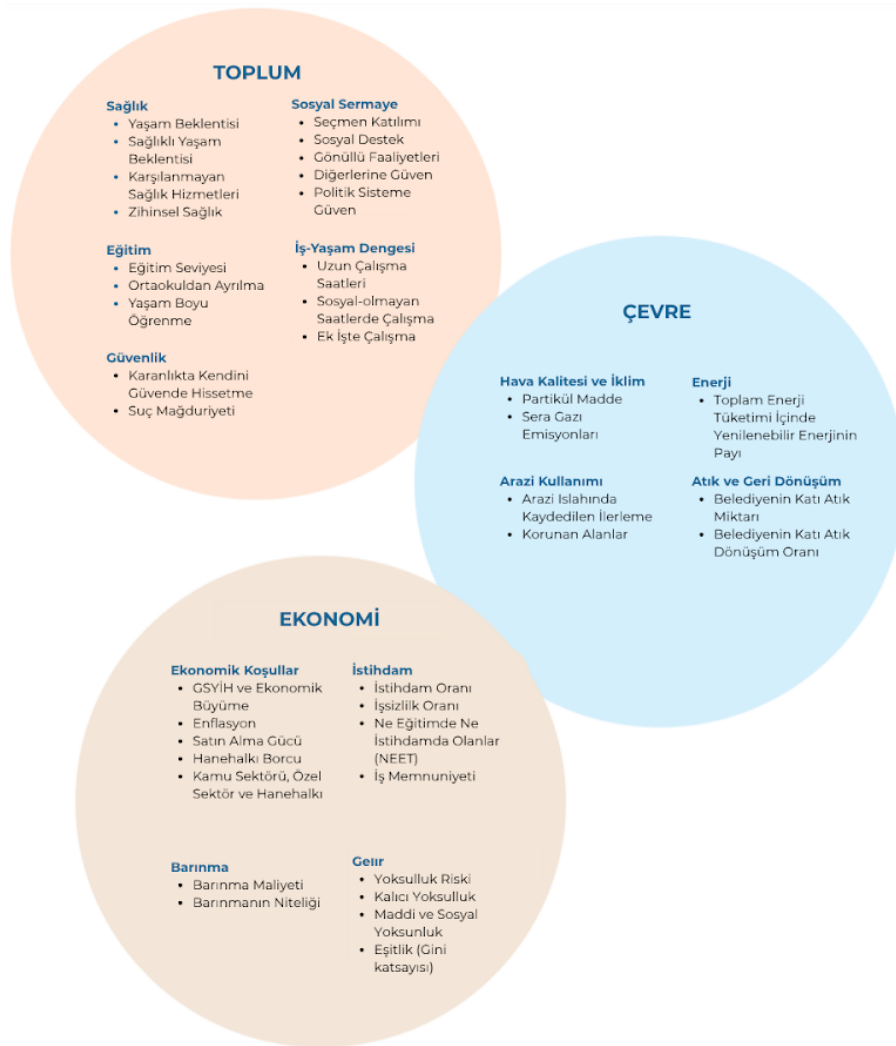
Bu çerçevede İzlanda için iyi olma hâli göstergesi çerçevesi, ülkenin bir yandan küresel iyi olma hâlini ve sürdürülebilir kalkınma yönündeki ilerlemesini ölçmek, diğer yandan da mevcut ve gelecek nesillerin iyi olma hâlini etkileyen temel faktörlerin ortak bir şekilde anlaşılmasını teşvik etmek üzere tasarlanmış 39 göstergeden oluşmaktadır (Şekil 10). Bu göstergeler, iyi olma hâli

⁸² Nordic Co-operation. (Erişim: 03.07.2025). *Maternity/Paternity leave in Iceland*. <https://www.norden.org/en/info-norden/maternitypaternity-leave-iceland>

⁸³ Bulut, İ. (2025). İyi Olma Hâli: Kavramsal Çerçeve. İzmir Planlama Ajansı, İzmir Büyükşehir Belediyesi.

⁸⁴ Sen, A. (2004[1999]). Özgürlükle Kalkınma. Ayrıntı Yayınları.

ekonomisi için gerekli olan beş ilkenin tümünü kapsamaktadır: insana yakışır yaşam, doğa, bağlantı, adalet ve katılım.⁸⁵ Bileşik puanlara dayanmak yerine, çerçeve, çeşitli sektörlerde hükümet politikası oluşturmayı desteklemeyi amaçlayan araştırmalara dayalı kapsamlı ve yönetilebilir bir genel bakış sunmaktadır. Göstergeler, İzlandalıların sağlığını ve iyi olma hâlini değerlendirmek için hepsi eşit derecede önemli olan sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları kapsamaktadır. SKA'ların sunduğu gösterge seti temel alınmakla birlikte, çerçeve hem uluslararası karşılaştırılabilir göstergeler hem de İzlanda'ya özgü göstergeler dâhil olmak üzere İzlanda'nın özel bağlamını da yansıtmaktadır. Böylece iyi olma hâli göstergelerinin her biri SKA hedefleri ile doğrudan bağlantılıdır.

Şekil 10. İzlanda için İyi Olma Hâli Göstergesi Çerçevesi⁸⁶

⁸⁵ Wellbeing Economy Alliance. (2021). *Wellbeing Economy Design Guide: How to design economic policies that put the wellbeing of people and the planet first*.

https://wellbeingeconomy.org/wp-content/uploads/Wellbeing-Economy-Policy-Design-Guide_Mar17_FINAL.pdf

⁸⁶ Government of Iceland. (Erişim: 03.07.2025). *Indicators for Measuring Well-being*.

https://www.government.is/library/01-Ministries/Prime-Ministers-Office/prosperity%20and%20quality%20of%20life_EN_SKA_NOTA.pdf.

Ölçüm sürecini yönetmek amacıyla, farklı paydaşların dâhil olduğu ortak yaratıcı bir süreçle geliştirilen Statistics Iceland, bu göstergelerle ilgili verilerin düzenli olarak toplanması, izlenmesi, analiz edilmesi ve dağıtılmasıyla görevlendirilmiştir. Bu veriler öncelikle Statistics Iceland'ın mevcut veri setlerinden elde edilmekte, şeffaflığı ve kamu farkındalığını artırmak ve çeşitli kuruluşlar tarafından kullanımı kolaylaştırmak için kamuya açık hâle getirilmektedir. Çerçeve, 2019 yılında Parlamento tarafından kabul edilmesinden bu yana, mali stratejinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere politika oluşturma sürecine yön vermektedir. Çerçeve, kilit paydaşlarla sürekli işbirliği yoluyla iyileştirmelere ve güncellemelere açık olmaya devam etmektedir.

Ayrıca İzlanda'nın mali planına rehberlik eden ve ülkenin Beş Yıllık Mali Stratejik Planına yol gösterecek olan iyi olma hâli öncelikleri de belirlenmiştir. Amaç, maliye politikasının hükümetin geniş bir yelpazede halkın yaşam kalitesini iyileştirme hedefini desteklemesini sağlamaktır. Bu öncelikler arasında zihinsel sağlık, güvenli barınma, daha iyi iş-yaşam dengesi, sıfır karbon emisyonu, inovasyonun ölçeğinin ve yoğunluğunun artırılması ve halkla daha iyi iletişim yer almaktadır. İlk üç öncelik tüm politika alanlarını etkileyecek şekilde çerçevelenirken, son üç öncelik bazı politika alanlarını etkilemektedir. Bu öncelikler, ortak hedeflere yönelik ortak bir bağlılık duygusu yaratmakta ve kamu yararına hizmet etmek üzere demokratik ve kamu kurumlarına duyulan güveni artırmaktadır. Böylece iyi olma hâli gündemi, sürdürülebilirliğin birbiriyle bağlantılı üç boyutu olan sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarla güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bu, İzlanda'nın rekabetçi konumunu güçlendirmeyi ve toplumu hızlı teknolojik değişim ve iklim zorluklarını karşılayacak şekilde dirençli hâle getirmeyi de hedeflemektedir.⁸⁷

⁸⁷ WHO Regional Office for Europe. (2023). *Country deep dive on the well-being economy*. Iceland. Copenhagen.

GÜNEY KORE: KORE'DE YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ

Kore'de Yaşam Kalitesi Göstergeleri'nin [*Quality of Life Indicators in Korea -KQoL*] temel amacı, yaşam kalitesine katkıda bulunan çeşitli yaşam alanlarının mevcut durumunu yakalayan başlıca göstergeleri ölçmek, yaşam kalitesinin gerçekliğini nesnel olarak göstermek ve yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan politikaların tasarlanması ve uygulanması için gerekli temel verileri sağlamaktır. Bu, Kore toplumunun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek ve daha iyi bir yaşam kalitesi için alana özgü sorunları ele almak için temel veri işlevi görmektedir.

Kore'de yaşam kalitesi ölçüm yaklaşımının tarihsel geçmişi 2011 yılında yaşam kalitesi için temel çerçevenin ve gösterge sisteminin katılımcılığı esas alan ortak bir araştırma yoluyla geliştirilmesiyle başlamıştır. Bu ilk çerçeve Kore'de Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi İçin Analiz Çerçevesi [*Analysis Framework for Measuring Quality of Life in Korea*] başlığını taşıyordu ve Kore Sosyoloji Dergisi [*Korean Journal of Sociology*] ile işbirliği içinde oluşturulmuştu. O dönemde sistem 9 alanda, 84 gösterge içermekteydi.

2012 ve 2013 yılları arasında yeni göstergeler geliştirilmiş ve gösterge sisteminin fizibilitesi hem iç hem de dış uzmanlardan alınan girdilerle gözden geçirilmiştir. Bu dönemde sistemde değişiklikler yapılmış ve sonuçta 12 alana yayılmış 83 gösterge elde edilmiştir. Özellikle 9 gösterge silinmiş, 8 gösterge eklenmiş ve 6 gösterge revize edilmiştir. Buna ek olarak, mevcut maddi koşullar dört ayrı alan olarak yeniden sınıflandırılmıştır: gelir/tüketim/zenginlik, istihdam ve iş gücü, sosyal refah ve barınma. 2014 yılında ise, yaşam kalitesi ölçüm girişimi, bir web sitesi kurarak ve ilgili hizmetleri başlatarak önemli bir adım atmıştır. İç ve dış uzmanların işbirliğiyle gösterge sistemi gözden geçirilmiş ve 12 alanda 81 göstergeden oluşan bir sistem oluşturulmuş, 2 gösterge silinmiş ve 13 gösterge revize edilmiştir. Aynı yıl, gösterge sistemini denetlemek ve yönlendirmek üzere Gösterge Gözden Geçirme Komitesi [*Indicators Review Committee*] kurulmuştur.

Gözden geçirme süreci 2015 yılında Gösterge Gözden Geçirme Komitesi aracılığıyla devam etmiş ve Çevre alanının alt kategorisinde küçük bir değişiklikle sonuçlanmıştır. Sistem 12 alanda 81 göstergede kalmış, 1 gösterge silinmiş, 1 gösterge eklenmiş ve 7 gösterge revize edilmiştir. 2016 yılında komite tarafından yapılan bir başka gözden geçirme sonucunda 12 alanda, 80 göstergeye indirilmiş, 1 gösterge silinmiş ve 3 gösterge revize edilmiştir. 2017 yılına gelindiğinde Kore'de Yaşam Kalitesi Göstergeleri 2017 [*Quality of Life Indications in Korea 2017*] başlıklı bir rapor hazırlanmış ve süreci bilgilendirmek için çevrimiçi olarak kamuoyu görüşleri toplanmıştır. 2018

yılında gösterge sistemi bir kez daha revize edilmiş ve sosyal refah alanının silinmesinin ardından 11 alanda, 71 gösterge elde edilmiştir. Bu revizyon 17 göstergenin kaldırılmasını, 8 göstergenin eklenmesini ve 8 göstergenin de revize edilmesini içermiştir.

Yaşam kalitesi raporu her yıl yayımlanmaya devam etmiş ve 2019 baskısı çevrimiçi olarak yayımlanmıştır. 2020 yılında önemli alanlara ve temel göstergelere odaklanılarak kamuoyu görüşleri toplanmıştır. Yaşam kalitesi göstergelerinin uzun vadeli eğilimleri 2021 yılında analiz edilmiştir. 2022 yılında Çocuklar ve Gençlerin İyi Olma Hâli 2022 [*Children & Youth Well-being 2022*] başlıklı özel bir rapor yayımlanmıştır. Bu tarihsel süreç, Kore’de yaşam kalitesi ölçüm yaklaşımının sistematik gelişimini ve iyileştirilmesini vurgulamakta, politika geliştirme ve toplumsal iyileştirme için çeşitli yaşam alanlarını daha iyi yakalamak ve anlamak için devam eden çabaları yansıtmaktadır.

Yaşam kalitesini ölçmek için gösterge seçiminde kullanılan ve yaşam kalitesini etkili bir şekilde yakalamak için ilgili, güvenilir, anlaşılabilir ve objektif göstergelerin seçilmesini amaçlayan temel kriterler arasında yeterlilik, veri kalitesi ve tarafsızlık yer almaktadır. Yeterlilik, amaçlandığı gibi ölçülebilirlik derecesini, girdilerden ziyade çıktılara odaklanmayı, göstergelerin belirsizliğe yol açmadan kolayca anlaşılabilir olmasını ve Kore bağlamıyla uyumlu olmakla birlikte politik müdahalesine bağlı olarak hassas bir şekilde değişmesini ifade etmektedir. Veri kalitesi, yaşam kalitesini ölçmek için evrensel olarak kullanılan resmi istatistiklerin kullanılması, muhtemelen tüm nüfusu kapsayacak şekilde sağlanması ve zaman içinde aynı ölçütle tekrar tekrar ölçülen kümülatif verilerin kullanılması anlamına gelmektedir. Tarafsızlık, göstergelerin hiçbir siyasi ön yargıyı yansıtmamasını teminat altına almaktadır.

KQoL, esas olarak ekonomik büyümeden daha fazlasını ölçmek için geliştirilmiştir; insanların mutluluğu ve genel yaşam kalitesindeki gelişmeleri kapsamaktadır. Geleneksel ekonomik göstergelerin sınırlılıklarının farkına varan Statistics Korea’ya bağlı İstatistik Araştırma Enstitüsü, bu göstergeleri 2011 yılında geliştirmeye başlamış, ilk rapor 2017 yılında, altıncı baskı ise 2023 yılında yayımlanmıştır. Bu rapor, üç ana sektörde gruplandırılmış 11 alanda, 71 göstergeyi analiz etmektedir: bireyler, sosyal ilişkiler ve çevresel koşullar. Sağlık, eğitim, istihdam, gelir, boş zaman, barınma, çevre, güvenlik, sivil katılım ve öznel refah gibi faktörleri yansıtan hem nesnel hem de öznel ölçümleri içermektedir. Bu eksenden incelendiğinde Güney Kore’de iyi olma hâli yaklaşımının benimsenmesinin gerisinde yatan esas neden, sahip olduğu başarılı ekonomik büyüme ve demokrasi ortamına rağmen, ortaya çıkmakta olan toplumsal sorunlarla yakından bağlantılıdır (Şekil 11).

Şekil 11. Kore'deki Yerel Koşullar Ve Sorunlar⁸⁸

Kore'de yaşam kalitesi, her biri bireysel ve toplumsal iyi olma hâlinin kritik yönlerini yakalayan 11 farklı alanda ölçülmektedir. Bu alanlar, kişisel sağlıktan daha geniş sosyal ve çevresel koşullara kadar yaşam kalitesinin kapsamlı bir görünümünü yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu on bir alan ve ilgili göstergeler birlikte, politika ve toplumsal anlayışa yön vermek için hem nesnel verileri hem de öznel algıları birleştirerek Kore'deki yaşam kalitesinin çok boyutlu ve incelikli bir resmini sunmaktadır. Sistemde 42 nesnel ve 29 öznel gösterge yer almakta olup, temel göstergeler özel dikkat için işaretlenmiştir. Nesnel göstergelere örnek olarak yaşam beklentisi, istihdam oranı ve partikül konsantrasyonu; öznel göstergelere örnek olarak ise yaşam memnuniyeti ve aile ilişkileri memnuniyeti verilebilir (Tablo 14).

	Nesnel Göstergeler (42)	Öznel Göstergeler (29)
Aile - Toplum	Yalnız Yaşayan Yaşlı Oranı Sosyal İzolasyon Sosyal Gruplara Katılım Oranı	Aile İlişkileri Memnuniyeti Bir Topluluğa Ait Olma Duygusu
Sağlık	Yaşam Beklentisi Sağlıklı Yaşam Beklentisi Fiziksel Aktivite Oranı Obezite Oranı İntihar Oranı	Bildirilen Sağlık Stres
Eğitim	Okul Öncesi Kayıt Oranı Yükseköğretime Sahip Nüfus Üniversite Mezunlarının İstihdam Oranı	Okul Eğitiminin Etkilerine Yönelik Algı Okul Yaşamından Memnuniyet Eğitim Maliyeti Yükünün Düzeyi
İstihdam - Ücret	İstihdam Oranı İşsizlik Oranı Ortalama Aylık Ücret Çalışma Saatleri Düşük Ücretli Çalışanların Oranı	İş Memnuniyeti

⁸⁸ Statistics Korea. (Erişim: 04.07.2025). *Quality of Life (QoL) Indicators in KOREA - ISQOLS 2022 Presentation*. https://kostat.go.kr/board.es?mid=b10105000000&bid=0060&act=view&list_no=426079.

Nesnel Göstergeler (42)		Öznel Göstergeler (29)
Gelir - Tüketim - Servet	Kişi Başına Gayri Safi Milli Gelir Eş Değer Medyan Gelir Hanehalkı Net Serveti Hanehalkı Borç Oranı Görelî Yoksulluk Oranı	Gelir Memnuniyeti Tüketim Memnuniyeti
Boş Zaman	Boş Zaman Kişi Başı Seyahat Günleri Boş Zaman Harcamalarının Oranı Kültür, Sanat ve Spor Etkinliğine Katılım	Boş Zaman Memnuniyeti Boş Zaman Yeterliliği
Barınma	Kişi Başına Düşen Konut Alanı Ofise Gidiş Geliş Süresi Temel Olanaklardan Yoksun Konut Kira/Gelir Oranı Ev Sahipliği Oranı	Konut Ortamı Memnuniyeti
Çevre	İnce Toz Konsantrasyon Seviyesi (Partikül Madde Konsantrasyonu, PM2.5) Kişi Başına Düşen Kentsel Park Alanı Kırsal Alanda Su İşleri Arz Oranı	İklim Değişikliği Farkındalığı Hava Kalitesi Memnuniyeti Su Kalitesi Memnuniyeti Toprak Kalitesi Memnuniyeti Gürültü Seviyesi Memnuniyeti Yeşil Çevre Memnuniyeti
Güvenlik	Cinayet Oranı Çocuk İstismarı Oranı Suç Mağduriyet Oranı Güvenlik Kazalarından Kaynaklanan Çocuk Ölüm Oranı Endüstriyel Kaza Ölüm Oranı Yangınlarda Ölenlerin Sayısı Karayolu Trafik Kazası Ölüm Oranı	Gece Tek Başına Yürürken Kendini Güvende Hissetmek Toplumsal Güvenliğe Yönelik Algı
Demokratik Katılım	Seçmen Katılım Oranı Gönüllü İşe Katılım Oranı	Siyasi Güçlenme Algısı Vatandaşlık Yolsuzluk Algı Endeksi Kişiler Arası Güven Kurumsal Güven
Öznel İyi Olma Hâli	-	Yaşam Memnuniyeti Pozitif Duygular Negatif Duygular

Tablo 14. Kore'de Yaşam Kalitesi Göstergeleri⁸⁹

Özetle, geleneksel ekonomik ölçütlerin ötesinde ülkenin iyi olma hâline ilişkin oluşturan KQoL bir anlayış sunmaktadır. Bireysel sağlık, sosyal ilişkiler, çevresel koşullar ve öznel refah dâhil olmak üzere 11 alanda, 71 göstergeyi kapsayan rapor, Kore toplumundaki hem ilerlemeyi hem de devam eden zorlukları vurgulamaktadır. Özellikle, istihdam oranları, boş zaman memnuniyeti ve genel yaşam memnuniyeti gibi COVID-19 salgınının neden olduğu aksaklıkların ardından birçok

⁸⁹ Statistics Korea. (Erişim: 04.07.2025). *Quality of Life Indicators in Korea 2023*.
https://sri.kostat.go.kr/board.es?mid=b10105000000&bid=0060&act=view&list_no=431584&tag=&nPage=1&ref_bid=

göstergede iyileşme görülse de, sosyal izolasyon ve yaşam beklentisi gibi bazı alanlara daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Nesnel verilerin ve öznel algıların bütünleştirilmesi, tüm vatandaşların yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan kanıta dayalı politika yapımına girdi sağlayan bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Devam etmekte olan bu çaba, odağın salt ekonomik büyümeden sosyal uyum, sağlık, güvenlik ve çevresel sürdürülebilirliğe toplumsal ilerlemenin temel bileşenleri olarak değer veren daha geniş bir perspektife kaydırılmasının önemini vurgulamaktadır.

Buna ek olarak, Kore İstatistik Araştırma Enstitüsü [*Statistics Korea Statistics Research Institute*] tarafından yayımlanan Kore'de Çocukların ve Gençlerin İyi Olma Hâli 2022 [*Children and Youth Well-being in Korea 2022*] raporu ile birlikte, özel olarak çocukların ve gençlerin iyi olma hâli de değerlendirilmeye tâbi tutulmaktadır. Rapor, Güney Kore'de doğumdan 17 yaşına kadar olan çocukların ve gençlerin yaşam koşulları, sağlığı, eğitimi ve genel iyi olma hâli hakkında kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Bu rapor, iyi olma hâlini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek için teorik perspektifleri, ampirik verileri ve çocukların kendi değerlendirmelerini entegre eden bir çerçeveye dayanmaktadır.⁹⁰ Teori odaklı yaklaşım, çocukların iyi olma hâline ilişkin uluslararası ve akademik görüşleri benimserken, veri odaklı yaklaşım ulusal olarak onaylanmış istatistikleri derlemektedir. Daha da önemlisi, çocuklarla yapılan odak grup görüşmeleri, onların mutluluk ve yaşamın önemli yönlerine ilişkin algılarının çerçeveye dâhil edilmesine yardımcı olarak, onların yaşam deneyimlerini yansıtmalarını mümkün kılmaktadır.

İyi olma hâli çerçevesi iki ana bölüm hâlinde yapılandırılmıştır: Makro-sosyolojik ortamı ele alan "Demografik ve Sosyal Arka Plan" ve mikro ölçekte yaşam koşullarına odaklanan "Çocukların ve Gençlerin İyi Olma Hâli". İkinci boyut ayrıca yedi alt boyuta ayrılmıştır: Maddi Durum, Barınma ve Çevre; Sağlık; Eğitim ve Yetkinlik; Boş Zaman, Aktivite ve Katılım; Güvenlik ve Davranış; İlişki; ve Öznel İyi Olma Hâli. Her bir alt boyut, çocukların yaşamlarının farklı yönlerini yansıtan maddi mallara erişim, fiziksel ve zihinsel sağlık, eğitime katılım, boş zaman memnuniyeti, şiddetten korunma, ilişkilerin kalitesi ve genel yaşam memnuniyeti gibi belirli göstergeleri ölçmektedir (Tablo 15).

Alt-boyut	Gösterge
Demografik Arka Plan	Çocuk Nüfusu Çocuklarda Ölüm Oranı İki Ebeveyni de İstihdamda Olan Çocuklar Tek Ebeveyni ile Yaşayan Çocuklar
Sosyal Çevre	Okul-öncesi Kayıt Oranı Kamu Sağlık Hizmetleri Merkezlerinin Oranı Sınıf Başına Öğrenci Sayısı Kapsayıcı Eğitime Dâhil Olan Engelli Çocuklar Ulusal Temel Geçim Güvencesi Programı [National Basic Livelihood Security Program] Kapsamında Desteklenen Çocuklar Koruma Gerektiren Çocuklar Çocuk Bakım Evlerindeki veya Kuruluşlarındaki Çocuklar

⁹⁰ Ancak, veri kaynaklarındaki farklılıklar nedeniyle bazı göstergelerin yaş kapsamı biraz farklılık gösterebilmektedir.

Alt-boyut	Gösterge
Yoksulluk ve Yoksunluk	Çocuk Yoksunluk Endeksi Hanedeki Ekonomik Zorluklardan Endişe Duyan Çocuklar Görelî Yoksunluk Oranı
Barınma	Bir Mahalledeki Olanaklara Erişim Temel Tesislerden Yoksun Konutlar PM2.5 Seviyesi
Zihinsel Sağlık	Stres Hisseden Çocuklar İntihar Oranı
Fiziksel Sağlık	Düşük Kiloya Sahip Olarak Doğan Çocuklar Obezite Oranı Çocukların Bildirdikleri Sağlık Durumu Uykuya Ayrılan Süre
Sağlıklı Davranışlar	Aşılama Oranı Yetersiz Beslenme Düzenli Fiziksel Aktivitelerin Düzeyi
Eğitim	Çalışma Süresi Özel Eğitime Katılım Oranı Öznel Akademik Başarı Düzeyi Okul Yaşamından Memnuniyet Okul Yaşamını Terk Etme Oranı
Yetkinlik	Bebeklerde Dil Gelişimi
Boş Zaman ve Aktivite	Hafta İçi Boş Zamanda Aktivitelere Ayrılan Zaman Okul Sonrası Aktiviteler Boş Zaman Memnuniyeti
Topluma, Ekonomiye ve Politikaya Katılım	Kulüplere Katılım Oranı Toplumsal Sorunlara Duyulan İlgi Diğelerinin Temel Haklarına Saygı Duyma Gerekliliğine İlişkin Farkındalık İstihdamdaki Gençlerin Sayısı
Güvenlik	Çocuk İstismarı Okuldan Alınmayan Çocukların Oranı Yaşıt Zorbalığı Trafik Kazaları Kaynaklı Ölüm Oranları Suç Mağduriyeti
Davranış	Sigara İçme Oranı İçki İçme Oranı Gençler Arasında Suç Oranı Evi Terk Eden Çocuklar Akıllı Telefon Bağımlılık Oranı
Aile İlişkileri	Ebeveynlerle Geçirilen Zaman Ebeveynlerle Yenilen Akşam Yemeklerinin Sıklığı Aile İçinde Verilen Kararlarda Söz Hakkı Sahibi Olma Farkındalığı Aile İlişkilerinden Memnuniyeti
Yaşıtlarla ve Genel İlişkiler	Arkadaşlarla Oyun Oynama Sıklığı Güvenebileceği Birine Sahip Olduğunu Söyleyen Çocuklar Yaşıtlarla İlişkilerden Memnuniyet Toplumsal Güven
Yaşam Memnuniyeti	Yaşam Memnuniyeti

Alt-boyut	Gösterge
Pozitif ve Negatif Duygular	Pozitif Duygular Negatif Duygular
Yaşamın Değeri ve Anlamı	Eudaimonia

Tablo 15. Çocukların ve Gençlerin İyi Olma Hâli Göstergeleri⁹¹

Bu çeşitli unsurları ölçmek için, yukarıda belirtilen yedi alt boyut altında gruplandırılmış 60 spesifik gösterge, çocuk nüfusu ve ölüm oranları gibi demografik faktörleri, okul öncesi kayıt ve çocuk bakımı mevcudiyeti gibi sosyal çevre ölçümlerini, maddi yoksunluk ve konut kalitesini, stres seviyeleri ve obezite oranları gibi zihinsel ve fiziksel sağlık ölçümlerini, çalışma süresi ve okul memnuniyeti gibi eğitimle ilgili ölçümleri, boş zaman faaliyetlerine katılımı, istismar ve zorbalık oranlarını içeren güvenlik değerlendirmelerini, aile ve akranlarla ilişki kalitesini ve yaşam memnuniyeti ve duygusal durumlar gibi öznel refah değişkenlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede rapor, günümüzde genç Korelileri etkileyen koşulların bir portresini sunmaktadır. Yoksulluğun azaltılması ve boş zaman tatmini gibi bazı alanlarda kaydedilen ilerlemeyi vurgularken, artan zihinsel sağlık sorunları, artan çocuk istismarı ve demografik değişimler gibi acil sorunlara dikkat çekmektedir. Kapsamlı çerçeve ve ayrıntılı göstergeler, Güney Kore'deki çocuk ve gençlerin yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan politika yapıcılar, eğitimciler ve sosyal hizmet uzmanları için değerli bir araç işlevi görmektedir.

⁹¹ Statistics Korea. (Erişim: 04.07.2025). *Children and Youth Well-being in Korea 2022*. https://kostat.go.kr/board.es?mid=b10105000000&bid=0060&act=view&list_no=426309.

**MALTA:
SÜRDÜRÜLEBİLİR İYİ OLMA
HÂLİ YAKLAŞIMI**

Malta, iyi olma hâli ekonomisi ilkelerini ulusal politika çerçevesine aktif bir şekilde entegre eden küçük bir ada devletinin dikkate değer bir örneği olarak ortaya çıkmıştır. Ülkenin yaklaşımı, geleneksel GSYİH odaklı ekonomik ölçümden çevresel sürdürülebilirlik, sosyal eşitlik ve yaşam kalitesi göstergelerini kapsayan daha bütüncül bir iyi olma hâli anlayışına doğru kapsamlı bir geçişi temsil etmektedir. Bu dönüşüm, Malta'nın Avrupa Birliği'nin en küçük üye devleti olarak benzersiz konumu ve içe kapanıklık, kaynak sınırlamaları ve demografik baskılarla ilgili kendine özgü zorlukları göz önüne alındığında özellikle önemlidir.

Malta'da birbirini izleyen hükümetler, GSYİH büyümesinin ötesine geçen vizyonları dile getirmiş ve bunları çeşitli kurumlar ve müdahaleler yoluyla farklı derecelerde başarı ile uygulamaya çalışmışlardır. Sürdürülebilir kalkınma için stratejilerin çeşitli sürümleri kapsamında sosyal uyum politikaları, arazi kullanım planlama politikaları, yoğun bir çevre mevzuatı (çoğunlukla AB'ye erişim sürecinde edinilmiştir) ve çok sayıda sektörel strateji (örneğin sağlık, spor, yaşlanma, gençlik, engellilik, çocuklar, kültür), genel olarak iyi olma hâlini artırması beklenebilecek hedefler belirlemiştir. Bu çerçevede, Malta'da iyi olma hâli yaklaşımı birçok farklı kurum aracılığıyla politika yapımını şekillendirmeye başlamıştır.

Malta İçin Önce İyi Olma Hâli [*Wellbeing First*] başlıklı çevre vizyonu, 2050 yılına kadar ortaya koyduğu uzun vadeli vizyonla yaşanabilir kasabalar ve köyler için stratejik hedefler içermektedir. Benzer şekilde, kısa vadede ise Malta 2035 İçin Sosyal Vizyon [*A Social Vision for Malta 2035*],

“nihai hedefin sosyal iyi olma hâlini artırmak ve vatandaşlara daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak” olduğu düşüncesini vurgulamaktadır.⁹²

Malta’nın 2021-2027 Akıllı Uzmanlaşma Stratejisinde [*Smart Specialisation Strategy*] altı odak alanından biri olarak “Sağlık ve İyi Olma Hâli” yer almaktadır.⁹³ 2023-2030 Aktif Yaşlanma İçin Ulusal Stratejik Politika [*National Strategic Policy for Active Ageing 2023-2030*], yaş almış kişilerin haklarını korumayı amaçlamaktadır; bunun, zihinsel sağlığın önceliklerden biri olduğu sağlıklı yaşlanma da dâhil olmak üzere üç ana alanda -sosyal içerme, bağımsız yaşam ve ayrımcılık ve eşitsizlikle mücadele- gerçekleştirilecek eylemler aracılığıyla yapılması planlanmaktadır.⁹⁴

Bulaşıcı Olmayan Hastalıkları Önleme Çerçevesi [*Non-Communicable Diseases Prevention Framework*] taslağında iyi olma hâlini artırmaya yönelik öneriler, (i) tütün kullanımını azaltmak; (ii) alkol kullanımını azaltmak; (iii) aşırı kilo ve obeziteyi azaltmak; (iv) sağlıklı bir diyetle erişimi artırmak; (v) fiziksel aktiviteyi artırmak ve fiziksel hareketsizlik ile oturma süresini azaltmak; (vi) erken tanı; (vii) zihinsel sağlık ve iyi olma hâlini teşvik etmek; ve (viii) çevresel sağlığı teşvik etmek şeklinde belirlenmiştir. Bu önerilerden hareketle de daha iyi bir iş-yaşam dengesi, yaşamdaki stres kaynaklarını azaltma ve bunlarla başa çıkma, genç çocuklar ve ergenlerde aşırı sosyal medya kullanımını ele alma, zihinsel sağlık okuryazarlığını artırma, savunmasız ve azınlık gruplar arasında odaklanmış müdahaleler ile okulların ve dijital uygulamaların iyi olma hâli için rolü gibi müdahale alanları gösterilmektedir.⁹⁵

Malta’nın Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyal İçerme Ulusal Stratejisi 2025-2035 [*National Strategy for Poverty Reduction and Social Inclusion*], hükümetin ekonomik iyi olma hâli ve sosyal içermenin genel nüfusun iyi olma hâli için temel ön koşullar olduğu konusundaki anlayışına örnek teşkil etmektedir. Bu strateji, dezavantajlı grupların karşılaştığı gelişen sosyal ve ekonomik zorlukları, eğitime, sağlık hizmetlerine ve istihdama erişim de dâhil olmak üzere daha geniş iyi olma hâlini teşvik ederek gelir eşitsizliklerinden daha fazlasına odaklanmaktadır. Stratejinin sosyal içerimi, toplumsal eşitsizlikleri ele alarak, engelleri kaldırarak ve birlikte gelişmeyi, güçlendirmeyi, dayanışmayı ve onuru teşvik ederek tüm bireyler için, özellikle yoksulluk veya ötekileştirmeye karşı karşıya olanlar için eşit fırsatlar, erişim ve katılımı sağlama süreci olarak tanımlaması, iyi olma hâlinin temelde sosyal adalet ve eşitlikle bağlantılı olduğuna dair gelişmiş bir anlayışı yansıtmaktadır. Stratejinin gelir eşitsizliklerinin ötesinde daha geniş iyi olma hâline odaklanması,

⁹² Government of Malta. (Erişim: 04.07.2025). *A Social Vision for Malta 2035*.

<https://familja.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/Social-Vision-for-Malta-2035-Policy-Documents-EN.pdf>

⁹³ European Research Area Platform. (Erişim: 04.07.2025). *Malta's 2021-2027 Smart Specialisation Strategy*.

<https://european-research-area.ec.europa.eu/documents/maltas-smart-specialisation-strategy-2021-2027#:~:text=Specifically%2C%20this%20process%20identified%20the,and%20bioinformatics%20and%20biomedical%20engineering.>

⁹⁴ Government of Malta: Ministry for Active Ageing. (Erişim: 04.07.2025). *National Strategic Policy for Active Ageing 2023-2030*. <https://activeageing.gov.mt/wp-content/uploads/2023/04/NSPActiveAgeing2023-30.pdf>

⁹⁵ Government of Malta: Ministry for Health and Active Ageing. (Erişim: 04.07.2025). *Non-Communicable Diseases Prevention Framework: Policy Framework for the Prevention of Non-Communicable Diseases and the Promotion of Wellbeing*.

https://health.gov.mt/wp-content/uploads/2024/06/Non-Communicable-Diseases_Prevention_Framework_2024_Public_Consultation_Document.pdf

Malta'nın yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kapsamlı politika müdahaleleri gerektiren çok boyutlu olgular olduğunu kabul ettiğini göstermektedir.⁹⁶

Malta'nın iyi olma hâli ekonomisi yaklaşımının temel taşı, Kasım 2020'de yayımlanan "Önce İyi Olma Hâli: Malta'nın 2050 Çevre Vizyonu [*Wellbeing First: A Vision for Malta's Environment 2050*]" belgesinde yer almaktadır. Bu temel belge, Malta için çoklu kalkınma yollarını araştıran kapsamlı bir senaryo oluşturma egzersizini ortaya koymaktadır. Vizyon belgesi, Malta'nın başarıyı ve ilerlemeyi kavramsallaştırma biçiminde paradigmatik bir değişimi temsil etmekte ve salt ekonomik ölçütlerin ötesine geçerek daha kapsamlı bir toplumsal refah anlayışını benimsemektedir. Vizyon 2050'ye dâhil edilen iyi olma hâli çerçevesi, gerçek ilerlemenin yalnızca GSYİH büyümesi veya geleneksel ekonomik ölçütlerle ölçülemeyeceği ilkesine dayanmaktadır. Bunun yerine, çevresel sürdürülebilirliği merkezine alan bütüncül bir kalkınma anlayışını benimsemektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir kalkınmanın gelecek nesiller için uzun vadeli yaşayabilirliği sağlayacak şekilde sosyal eşitlik, çevresel sağlık ve ekonomik iyi olma hâli arasındaki temel bağlantıları ele alması gerektiği anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda Vizyon, bir nesil içinde çevre kalitesinin ve genel iyi olma hâlinin iyileştirilmesine odaklanarak Malta'nın çevresi için uzun vadeli bir vizyon belirlemeyi amaçlamaktadır. Strateji geliştirme süreci, temel çevresel zorlukların ve bunların itici güçlerinin belirlenmesi ile başladı. Ardından dört olası gelecek senaryosu oluşturuldu: Önce Ben, Önce Piyasa, Önce Sektör ve Önce İyi Olma Hâli. Bu senaryolar, çok kriterli karar analizi ve bir vatandaş anketi ile değerlendirildi. Önce İyi Olma Hâli senaryosu tercih edilen seçenek olarak ortaya çıktı ve 2050 Vizyonu olarak kabul edildi.

Önce İyi Olma Hâli senaryosu; çevresel, sosyal ve ekonomik iyi olma hâli boyutlarının eşit derecede önemli olduğu bir gelecek öngörmektedir. Bu senaryo, devlet kurumları arasında stratejik uyum, çevresel sınırları gözetken sağlam bir politika çerçevesi ve GSYİH'nin ötesinde ölçülen genel iyi olma hâline yönelik güçlü siyasi taahhüdü vurgulamaktadır. Bu vizyon, karbon nötrlüğü, hava kalitesinin iyileştirilmesi, sürdürülebilir turizm, çöp sahalarına sıfır atık ve kentsel alanlarda doğa entegrasyonu gibi hedefleri içermektedir. Böylece Vizyon 2050 çerçevesi, ekolojik sürdürülebilirlik ile beşeri iyi olma hâli arasında doğrudan bir bağlantı kurarak çevre sağlığının genel toplumsal iyi olma hâli için temel olduğunu açıkça kabul etmektedir. Bu yaklaşım, Malta gibi küçük bir ada devletinde çevresel bozulmanın yaşam kalitesi, ekonomik üretkenlik ve sosyal uyum üzerinde ani ve somut etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece merkezi bir düzenleme ilkesi olarak iyi olma hâline yapılan vurgu, geleneksel ekonomik göstergelerin beşeri ve çevresel iyi olma hâlinin tüm spektrumunu yakalamakta başarısız olduğuna dair artan uluslararası kabulü yansıtmaktadır.

Sektöre özgü mevcut stratejilere rağmen hükümet, ülkenin çabalarını birleştirmek ve hizalamak için kapsayıcı bir çerçevenin önemini kabul etmektedir. Bununla birlikte Malta, yedi öncelikli sektörde (turizm, oyun, gemicilik ve denizcilik, mavi ve yeşil ekonomiler, finansal hizmetler, havacılık ve üst düzey imalat) stratejik yatırımlarla 2035 yılına kadar yılda ortalama %5'lik bir

⁹⁶ Government of Malta: Ministry for Social Policy and Children's Rights. (Erişim: 05.07.2025). *National Strategy for Poverty Reduction and Social Inclusion*.

<https://socialsecurity.gov.mt/wp-content/uploads/2024/10/NationalStrategyforPovertyReductionandSocialInclusion2025-2035EN.pdf#page=29.35>

GSYİH büyüme oranına ulaşmayı hedeflemektedir. Böylece Malta, ekonomik ve sosyal açıdan önemli ilerlemeler kaydederek gelecek için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda incelendiğinde, iklim eylemi, teknolojik gelişmeler ve değişen demografik özellikler gibi küresel eğilimler daha fazla ilerleme için fırsatlar sunmaktadır. AB'nin 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşma hedefi, Malta'nın esneklik, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik sağlayan net ve iddialı bir uzun vadeli vizyon geliştirmesi için zemin hazırlamaktadır. Malta Vizyon 2050, sinerji ve etkinliği artıran kapsamlı bir ulusal çerçeve oluşturmayı amaçlayarak, paydaşları birleştirecek, eylemleri koordine edecek ve kapsayıcı, yenilikçi ve çevresel olarak sürdürülebilir bir geleceği hedeflemektedir.

Vizyon 2050'deki çevresel restorasyon unsurları, iyi olma hâli çerçevesinin temel yaşam destek sistemlerini nasıl ele aldığını göstermektedir. Ekosistem restorasyonu, yenilenebilir enerjiye geçiş ve sürdürülebilir kaynak yönetimine verilen önem, çevresel sağlığın insanların iyi olma hâlinden ayrı değil, onun temelini oluşturduğunun kabul edildiğini yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, bozulmuş çevrelerin hava kalitesini, su güvenliğini, gıda sistemlerini ve iklim istikrarını tehlikeye attığını ve bunların hepsinin insan sağlığı ve yaşam kalitesini doğrudan etkilediğini kabul etmektedir. Vizyonun genelinde yer alan nesiller arası bakış açısı, acil ihtiyaçların ötesine geçerek uzun vadeli sürdürülebilirliği dikkate alan temel iyi olma hâli ilkelerini yansıtmaktadır. Vizyonun, miras aldığımız ülkeden daha iyi durumda bir ülkeyi gelecek nesillere bırakma taahhüdü, gerçek iyi olma hâlinin, bugün iyi olma hâlini sağlarken gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama yeteneğini tehlikeye atmaması gerektiğini kabul ettiğini göstermektedir.

Vizyon içindeki mekânsal planlama ve arazi kullanım politikaları, fiziksel ortamların iyi olma hâli sonuçlarını nasıl şekillendirdiğine dair sofistike bir anlayışı yansıtmaktadır. Malta, arazi ve deniz kullanımına ileriye dönük bir yaklaşım benimseyecek ve kalkınmayı çevresel sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi ile dengeleyecektir. Bu dengeli yaklaşım; kentsel tasarım, yeşil alanların mevcudiyeti, ulaşım sistemleri ve konut kalitesinin zihinsel sağlık, fiziksel aktivite düzeyleri, sosyal uyum ve genel yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilediğini kabul etmektedir.

Bu kapsamda belirlenen birleşik vizyon, mevcut sektörel stratejileri gelecekteki zorluklar ve fırsatlarla uyumlu, tutarlı bir çerçeve içinde birleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu strateji, uzun ömürlülük, eğitim düzeyi ve gelir dağılımında belirtilen iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi ve enerji yoksulluğunun azaltılması, halk sağlığının iyileştirilmesi ve iş gücü katılımının artırılması gibi kilit alanlarda belirlenen hedeflerin karşılanması için büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda belirlenen ulusal hedefler ise, Malta'nın 2050 yılına kadar genel yaşam memnuniyetinde ilk beş AB ülkesinden biri olmayı hedefleyen gelecek vizyonunu yansıtmaktadır. Bu stratejik yönelim aşağıdaki kilit noktaları içermektedir:

- **Ekonomi:** Nüfusun finansal güvenliğini artırmak için gelir dağılımını ve ekonomik fırsatları iyileştirmeye odaklanır.
- **Çevre:** Enerji yoksulluğu ve çevre koruma gibi sorunları ele almak için sürdürülebilirlik girişimlerini ve etkili politikaları vurgular.
- **Toplum:** Sosyal uyumu, halk sağlığını, işgücüne katılımı ve nüfusun genel refahını artırmayı amaçlar.

- **Yönetişim:** Ulusal çerçeve içinde iyi yönetim uygulamalarını, şeffaflığı ve hesap verebilirliği teşvik etmek için önlemler içerir.
- **Altyapı:** Ekonomik büyümeyi ve toplumsal refahı desteklemek için sağlam bir altyapı geliştirmeye ve sürdürmeye odaklanır.

Bu uzun vadeli stratejik yönelim; kişisel tatmin, finansal istikrar, iş-yaşam dengesi ve sosyal entegrasyon dâhil olmak üzere iyi olma hâlinin çeşitli yönlerini kapsamaktadır. Malta, bu hedefleri ortaya koyarak, sakinlerinin daha yüksek yaşam standartlarına ve iyi olma hâline sahip olduğu müreffeh ve sürdürülebilir bir gelecek yaratmayı amaçlamaktadır.

Tüm bu vizyon, dört stratejik sütun aracılığıyla operasyonel hâle getirilmektedir:

1. Finansal hizmetler, havacılık, oyun sektörü ve üst düzey imalat gibi yüksek değerli sektörlere öncelik vererek nicelikten ziyade niteliğe odaklanan *Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme*
2. Sosyal içerme, sağlık hizmetleri ve mobilitayı güçlendirmeyi amaçlayan *Erişilebilir Vatandaş Merkezli Hizmetler*
3. Malta'nın beşeri sermayesine, enerji direncine ve çevre yönetimine yatırım yaparak gelecekteki şoklara uyum sağlayabilmesini hedefleyen *Dirençli Ülke ve Modern Eğitim Sistemi*
4. Uzun vadeli ekolojik denge için verimli mekânsal planlama ve doğal kaynakların korunmasını teşvik eden *Akıllı Kara ve Deniz Kullanımı*

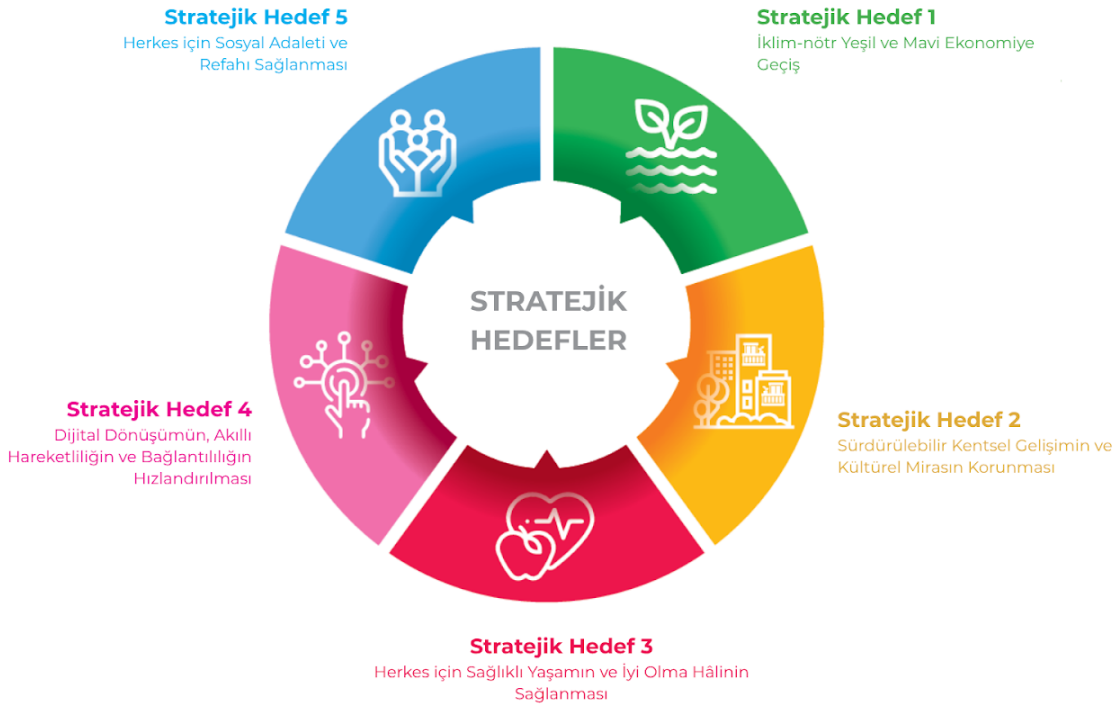
Malta'nın 2050 Vizyonu, nihai olarak ulusal kalkınmanın temel ilkesi olarak iyi olma hâlini işlevsel hâle getirmeye yönelik sofistike bir girişimdir. Bu çerçeve; ekonomik, sosyal ve çevresel politikalara düzenlenmesi gereken temel hedefler olarak yaklaşarak insan ve çevrenin gelişmesini merkezde konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, sürdürülebilir kalkınmanın, ilerlemenin kendisinin temelden yeniden kavramsallaştırılmasını ve dar ekonomik ölçütlerin ötesine geçerek toplumsal sağlık ve dayanıklılığın kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesini gerektirdiği yönündeki artan farkındalığı yansıtmaktadır.

Temel vizyonu esas alan Malta, Vizyon belgesindeki geniş istekleri somut stratejik politika yönergelerine dönüştüren 2050 Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisini [*Sustainable Development Strategy for 2050*] geliştirmiştir.⁹⁷ Bu strateji belgesi, iyi olma hâli ilkelerinin mevcut hükümet yapıları ve politika çerçeveleri içinde nasıl işlevsel hâle getirilebileceğini göstermesi bakımından özellikle önemlidir. Strateji, Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile uyum sağlarken, bu küresel çerçeveleri Malta'nın özel ulusal koşullarına ve önceliklerine uyarlamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, Malta'nın iyi olma hâli ekonomisi yaklaşımının omurgasını oluşturan beş stratejik hedef belirlemektedir. Bu hedefler (i) iklim nötr, yeşil ve mavi bir ekonomiye geçişi; (ii) sürdürülebilir kentsel gelişimin ve kültürel mirasın korunmasını; (iii) herkes için sağlıklı yaşam ve iyi olma hâlini; (iv) dijital dönüşüm, akıllı mobilité ve bağlantılılık; ve (v) herkes için sosyal adalet ve refahı kapsamaktadır (Şekil 12). Bu hedefler, çevrenin korunması ve sosyo-ekonomik

⁹⁷ Government of Malta: Ministry for Environment, Energy and Enterprise. (Erişim: 05.07.2025). *Sustainable Development Strategy for 2050*.

<https://sustainabledevelopment.gov.mt/wp-content/uploads/2022/12/Maltas-Sustainable-Development-Strategy-for-2050.pdf>

kalkınmanın entegre bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve bu zorlukların birbiriyle bağlantılı doğasını kabul etmek üzere tasarlanmıştır. Strateji, geleneksel sektörel sınırların ötesine geçen bir bütün hükümet yaklaşımı önererek, tüm hükümet faaliyetlerinde iyi olma hâli yaklaşımının yaygınlaştırılması ihtiyacını vurgulamaktadır.

Şekil 12. Malta'nın Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi Kapsamında Belirlenen Beş Stratejik Hedefi

Bu beş stratejik hedef, geleneksel ekonomik kaygıları daha geniş kapsamlı iyi olma hâli düşünceleriyle bütünleştiren kapsamlı bir çerçeveyi temsil ettiği için özellikle önemlidir. İlk hedef olan iklim-nötr yeşil ve mavi bir ekonomiye geçiş, çevresel sürdürülebilirliğin uzun vadeli ekonomik uygulanabilirlik için temel olduğu küçük bir ada devleti olarak Malta'nın benzersiz konumuna doğrudan hitap etmektedir. Bu hedef, Malta ekonomisinin iklim taahhütleriyle uyumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılması ve ülkenin deniz kaynakları ile çevresel varlıklarının sürdürülebilir ekonomik faaliyet kaynağı olarak kullanılması gerektiğini kabul etmektedir. İkinci hedef olan sürdürülebilir kentsel gelişimin ve kültürel mirasın korunması, Malta'nın dünyanın en yoğun nüfuslu ülkelerinden biri olarak karşılaştığı özel zorlukları kabul etmektedir. Bu hedef, yaşam kalitesinin yaşanabilir kentsel ortamların sürdürülmesine ve sosyal uyum ve toplumsal iyi olma hâline katkıda bulunan kültürel kimliğin korunmasına bağlı olduğunu da teslim etmektedir. Üçüncü hedef olan herkes için sağlıklı yaşam ve iyi olma hâlinin sağlanması, iyi olma hâlini açıkça politika değerlendirmelerinin bir ortağı haline getirmektedir. Bu hedef, geleneksel sağlık hizmetlerinin ötesine geçerek çevresel kalite, sosyal koşullar ve hizmetlere erişim de dâhil olmak üzere sağlık ve iyi olma hâlinin daha geniş belirleyicilerini kapsamaktadır. Dördüncü hedef olan dijital dönüşüm, akıllı hareketlilik ve bağlantılılık, Malta'nın teknolojik değişimin iyi olma hâli üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurarak altyapısını ve sistemlerini modernize etme ihtiyacını ele almaktadır. Bu hedef, dijital dönüşüm ve gelişmiş bağlantılılığın hizmetlere erişimi iyileştirerek, seyahat sürelerini azaltarak ve yeni ekonomik fırsatlar yaratarak yaşam kalitesini artırabileceğini, akıllı

hareketlilik çözümlerinin ise çevresel kaygıları giderebileceğini ve kentsel yaşanabilirliği geliştirebileceğini kabul etmektedir. Beşinci hedef olan herkes için sosyal adalet ve refah ise, doğrudan (adil) bölüşüm kaygılarını ele almaktadır. Bu hedef, faydaları toplum genelinde eşit bir şekilde paylaşılmadığı takdirde ekonomik büyümenin tek başına yetersiz kalacağını kabul etmektedir ve refahın yanı sıra sosyal adaleti de vurgulayarak Malta'nın kalkınma stratejisinin eşitsizlik ve sosyal dışlanmayı ele almasını sağlamaktadır.

Bu beş hedefin önemi, Malta'nın kalkınma sorunlarını ele almaya yönelik entegre yaklaşımlarında yatmaktadır. Ekonomik, sosyal ve çevresel kaygıları ayrı politika alanları olarak ele almak yerine, stratejik hedefler iyi olma hâlinin bu farklı boyutlarının eş zamanlı ve birbirini güçlendiren bir şekilde takip edildiği bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu entegrasyon, belirli bir alanda alınan politika kararları kaçınılmaz olarak diğerlerini de etkileyeceği ve adanın kaynak kısıtlamaları kalkınma sorunlarına etkin ve koordineli yaklaşımlar gerektirdiği için Malta bağlamında özellikle önemlidir.

Malta'nın iyi olma hâli ekonomisi çerçevesinin bir diğer kilit bileşeni, Çevre Koruma Yasası'nın 45. maddesi tarafından zorunlu kılınan 2050 Ulusal Çevre Stratejisidir [*National Strategy for the Environment 2050-NSE*]. Bu strateji, iyi olma hâli ilkelerinin mevcut yasal ve düzenleyici çerçevelere nasıl dâhil edilebileceğinin somut bir örneğini temsil etmektedir. NSE, Önce İyi Olma Hâli Vizyonunu belirli çevre politikası yönergelerine dönüştürürken, daha geniş iyi olma hâli hedefleriyle açık bağlantıları da korumaktadır. Stratejinin geliştirme süreci, iyi olma hâli ekonomisi çerçevelerinin karakteristiği olan politika geliştirmeye yönelik katılımcı bir yaklaşımı yansıtan kapsamlı kamu istişaresi ve paydaş katılımını içermektedir. Bu kapsayıcı yaklaşım, iyi olma hâli sonuçlarının yalnızca yukarıdan aşağıya politika uygulamasıyla elde edilemeyeceği, geniş toplumsal katılım ve sahiplenme gerektirdiği anlamına gelmektedir. NSE'nin iyi olma hâlinin bir boyutu olarak çevresel sürdürülebilirliğe odaklanması; su kıtlığı, atık yönetimi, biyoçeşitlilik kaybı ve iklim değişikliğinin etkileri gibi konuların Malta sakinlerinin yaşam kalitesi üzerinde doğrudan ve acil sonuçlar yaratmasından kaynaklanmaktadır (Şekil 13). Strateji, çevrenin korunmasını iyi olma hâlinin merkezinde konumlandırarak bu gerçekleri kabul etmekte ve bunları kapsamlı bir şekilde ele almak için bir çerçeve sunmaktadır.⁹⁸

⁹⁸ Government of Malta: Ministry for Environment, Energy and Enterprise. (Erişim: 05.07.2025). *National Strategy for the Environment 2050*. <https://era.org.mt/wp-content/uploads/2022/09/National-Strategy-for-the-Environment-2050-%E2%80%93-Public-Consultation-Draft.pdf>

Şekil 13. 2050 Ulusal Çevre Stratejisi'nin Stratejik Hedefleri

Malta'nın iyi olma hâli ilkelerini ulusal politika çerçevesine entegre etmesi, geleneksel ekonomik göstergelerin ötesine geçerek toplumsal ilerlemenin daha bütüncül bir şekilde anlaşılmasına yönelik kapsamlı bir girişimi temsil etmektedir. Ülkenin Vizyon 2050 çerçevesine dayanan ve Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi ve Ulusal Çevre Stratejisi aracılığıyla işlevsel hâle getirilen yaklaşımı, küçük devletlerin karmaşık kalkınma sorunlarını ele almak için nasıl yenilikçi yaklaşımlar geliştirebileceğini göstermektedir. İyi olma hâlinin temeli olarak çevresel sürdürülebilirliğe yapılan vurgu, Malta'nın özel koşullarını yansıtırken, entegre politika yaklaşımlarına ve katılımcı yönetişime olan bağlılık, daha geniş uluslararası eğilimleri yansıtmaktadır. Planlanan 2030 Eylem Planı da dâhil olmak üzere Malta'nın iyi olma hâli ekonomisi yaklaşımının devam eden gelişimi, bu çerçevelerin Malta sakinleri için somut çıktılar sağlamadaki etkinliğini değerlendirmek için önemli fırsatlar sunmaktadır.

BİRLEŞİK KRALLIK: ULUSAL İYİ OLMA HÂLİNİ ÖLÇMEK

2010'ların başından beri, Birleşik Krallık, iyi olma hâlini ölçme ve bunu politika yapımına entegre etme konusunda öncülük etmiştir. Kasım 2010'da Başbakan, “ülkemizin ilerlemesini sadece ekonomimizin büyüme hızıyla değil, yaşamlarımızın nasıl iyileştiğiyle; sadece yaşam standartlarımızla değil, yaşam kalitemizle de ölçmeye başlamak” amacıyla Ulusal İyi Olma Hâlini Ölçmek [*Measuring National Well-being* -MNW] programını başlattı.⁹⁹ Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisi [*Office for National Statistics* -bundan sonra ONS olarak anılacaktır], 2011 yılında ilk ölçüm setini yayımlamıştır. Program, GSYİH'nin tek başına toplumsal ilerleme ve yaşam kalitesinin eksik bir resmini sunduğunun fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Amaç; mevcut ekonomik, sosyal ve çevresel ölçütleri tamamlayarak toplumun ne durumda olduğuna dair daha kapsamlı bir resim sunmaktır.

MNW programı, iyi olma hâlini şu şekilde tanımlamaktadır: “Bireyler, topluluklar ve ulus olarak ‘nasıl olduğumuz’ ve bunun gelecek için ne kadar sürdürülebilir olduğu.”¹⁰⁰ Benzer şekilde, programın, GSYİH'nin ötesine geçerek daha kapsamlı bir ulusal hesap setine duyulan ihtiyacı vurgulandı: “Önemli olanı -ulusal iyi olma hâlinin ana unsurlarını- ölçmeliyiz. İnsanların en önemli buldukları şeyler üzerine temellenecek ölçümler geliştirmek istiyoruz.”¹⁰¹ Bu ilk setin geliştirilmesinde ulusal tartışmalar, kamuoyu geri bildirimleri, araştırmalar ve uzmanlardan oluşan bir Teknik Danışma Grubu gibi çeşitli paydaş katılımları yer almıştır. Bu kapsamda ONS, insanlar için neyin önemli olduğu ve iyi olma hâlini neyin etkilediği konusunda görüş toplamak için 34.000'den fazla kişinin katılımıyla ulusal bir tartışma yürüttü. Bu tartışma sonucunda en önemli alanlar sağlık, aile ve arkadaşlar gibi diğer insanlarla olan bağlantılar ve yerel topluluk; iş memnuniyeti ve yeterli gelir ve servet; iş-yaşam dengesi; anlam ve amaç; çevre ve devlet

⁹⁹ Government of UK. (Erişim: 07.07.2025). *PM speech on wellbeing*.
<https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-wellbeing>

¹⁰⁰ ONS. (Erişim: 07.07.2025) *Surveys using our four personal well-being questions*.

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/methodologies/surveysusingthe4officeforationalstatisticspersonalwellbeingquestions>.

¹⁰¹ The National Archives. (Erişim: 07.07.2025). *Measuring National Well-being*.

<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20160105160711/www.ons.gov.uk/ons/guide-method/user-guidance/well-being/index.html>.

hizmetleri olarak belirlendi.¹⁰² Kamuoyu katkısı, ortaya çıkan çerçevenin yukarıdan dayatılmak yerine Birleşik Krallık vatandaşlarının önceliklerini ve endişelerini yansıtmalarını sağlamak açısından oldukça önemlidir. Bu kapsamlı istişareler sonucunda ONS, iyi olma hâli ve yaşam kalitesinin farklı yönlerini yakalayan ve 38 iyi olma hâli ölçütünden oluşan 10 temel alan etrafında organize edilmiş kapsamlı bir çerçeve geliştirmiştir: bireysel iyi olma hâli, ilişkiler, sağlık, ne yaptığımız, nerede yaşadığımız, kişisel finans, ekonomi, eğitim ve beceriler, yönetim ve doğal çevre (Tablo 16).¹⁰³ Bu alanlar, toplumsal ilerlemenin ölçülmesinde hem nesnel koşulları hem de öznel deneyimleri kapsayan bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir.

ALAN	GÖSTERGE
Bireysel İyi Olma Hâli	Genel olarak hayatlarından memnuniyetlerini orta veya yüksek olarak derecelendirenlerin yüzdesi Yaptıkları şeylerin ne kadar değerli olduğunu orta veya yüksek olarak derecelendirenlerin yüzdesi Dün ne kadar mutlu olduklarını orta veya yüksek olarak derecelendirenlerin yüzdesi Dün ne kadar kaygılı olduklarını orta veya düşük olarak derecelendirenlerin yüzdesi
İlişkilerimiz	Aile hayatından memnuniyetin 10 üzerinden ortalama puanı Sosyal hayatlarından bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Kriz anında gerçekten güvенеbilecekleri bir veya daha fazla kişi olduğunu söyleyenlerin yüzdesi
Sağlık	Doğumda sağlıklı yaşam beklentisi (yıl ve ay) Uzun süreli bir hastalık ve sakatlık bildirenlerin yüzdesi Sağlıklarından bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Muhtemel psikolojik rahatsızlık veya ruhsal sağlık bozukluğuna işaret eden kanıtların yüzdesi
Ne Yaptığımız	İşsizlik oranı İşlerinden bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Boş zamanlarının miktarından bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Boş zamanlarının kullanımından bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Son 12 ayda gönüllü olanların yüzdesi
Nerede Yaşadığımız	Kişiyeye karşı işlenen suçlar (1.000 yetişkin başına) Karanlıkta tek başına yürürken kendini çok veya oldukça güvende hissedenlerin yüzdesi İngiltere'de haftada en az bir kez yeşil alanlara erişenlerin yüzdesi Mahallelerine ait olduklarını hissettiklerini kabul eden veya güçlü bir şekilde kabul edenlerin yüzdesi

¹⁰² 25 Kasım 2010 ile 15 Nisan 2011 arasında hem çevrimiçi hem de Birleşik Krallık'taki etkinliklerde ONS, "Sizin için ne önemlidir?" konulu ulusal bir tartışma düzenlemiştir ve bu süreçte beş temel soru sorulmuştur: (i) Hayatta sizin için önemli olan şeyler nelerdir? (ii) Sizin için önemli olan şeylerden hangileri ulusal iyi olma hâli ölçütlerine yansıtılmalıdır? (iii) Aşağıdaki bilgi setlerinden hangilerinin ulusal iyi olma hâlini ölçmenize ve Birleşik Krallık'taki yaşamın zamanla nasıl değiştiğini anlamana yardımcı olduğunu düşünüyorsunuz? (iv) Aşağıdaki yöntemlerden hangisi ulusal iyi olma hâlinin bir resmini vermek için en iyisidir? (v) Ulusal iyi olma hâli ölçütlerini nasıl kullanırsınız? The National Archives. (Erişim: 07.07.2025). *Measuring what matters: National Statistician's Reflections on the National Debate on Measuring National Well-being*. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110825121803/www.statistics.gov.uk/cci/article.asp?id=2718>.

¹⁰³ The National Archives. (Erişim: 07.07.2025). *Measuring National Well-being, First Annual Report on Measuring National Well-being, 2012*.

<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20160105183326/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/wellbeing/measuring-national-well-being/first-annual-report-on-measuring-national-well-being/art-measuring-national-well-being-annual-report.html>.

Kişisel Finans	Konut maliyetlerinden sonra medyan gelirin %60'ından azına sahip hanelerde yaşayan bireylerin yüzdesi Emeklilik serveti dâhil hane başına medyan servet Hane halkının gelirinden bir nebze, çoğunlukla veya tamamen memnun olanların yüzdesi Mali açıdan geçinmenin oldukça veya çok zor olduğunu bildirenlerin yüzdesi
Eğitim ve Beceriler	Beşeri sermaye -bireylerin iş gücü piyasasındaki beceri, bilgi ve yeterliliklerinin değeri (trilyon) İngilizce ve Matematik dâhil 5 veya daha fazla geçer başarı notuna sahip olanların yüzdesi 16 ila 64 yaş aralığındaki hiçbir yeterliliği olmayan Birleşik Krallık sakinlerinin yüzdesi
Ekonomi	Kişi başına düşen gerçek hane geliri Kişi başına düşen gerçek net ulusal gelir Birleşik Krallık kamu sektörü net borcu (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın yüzdesi olarak) Enflasyon oranı (Tüketici Fiyat Endeksi ile ölçülmüştür)
Yönetişim	Oy kullanan kayıtlı seçmenlerin yüzdesi Ulusal Parlamento'ya güvenenlerin yüzdesi Ulusal Hükümete güvenenlerin yüzdesi
Doğal Çevre	Toplam sera gazı emisyonları (milyon ton) Hava kirleticileri-PM10 (bin ton) Birleşik Krallık'taki korunan alanların kapsamı (milyon hektar) Birleşik Krallık'ta yenilenebilir kaynaklardan tüketilen enerji (Yenilenebilir kaynaklardan ve atıklardan elde edilen yüzde)

Tablo 16. Ulusal İyi Olma Hâli Ölçümleri Çerçevesi 2012 göstergeleri

MNW'nin geliştirilmesi sürecinde OECD çerçeveleri ve Ekonomik Performans ve Sosyal İlerlemeyi Ölçme Komisyonu [*Commission for the Measurement of Economic Performance and Social Progress-CMEPSP*] gibi uluslararası literatür ve raporlar, geleneksel ekonomik göstergelerin ötesinde iyi olma hâlini ölçmek ve analiz etmek için kapsamlı metodolojiler sunarak programın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çerçeveler; ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri entegre ederek iyi olma hâlinin çok boyutlu bir yapısını kabul ederek bilinçli politika yapımı için bir temel sağlamıştır. Bu çerçevede ONS, ulusal iyi olma hâlini anlamak için bir çerçevenin şu faktörleri dikkate alması gerektiğini vurgulamıştır:

- Bireysel iyi olma hâli, ulusal iyi olma hâlinin anlaşılmasında merkezidir. Bu, bir bireyin istihdam durumu gibi nesnel koşulları ve bireyin deneyimlerini ve hislerini kapsayan öznel iyi olma hâlini içerir.
- Ulusal iyi olma hâli, bu koşulların, deneyimlerin ve hislerin toplumda nasıl dağıldığına ve mevcut iyi olma hâli seviyelerinin gelecek nesiller arasında ne kadar iyi sürdürülebileceğine bağlıdır.
- Ulusal iyi olma hâlini belirleyen bireysel ölçümleri yakalamaya yardımcı olacak sağlık ve eğitim gibi bir dizi alanın oluşturulması gerekecektir.
- Yerel faktörler de iyi olma hâli ile ilgilidir -örneğin yeşil alanlara erişim ve toplumsal katılımın gücü.¹⁰⁴

¹⁰⁴ The National Archives. (Erişim: 07.07.2025). *Measuring What Matters*.
<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110825121803/www.statistics.gov.uk/cc/article.asp?id=2718..>

Bu faktörlerden ilki ile ilgili olarak MNW'nin temel amaçlarından biri, 11 puanlık bir ölçeğe dayalı olarak (0-10 arası), 4 soru aracılığıyla doğrudan insanlara yaşamları ve deneyimleri hakkında nasıl hissettiklerini sorarak öznel iyi olma hâlini ölçmektir (Tablo 17).

Ölçüm	Soru
Yaşam Memnuniyeti	Genel olarak, şu anda hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?
Değer	Genel olarak, hayatınızda yaptığınız şeylerin ne kadar değerli olduğunu düşünüyorsunuz?
Mutluluk	Genel olarak, dün ne kadar mutlu hissettiniz?
Kaygı	Genel olarak, dün ne kadar kaygılı hissettiniz?

Tablo 17. Öznel İyi Olma Hâlini Değerlendirme Soruları

Mevcut çerçeve, 2022 ve 2023 yılları arasında önemli bir gözden geçirme sürecinden geçmiştir. Revize edilen ölçütlere, bir önceki yinelemeden bu yana 22 yeni ölçüt eklenmiş ve 6 ölçüt çıkarılmış olup, güncellenmiş hâliyle çerçeve, orijinal 10 alanı korumakla birlikte, eşitsizlik verilerini daha da güçlendiren ve daha çeşitli yaşam deneyimlerini yansıtan bir biçim almıştır.¹⁰⁵ Her alan, iyi olma hâlinin hem nesnel hem de öznel boyutlarını yakalamak üzere tasarlanmış çok sayıda özel ölçümü kapsamaktadır. Yeni göstergelerin birçoğunun; geleceğe yönelik umut, sosyal ilişkilerden memnuniyet, yerel ve toplumsal entegrasyon, zaman kullanımından memnuniyet, hukuk sistemine duyulan güven ve özellikle ekolojik sürdürülebilirlik gibi tanımlanmış kavramsal boşlukları doldurduğu gözlemlenmektedir (Tablo 18).¹⁰⁶

ALAN	GÖSTERGE TANIMI	GÖSTERGE
Bireysel İyi Olma Hâli	Yaşam memnuniyeti	Yaşamlarından düşük memnuniyet bildiren kişiler (0 ile 4 puan)
	Hayatta yapılan şeylerin değerli olduğunu hissetmek	Hayatlarında yaptıkları şeylerin değerli olduğunu hissetme düzeylerinin düşük olduğunu bildiren kişiler (0 ile 4 puan)
	Mutluluk	Dün düşük mutluluk bildiren kişiler (0 ile 4 puan)
	Endişeli hissetmek	Dün yüksek kaygı hissettiğini bildiren kişiler (6 ile 10 puan)
	Geleceğe umut	Gelecekleri hakkında umutlu hisseden kişiler (6 ile 10 puan)
	Adil muamele	Toplum tarafından biraz veya çok haksızlığa uğradığını hisseden kişiler
İlişkilerimiz	Mutsuz partner ilişkileri	Oldukça veya aşırı derecede mutsuz ilişkiler yaşayan insanlar
	Sosyal ilişkilerden memnuniyet	Sosyal ilişkilerinden oldukça veya çok memnun olan kişiler
	Güvenilecek insanlar	Hayatlarında ciddi bir sorun varsa insanlara güvенеbileceklerini kabul eden veya kesinlikle kabul eden kişiler
	Yalnızlık	Sık sık veya her zaman yalnız hisseden insanlar

¹⁰⁵ ONS. (Erişim: 08.07.2025). *UK measures of national well-being: Review and latest insights*. www.ons.gov.uk/releases/ukmeasuresofnationalwellbeingreviewandlatestinsights.

¹⁰⁶ ONS. (Erişim: 08.07.2025). *UK Measures of National Well-being: measures metadata*. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/datasets/ukmeasuresofnationalwellbeingmeasuresmetadata>

ALAN	GÖSTERGE TANIMI	GÖSTERGE
	Yerel topluluk entegrasyonu	Farklı geçmişlere sahip insanların yerel bölgelerinde iyi geçindiklerini kabul eden veya kesinlikle kabul eden kişiler
	Diğerlerine duyulan güven	Genel olarak diğer insanlara en çok güvenen kişiler (6 ila 10 puan)
Sağlık	Sağlıklı yaşam beklentisi	Cinsiyete göre doğumda sağlıklı yaşam beklentisi
	Sağlık memnuniyeti	Sağlıklarından oldukça veya çok memnun olan kişiler
	Fiziksel sağlık koşulları	Kanser, kardiyovasküler rahatsızlıklar, bunama, diyabet, böbrek ve karaciğer hastalığı, kronik kas-iskelet sistemi veya solunum yolu rahatsızlıkları olduğunu bildiren kişiler
	Depresyon veya anksiyete	Depresyon veya kaygıya dair bazı bulgular bildiren kişiler
	Sağlık sisteminden memnuniyet	İngiltere'deki sağlık sisteminden memnun olma eğiliminde olan kişiler (6 ila 10 puan)
Ne Yaptığımız	Zaman kullanımından memnuniyet	Tipik bir haftada zamanlarını nasıl geçirdiklerinden oldukça veya çok memnun olan kişiler
	İşten memnuniyet	Esas işlerinden memnun veya oldukça memnun olan kişiler
	Ücretsiz çalışmaya harcanan zaman	Cinsiyete göre ücretsiz işte harcanan ortalama günlük süre
	Gönüllülük	Son 12 ayda kulüplere, gruplara, hayır kurumlarına veya organizasyonlara ücretsiz yardımda bulunan kişiler Son 12 ayda Birleşik Krallık'ta gruplara, kulüplere veya organizasyonlara ayda en az bir kez ücretsiz yardımda bulunan kişiler
	Kültür ve sanata katılım	Son 12 ayda yaratıcı veya sanatsal faaliyetlere katılan veya kültürel veya sanatsal etkinliklere katılan kişiler
	Sportif faaliyetlere katılım	Haftada ortalama en az 150 dakika orta yoğunlukta spor ve/veya fiziksel aktiviteye katılan kişiler
	Doğayla temas	Son 14 günde boş zamanlarında yeşil ve doğal alanları ziyaret eden kişiler
Nerede Yaşadığımız	Barınmadan memnuniyet	Barınma koşullarından oldukça veya çok memnun olan kişiler
	Yerel bölgeden memnuniyet	Yaşanacak yer olarak yerel bölgelerinden memnun veya oldukça memnun olan kişiler
	Mahalleye duyulan aidiyet	Mahallelerine ait olduklarını oldukça veya çok hisseden kişiler
	Yerel bağlantılılık	Değerli yerlere seyahat etme yeteneğinin ölçüsü
	Dijital dışlanma	Evlerinde internet erişimi olmayan kişiler
	Suç	Kişisel suçların görülme sıklığı
	Güvende hissetme	Cinsiyete göre karanlıkta yerel bölgelerinde tek başlarına yürürken kendilerini oldukça veya çok güvende hisseden kişiler
Kişisel Finans	Medyan hanehalkı geliri	Ortalama reel eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri
	Meydan hanehalkı serveti	Ortalama reel hanehalkı toplam serveti (özel emeklilik serveti dâhil)
	Nispeten düşük gelirli haneler	Hanehalkı ortalama gelirinin (konut maliyetlerinden sonra) %60'ının altında hanehalkı geliri olan kişiler
	Hanehalkı gelir eşitsizliği	Gelir eşitsizliğinin ölçüsü için Gini katsayısı (0 hanehalkı kullanılabilir gelirinin tam eşitliği anlamına gelir)

ALAN	GÖSTERGE TANIMI	GÖSTERGE
	Cinsiyete göre ücret farkı	Kadınlar ve erkekler arasındaki brüt saatlik ortalama ücret farkı (tam zamanlı çalışanlar için, fazla mesai hariç)
	Finansal olarak yönetmede zorluk	Geçtiğimiz ayda maddi olarak geçinmeyi zor veya oldukça zor bulan kişiler
Eğitim ve Beceriler	NEET	Ne eğitimde ne de istihdamda olan gençler (mevsimsel olarak düzeltilmiş)
	Hiçbir yeterliliğin olmaması	16 ila 64 yaş aralığında olup herhangi bir yeterliliği olmayan kişiler
	A seviyesi veya eşdeğer yeterlilikler	A seviyesi eşdeğeri veya daha yüksek yeterliliklere sahip 16-64 yaş aralığındaki kişiler
	Beşeri sermaye	İnsanların tahmini yaşam boyu reel kazançlarının toplam değeri
	Kendi eğitimi ve becerilerden memnuniyet	Eğitimlerinden ve becerilerinden oldukça veya çok memnun olan kişiler
	Eğitim sisteminden memnuniyet	İngiltere'deki eğitim sisteminden memnun olma eğiliminde olan kişiler
Ekonomi	İstihdam	16 yaş ve üzeri yetişkinler arasındaki işsizlik oranı (mevsimsel olarak düzeltilmiş)
	Enflasyon	Yıllık enflasyon oranı (ev sahibi konut maliyetleri dâhil Tüketici Fiyat Endeksi ile ölçülmüştür)
	Kamu sektörü net borcu	Kamu sektörü net borcu, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın yüzdesi olarak (mevsimsel olarak düzeltilmemiş)
	Tüketici güveni	Tüketicilerin önceki ve sonraki 12 ayda mali durumları ve ekonomi hakkındaki görüşleri
Yönetişim	Seçmen katılımı	İngiltere genel seçimlerinde seçmen katılımı
	İngiltere hükümetine güven	İngiltere hükümetine güvenme eğiliminde olan kişiler (6 ile 10 puan)
	Hükümet meselelerinde söz hakkı	Hükümetin yaptıklarında söz sahibi olmadıkları konusunda hemfikir olan veya güçlü bir şekilde hemfikir olan kişiler
	Polisle ilgili memnuniyet	İngiltere'deki polisten memnun olan kişiler
	Mahkemeler ve hukuk sistemiyle ilgili memnuniyet	İngiltere'deki mahkemelerden ve hukuk sisteminden memnun olan kişiler
Doğal Çevre	Sera gazı emisyonları	Toplam sera gazı emisyonları
	Yenilenebilir enerji kullanımı	Brüt nihai enerji tüketiminin yüzdesi olarak yenilenebilir enerji
	Evsel geri dönüşüm	Hanelerden gelen atıkların geri dönüşüm oranı
	Korunan alanlar	Kara ve denizde korunan alanların kapsamı
	Öncelikli türler	Öncelikli türlerin göreceli bolluğu
	Hava kirliliği	Kırsal ve kentsel alanlarda hava kirliliğinin orta veya yüksek olduğu ortalama gün sayısı
	Yüzey suyu durumu	İyi veya Yüksek su kalitesi statüsü verilen Birleşik Krallık yüzey suyu kütlelerinin yüzdesi
	Çevre dostu yaşam tarzı	Çevre sorunlarıyla mücadelede yardımcı olmak için yaşam tarzlarında bazı veya çok sayıda değişiklik yapan kişiler

Tablo 18. Ulusal İyi Olma Hâli Ölçümleri Çerçevesi 2023 Göstergeleri

Böylece Birleşik Krallık Ulusal İyi Olma Hâli Ölçütleri 10 alanda, 60 iyi olma hâli ölçütünü içermektedir: bireysel iyi olma hâli; ilişkilerimiz; sağlık; ne yaptığımız (ücretli ve ücretsiz iş ve boş zaman etkinlikleri); nerede yaşadığımız (yerel alanın ve toplumun kalitesi); kişisel finans; eğitim ve beceriler; ekonomi; yönetim; doğal çevre. Bu ölçütler, toplumsal ilerlemenin tam olarak anlaşılabilmesi için her iki tür bilginin de gerekli olduğunu kabul ederek nesnel istatistiksel verileri öznel iyi olma hâli değerlendirmeleriyle birleştirmektedir. Çerçeve, suç istatistikleri gibi nesnel ölçümlerin her zaman insanların emniyet ve güvenlikleri hakkında gerçekte nasıl hissettikleriyle uyumlu olmayabileceğini ve bu farklılıkların önemli politika sonuçları olabileceğini kabul etmektedir. Böylece, yalnızca işsizlik ve enflasyon gibi nesnel iyi olma hâli ölçütlerini içermekle kalmayıp, aynı zamanda hedonik ve eudemonik öznel iyi olma hâli göstergelerini birleştirmektedir.¹⁰⁷

ONS, programın geliştirilmesi ve uygulanması boyunca şeffaflığı korumuştur. Geliştirme süreci boyunca şeffaf kalmaya yönelik bilinçli bir karar alınmıştır. Bu amaçla ofis, göstergelerin nasıl seçildiğine ilişkin tüm materyalleri yayımlamaktadır. Bu açıklık taahhüdü, ayrıntılı metodolojik bir kılavuz hazırlamayı ve göstergeler için seçim kriterlerini kamuya açık hale getirmeyi de içermektedir. Programın çıktıları, değişen ihtiyaç ve koşulları karşılamak üzere zaman içinde değişime uğramıştır. Başlangıçta ONS, Kasım 2012'den itibaren yıllık "Birleşik Krallık'ta Yaşam [*Life in the UK*]" raporları yayımlamış ve bu raporlara çeşitli ölçümleri gösteren interaktif bir iyi olma hâli çarkı eşlik etmiştir. Yakın zamanda program, mevcut en son verileri sağlayan ve tüm tedbirlere ilişkin yorumları içeren Birleşik Krallık Ulusal İyi Olma Hâli Ölçütleri gösterge tablosu aracılığıyla üç aylık raporlamaya geçmiştir.¹⁰⁸

Program, uygunluğunun ve etkinliğinin devamını sağlamak için periyodik gözden geçirmelerden geçmiştir. Ekim 2022 ve Mart 2023 tarihleri arasında önemli bir gözden geçirme gerçekleştirilmiş ve bu gözden geçirme sonucunda çerçevenin başlığı, tedbirleri ve yaygınlaştırma yöntemleri revize edilmiştir. COVID-19 salgını, Avrupa Birliği'nden çıkış, iklim değişikliği konusunda artan kamuoyu bilinci gibi son yıllarda yaşanan olaylar bu güncellemeleri etkilemiş ve programın değişen sosyal ve ekonomik koşullara karşı duyarlılığını göstermiştir.¹⁰⁹

Birleşik Krallık Ulusal İyi Olma Hâli Ölçütleri, What Works Wellbeing Merkezi'nin ve Birleşik Krallık Hazinesi'nin iyi olma hâline ilişkin ek kılavuzu içeren Yeşil Kitap [*Green Book*] gibi metodolojik kaynakların desteğiyle Birleşik Krallık politika karar verme sürecine entegre edilmektedir. What Works Wellbeing Merkezi, Birleşik Krallık Hazine Bakanlığı tarafından, insanların ve toplumların iyi olma hâlinin yıldan yıla arttığı ve eşitsizliklerin azaldığı bir geleceğe önemli ölçüde katkıda bulunmak amacıyla Birleşik Krallık hükümetinin harcamalarının ve uygulamalarının kanıta dayalı olarak yürütülmesini desteklemek için kurulmuştur. Bağımsız bir işbirliği merkezi olarak 2014 yılında kurulan Merkez, etkili politika ve toplumsal eylem yoluyla Birleşik Krallık'ta iyi olma hâlini

¹⁰⁷ Ayrıca sürdürülebilirlik, dört sermaye kavramı aracılığıyla ele alınan çerçevede kilit bir husustur: beşeri sermaye, sosyal sermaye, ekonomik sermaye ve doğal sermaye. Bu dört sermaye, insanların iyi olma hâlinin destekleyen kaynak stokunu oluşturmada ve refahın gelecekteki sürdürülebilirliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, mevcut iyi olma hâlinin bu temel kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine bağlı olduğunu kabul eder.

¹⁰⁸ ONS. (Erişim: 08.07.2025). *Review of the UK Measures of National Well-being, October 2022 to March 2023*. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/articles/reviewoftheukmeasuresofnationalwellbeing/october2022tomarch2023/2023-07-05>.

¹⁰⁹ ONS. (Erişim: 08.07.2025). *Review of the Measures of National Well-being*. <https://consultations.ons.gov.uk/external-affairs/measures-of-national-well-being/>.

artırmaya ve sefaleti azaltmaya odaklanmaktaydı. Merkez, iyi olma hâlini iyileştirmek amacıyla nelerin işe yarayacağını bulmak ve elde edilen kanıtlara dayalı olarak eyleme geçirmek için 13 hükümet kuruluşuyla ortaklık sağlamayı hedeflemekteydi. 2024 yılında kapanan Merkez, dört öncelikli alanda çalışmıştır: ulusal iyi olma hâline ilişkin yöntemler ve ölçümler; çalışma çağı; yer ve topluluk; yalnızlık ve bağlantı. Kapanmış olsa da yürütülen çalışmaların bulguları ülke paydaşları ve aktörleri tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Bu çerçevede, What Works For Wellbeing Merkezi, beş WISER öncelikli alan belirlemiştir: Çalışma [Work], Gelir [Income], Toplum ve Yönetişim [Society and Governance], Duygusal-Zihinsel Sağlık [Emotional-Mental Health] ve İlişkiler ve Topluluklar [Relationships and Communities]. WISER, iyi olma hâli öncelik alanlarının beş yıllık kanıt toplama sürecinin ardından İyi Olma Hâli ve Politika Komisyonu'nun [Commission for Wellbeing and Policy] 12 öncelikli alanı üzerine inşa edildiği, kanıta dayalı güncellenmiş bir öncelikler dizisi olarak tanıtılmıştır.¹¹⁰

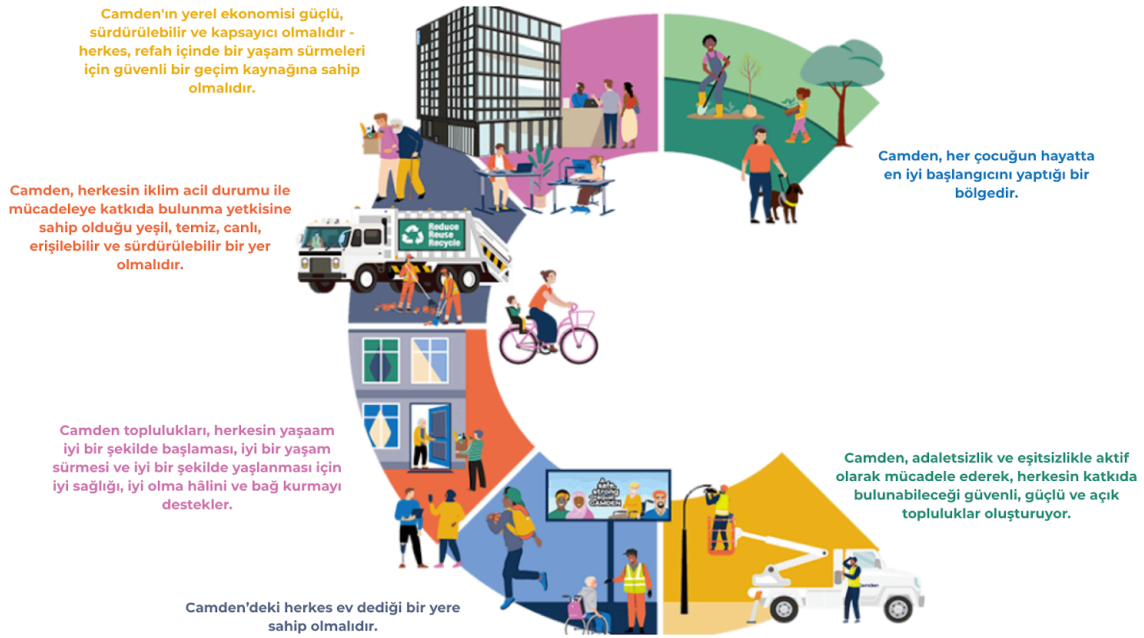
- **Çalışma:** İnsana yakışır gelir, iyi sosyal bağlantılar, açık beklentiler, tanınma, fırsat ve arkadaşlara, aileye ve kendine boş zaman ayırmaya izin veren bir iş-yaşam dengesi olan işler yaratan İyi Çalışma vurgulanmaktadır.
- **Gelir:** Dengeli ve istikrarlı ekonomik büyümeyi teşvik etmeye, harcamaların, borcun ve güvensizliğin etkilerini incelemeye ve bireyleri korumak, seçenek sunmak ve sanata ve eğitime boş zaman sağlamak için sağlık ve iyi olma hâli sistemlerine yatırım yapmaya odaklanmaktadır.
- **Toplum ve Yönetişim:** Vatandaşlara saygılı davranmayı, vatandaş liderliğindeki eylem ve katılımı teşvik etmeyi, güç ve kontrolü devretmeyi, anlamlı istişareyi teşvik etmeyi, kolektif kurumlara olan güveni artırmayı, yolsuzluğu azaltmayı, saygınlığı, temsiliyeti ve kontrolü kabul etmeyi, bürokrasiyi kolaylaştırmayı ve özellikle çocuklar ve aileler için hizmetler için geri bildirim döngülerini iyileştirmeyi içermektedir.
- **Duygusal-Zihinsel Sağlık:** Zihinsel hastalıkların fiziksel hastalıklar kadar profesyonel bir şekilde ele alınmasını, ebeveynlerin ebeveynlik ve zihinsel sağlıkları konusunda desteklenmesini ve okullarda ve iş hayatında sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilmesini savunmaktadır.
- **İlişkiler ve Topluluklar:** Gönüllülüğün, bağışçılığın ve kültürün teşvik edilmesine, yalnızlığı gidermek için sosyal bağlantılar kurma fırsatlarının geliştirilmesine ve daha kısa, daha iyi işe gidip gelmeye, doğal dünyayla bağlantıya, çevresel stres faktörlerinin azaltılmasına ve komşuluk etkileşimi fırsatlarına olanak tanıyan, aynı zamanda iletişim konusunda bireysel seçimlere saygı gösteren sosyal ve yeşil bir yapıyı çevrenin oluşturulmasına öncelik vermektedir.

Birleşik Krallık Hazinesi'nin 2020 Yeşil Kitabı ve 2021 ek kılavuzunda, iyi olma hâli, ulusal iyi olma hâli tanımının ayrılmaz bir parçası haline getirilmiş ve yaşam memnuniyeti bir öncelik olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede iyi olma hâlinin politika yapımına dâhil edilmesi sürecine ilişkin yerel bir örnek olarak Camden verilebilir. 2019'da Camden Konseyi, bölgedeki sakinlerin nasıl bir yaşam sürdüğünü daha iyi anlamak için bir iyi olma hâli endeksi geliştirmeyi hedefleyerek, Londra Camden idari bölgesinde yaşanmakta olan derin sosyal, ekonomik ve sağlık eşitsizlikleriyle

¹¹⁰ What Works Wellbeing. (Erişim: 08.07.2025). *Wellbeing evidence at the heart of policy*. https://whatworkswellbeing.org/wp-content/uploads/2020/02/WEHP-full-report-Feb2020_.pdf.

mücadele edebilmek amacıyla Camden 2025 vizyonunu ortaya koydu. Camden 2025 vizyonunu geliştirmek amacıyla Camden Konseyi, bölgede yaşayan, çalışan ve okuyan herkesi, Camden'ın 2025'te nasıl bir yer olması gerektiğini anlatmaya, gelecekteki zorlukları öngörmeye ve en zor sorunlarımızdan bazılarını ele almak için yeni ve yenilikçi yollar düşünmeye davet etti. COVID-19 salgınının ardından, eşitsizliği ele alma ihtiyacının daha da acil hâle gelmesiyle birlikte Eylül 2020'de Camden Yenileme Komisyonu'nun [*Camden Renewal Commission*] kurulmasıyla sonuçlandı.

Sonrasında, Camden'ın stratejik yönü, 2018 yılında geliştirilen ilk Camden 2025 vizyonundan şu anki Nasıl Bir Camden [*We Make Camden*] girişimine doğru evrilmiştir. Camden 2025, toplumun gururlu ve isyankâr ruhuna dayanan, herkesin başarılı olma şansına ve söz hakkına sahip olduğu bir yer yaratarak sorunların üstesinden gelmeyi ve sosyal değişim yaratmayı amaçlayan, bölge için ortak bir vizyon olarak tasarlanmıştır. Camden'ın sakinlerinin; canlı sosyal yapısı, kültürel mirası, yeşil alanları ve güçlü yerel kimliği ile gurur duyduğunu ancak aynı zamanda artan ev fiyatları, derinleşen eşitsizlik ve suçla ilgili endişelerini de ortaya koymuştur. Camden 2025'ten Nasıl Bir Camden'a uzanan yolculuk, 2018'den bu yana elde edilen başarılarla rehberlik eden orijinal beş hedefin üzerine inşa edilmiş, mevcut öncelikleri yansıtacak şekilde açıklamalar güncellenmiş ve ek bir hedef eklenmiştir. Camden'ın Nasıl Bir Camden sloganıyla ifade edilen hedefleri birkaç temel alanı kapsamaktadır. İlk olarak Camden, her çocuğun hayata en iyi şekilde başladığı bir ilçe olmayı hedeflemektedir. İkinci olarak, yerel ekonominin güçlü, sürdürülebilir ve kapsayıcı olması ve herkesin müreffeh bir yaşam için güvenli bir geçim kaynağına sahip olmasını sağlaması öngörülmektedir. Üçüncü olarak Camden, adaletsizlik ve eşitsizlikle aktif bir şekilde mücadele etmeye, herkesin katkıda bulunabileceği güvenli, güçlü ve açık toplulukları teşvik etmeye kararlıdır. Dördüncü olarak, Camden toplulukları herkesin yaşama iyi başlamasını, iyi yaşamasını ve iyi yaşlanmasını sağlayarak iyi sağlık, iyi olma hâli ve bağlantıyı desteklemelidir. Beşinci olarak, Camden'daki herkesin evim dediği bir yeri olmalıdır. Son olarak, Camden yeşil, temiz, canlı, erişilebilir ve sürdürülebilir bir yer olmaya çalışmakta ve tüm bireyleri iklim acil durumunun ele alınmasına katkıda bulunmaya teşvik etmelidir (Şekil 14).

Şekil 14. Nasıl Bir Camden Vizyonunun 6 Hedefi¹¹¹

Bu girişim, Camden sakinlerinin Konsey'in önceliklerini ve ilçe genelindeki ortak kuruluşları aktif olarak şekillendirdiği güçlü bir katılımcılık üzerine kurulmuştur. Son üç yılda Konsey, İklim Değişikliği ve Sağlık ve Bakım konularında Vatandaş Meclisleri kurarak vatandaşlarla diyaloga önemli ölçüde yatırım yapmış ve bu meclisler İklim Eylem Planı ve Sağlık ve İyi Olma Hâli Stratejisi gibi temel stratejilerin şekillendirilmesinde etkili olmuştur. Bu yeni katılım ve işbirliği biçimleri eğitim, gençlik hizmetleri ve eşitsizlikle mücadele çabalarındaki öncelikleri de etkilemiştir. Böylece, Nasıl Bir Camden [We Make Camden] çerçevesi, bölgenin benzersiz niteliklerini korumak, katılımcı süreçler aracılığıyla bölge sakinlerini sorun çözme sürecine dâhil etmek ve gelecekteki başarılarla ilişkin iyimserliği korumak için ortak bir taahhüt niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede yerel hükümet, bölgenin toparlanmasına rehberlik etmek için Nasıl Bir Camden vizyonunu paylaşarak Camden 2025 vizyonunda belirlenen dört temel misyona bağlılığını ortaya koymaktadır:

1. **Çeşitlilik:** 2030 yılına gelindiğinde Camden'da iktidar pozisyonlarını elinde bulunduranlar toplumumuz kadar çeşitli olacak ve gelecek nesil de onları takip etmeye hazır olacak.
2. **Gençler:** 2025 yılına kadar her genç, kendisini güvende ve emniyette hissettirecek ekonomik fırsatlara erişebilecek.
3. **Gıda:** 2030 yılına kadar herkes her gün besleyici, uygun fiyatlı ve sürdürülebilir gıdalarla sağlıklı beslenecek.
4. **Konutlar ve Mahalleler:** 2030 yılına kadar Camden'in konutları ve mahalleleri sağlıklı, sürdürülebilir olacak ve yaratıcılığını ortaya koyacak.¹¹²

¹¹¹ Government of Camden. (Erişim: 08.07.2025). *We Make Camden Vision*.

<https://www.wemakecamden.org.uk/wp-content/uploads/2022/04/We-Make-Camden-Vision.pdf>

¹¹² Government of Camden. (Erişim: 08.07.2025). *We Make Camden Vision*.

<https://www.wemakecamden.org.uk/wp-content/uploads/2022/04/We-Make-Camden-Vision.pdf>

Camden'in kapsayıcı misyonları, bölgenin karşı karşıya olduğu önemli ve karmaşık zorlukları ele almak üzere tasarlanmış uzun vadeli hedeflerdir ve Camden Yenileme Komisyonu'nun, özellikle pandeminin şiddetlendirdiği en acil sorunları belirlemek ve ele almak üzere yürüttüğü çalışmalar üzerine inşa edilmiştir. Bu misyonlar, bunlara ulaşmanın bölge sakinlerinin, kuruluşların ve Konsey'in ortak çabasını gerektirdiğinin bilincinde olarak, toplumsal işbirliğine bağlılıkla desteklenmektedir. Yenileme Komisyonu 2021'de görevini tamamlasa da, Konsey bu misyonları ilerletmek için çalışmalarını sürdürerek Camden'in geleceğini şekillendirmeye devam etmektedir. Camden, misyonlarını yaptıkları işin ve karmaşık zorluklara yaklaşımlarının merkezine koyan yeni Camden vizyonu üzerinde anlaşmaya vardıkları 2022 yılında bu sonuç odaklı ve misyon odaklı kurumsal stratejiyi geliştirmiştir. Bu bağlamda misyonlara dayalı bu yaklaşımın amacı, 2030 yılına kadar Camden'in karşı karşıya kaldığı bu altı zorluğun üstesinden gelmektir:

1. *Güvenlik*: Herkes evde ve topluluklarında güvende olmalıdır.
2. *Borç*: Herkes, borçtan kaçınmak ve mali olarak güvende olmak için ihtiyaç duyduğu desteği alabilmelidir.
3. *Dijital*: Camden'daki herkes dijital bir toplumun parçası olabilmelidir ve buna erişebilmelidir.
4. *Yalnızlık*: Camden'da hiç kimse topluluğuna bağlanacak olanaklara erişememekten dolayı sosyal olarak izole olmamalıdır.
5. *Konut*: Camden, toplulukları destekleyecek kadar yeterli, güvenli, sıcak ve aile dostu konutlar sunmalıdır.
6. *İklim acil durumu*: Camden'in yerel ekonomisi iklim acil durumu ile mücadele etmelidir.¹¹³

Bu çerçevede özellikle COVID-19 pandemisinin; eşitsizlik, hayat pahalılığı krizi ve dijital kapsayıcılık ihtiyacı gibi bu zorlukların birçoğunu vurguladığı ve derinleştirdiği, Camden'in bu sorunları işbirliğine dayalı çabalara ve sorunların tırmanmasını önlemeye odaklanarak ele alma kararlılığını pekiştirdiği anlaşılmaktadır.¹¹⁴ Bunun iyi bir örneği olan Camden'da İyi Yaşam [*Good Life Camden*] yaklaşımı, yerel yönetimin gerçek bir topluluk ortak yaratımı yoluyla iyi olma hâlinin nasıl işlevsel hâle getirebileceğini örnekleyen daha geniş Nasıl Bir Camden çerçevesi içinde sofistike bir evrimi temsil etmektedir.¹¹⁵ Camden, 2022 yılında, herkesin daha iyi bir yaşam sürmesine destek olabilmek amacıyla, Camden'daki insanlar için en önemli olan şeylere dayanarak çalışmalarını şekillendirmek için bir araç olarak Camden'da İyi Yaşam çerçevesini birlikte oluşturmak üzere bölge sakinleri ve yetkililerle birlikte çalışmıştır.

Hem Birleşik Krallık'ın Ulusal İyi Olma Hâlini Ölçme programı hem de Camden'in Nasıl Bir Camden stratejisi, geleneksel ekonomik odaklı yönetimden, vatandaşların iyi olma hâlini politika geliştirmenin merkezine yerleştiren daha bütüncül bir toplumsal ilerleme anlayışına doğru temel bir değişimi temsil etmektedir. Ulusal çerçeve bu taahhüdünü, politika kararlarının yalnızca ekonomik ölçütler yerine insanların yaşamlarını gerçekte nasıl deneyimlediklerine dair kapsamlı göstergelerle bilgilendirilmesini sağlayarak, çoklu iyi olma hâli alanlarında sistematik veri toplama yoluyla göstermektedir. Benzer şekilde Camden'in yaklaşımı da toplum merkezli metodolojisiyle iyi

¹¹³ Government of Camden. (Erişim: 08.07.2025). *We Make Camden Vision*.

<https://www.wemakecamden.org.uk/wp-content/uploads/2022/04/We-Make-Camden-Vision.pdf>

¹¹⁴ Government of Camden. (Erişim: 08.07.2025). *We Make Camden Vision: State of the Borough 2024*.

<https://www.camden.gov.uk/documents/d/guest/state-of-the-borough-report-2024>

¹¹⁵ We Make Camden. (Erişim: 08.07.2025). *Good Life Camden*. <https://www.wemakecamden.org.uk/good-life-camden/>

olma hâli ilkelerini işlevsel hâle getirmekte ve sürdürülebilir politika sonuçlarının bölge sakinlerinin kendi yerel çevrelerini ve hizmetlerini şekillendirmede aktif katılımcılar olmasıyla ortaya çıktığını kabul etmektedir. Bu girişimler birlikte, çağdaş yönetişimin başarıyı yalnızca GSYİH veya hizmet sunumu istatistikleriyle ölçmenin ötesine geçerek toplulukları neyin geliştirdiğine dair daha incelikli bir anlayışı nasıl benimseyebileceğini göstermektedir. Hem ulusal hem de yerel yaklaşımlar, iyi olma hâli ile ilgili hususları politika çerçevelerine dâhil ederek, etkili yönetişimin vatandaşların yaşam kalitesine katkıda bulunan kişisel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin birbiriyle bağlantılı doğasını ele alması gerektiğini ve sonuçta desteklemeyi amaçladığı insanların gerçek ihtiyaçlarına hizmet eden daha duyarlı ve sürdürülebilir bir kamu politikası yaratması gerektiğini kabul etmektedir.

JAPONYA: TEMEL PERFORMANS GÖSTERGELERİ¹¹⁶

Japonya'nın iyi olma hâlini politika yapımına entegre etme yaklaşımı, son yirmi yılda sistematik olarak gelişen kapsamlı bir çerçeveyi temsil etmektedir. Japon hükümetinin iyi olma hâli ekonomisine olan bağlılığı, çok boyutlu iyi olma hâli değerlendirmesinin sofistike bir şekilde anlaşıldığını gösteren birkaç temel kurumsal mekanizma ve ölçüm çerçevesi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Japonya, bu geçiş sürecinde özellikle ilgi çekici bir vaka çalışması sunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ekonomik toparlanma ve büyümeye odaklanan bir ülkeden, günümüzde kapsamlı iyi olma hâli ölçümü ve politika entegrasyonuna öncelik veren bir ülkeye dönüşmüştür. Ikeda Kabinesi tarafından kabul edilen 1960 Ulusal Geliri İki Katına Çıkarma Planı [*National Income Doubling Plan*], ülkenin ekonomik büyümeye odaklanan ilk yaklaşımını özetlemekteydi ve on yıl içinde ulusal geliri iki katına çıkarmak için yıllık %7,2'lik reel Gayri Safi Milli Hasıla büyüme oranını hedeflemekteydi.¹¹⁷ Ancak, bu yoğun ekonomik odaklanma döneminde bile, Japon politika yapıcılar gelirin tek başına vatandaşların iyi olma hâlini tam olarak yansıtamayacağını farkındaydı.

Artan çevre kirliliği ve kentsel aşırı kalabalıklaşma gibi hızlı ekonomik büyümeyle ilişkili olumsuz dışsallıklara yanıt olarak, Japon hükümeti 1974-1984 yılları arasında benimsenen Sosyal Göstergeler'i [社会指標] geliştirdi. Bu göstergeler; sağlık, istihdam kalitesi ve boş zaman fırsatları gibi maddi olmayan unsurları vurgulayan on yaşam kalitesi alanını kapsıyordu. Sonrasında, 1986-1990 yılları arasında Ulusal Yaşam Göstergeleri [国民生活指標], 1992-1999 yılları arasında Yeni Ulusal Yaşam Göstergeleri [新国民生活指標] ve 2000-2005 yılları arasında Geçim Kaynağı Reformu Göstergeleri [暮らしの改革指標] yaklaşımları benimsendi. Bu dört nesil süren iyi olma hâli göstergelerini belirleme gelişimi süreci, 2000'li yılların Yaşam Reformu Göstergeleri ile doruğa ulaşarak, Japonya'nın iyi olma hâli ölçümünü iyileştirmeye yönelik sürekli taahhüdünü ortaya koymaktadır (Tablo 19).¹¹⁸

¹¹⁶ Japonya'nın iyi olma hâli yaklaşımına ilişkin çalışmaları ve politikaları genellikle sadece Japonca olarak yayınlanmıştır. Çalışmada birincil kaynaklar esas alındığından dolayı Japonca olan tüm kaynaklarda DeepL uygulaması kullanılarak Türkçeleştirme yapılmıştır.

¹¹⁷ Fujioaka, M. (1963). Appraisal of Japan's Plan to double income. *IMF Staff Papers*, 10(1), 230. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1963/001/article-A004-en.xml>

¹¹⁸ Japan Cabinet Office (Erişim: 18.07.2025). Japonya'da Gösterge Geliştirme Çabaları [我が国における指標化の取組み]. <https://www5.cao.go.jp/keizai2/koufukudo/shiryoku/1shiryoku/9.pdf>

	Sosyal Göstergeler	Ulusal Yaşam Göstergeleri	Yeni Ulusal Yaşam Göstergeleri	Yaşam Reformu Göstergeleri
Amaç	Kirlilik ve nüfus yoğunluğu gibi yüksek büyümenin olumsuz etkileri ortaya çıkmış olup, parasal göstergelere aşırı bağımlılıktan dönüş zamanının geldiği değerlendirilmektedir.	Yüksek ekonomik büyüme döneminin sona ermesiyle birlikte yüksek yaşam standartları ve değerlerdeki değişimle birlikte hayat tarzının çeşitlendirilmesi gerekliliği doğmuştur.	80'li yılların sonlarına doğru insanlar iyi olma hâli arayışına girmeye başladılar ve bunun için bir gösterge geliştirme ihtiyacı doğdu. Özellikle Tokyo'daki nüfus yoğunluğu nedeniyle bölgesel farklılıkların ele alınması gerekliliği ortaya çıktı.	İyi olma hâlini gerçekleştirmek için, halkın bakış açısına dayanarak yapısal reformları inceleme gerekliliği ortaya çıkmıştır.
Temel Özellikler	Para dışı göstergeler merkezdeydi. Değer standartlarına ilişkin göstergeleri kapsamaktaydı. Göstergeler yalnızca ulusal seviyedeydi.	Bireysel fayda üzerine odaklanıldı. Öznel göstergelerle birlikte uluslararası karşılaştırmaya olanak tanıyan göstergeler eklendi. Kullanılan gösterge sayısı azaltıldı.	Bireysel bakış açısını esas alan boyutlar belirlendi. Yapı, etkinlikler ve bunların sonuçlarından oluşturuldu. Bölgesel göstergeler tanıtıldı (bölgesel karşılaştırma).	Hedef, halkın bakış açısına göre belirlenmiştir.
Göstergelerin Yapısı	Toplumsal Hedefler: 10 alan Temel Sosyal Sorunlar: 27 İkincil Sorunlar: 77 Alt Sorunlar: 188 Kullanılan Gösterge Sayısı: 261 (1979'da güncellendi)	Yaşam Alanı: 8 Kullanılan Gösterge Sayısı: 51 (bunlardan 33'ü uluslararası karşılaştırma) Öznel Göstergeler: 11 Sorun alanı: 6 Kullanılan Gösterge Sayısı: 53	Faaliyet Alanları: 8 Yaşamsal Değer: 4 Kullanılan Gösterge Sayısı: 170 (bunun 139'u bölgesel olarak kullanılmaktadır)	Yapısal Reform Hedefleri: 9 Benimsenen Gösterge Sayısı: 41 Öznel İyi Olma Hâli Göstergeleri (anket sonuçları kullanılarak): 1
Ölçüm Yöntemi	Baz yılı 100 olan basit ortalama	(i) Her bir göstergeyi değişim oranına veya varyansa göre standartlaştırma (ii) Bir alan içinde standartlaştırılmış göstergenin basit ortalaması	(i) Her bir göstergeyi değişim oranına veya varyansa göre standartlaştırma (ii) Bir alan içinde standartlaştırılmış göstergelerin basit ortalaması (Ancak, bölgesel göstergeler öznel memnuniyet kullanılarak ağırlıklandırılmıştır)	(i) Her bir göstergeyi değişim oranına göre standartlaştırma (ii) Bir alan içinde standartlaştırılmış göstergelerin basit ortalaması

Tablo 19. Japonya'nın Gösterge Geliştirme Tarihi

Dolayısıyla Japonya'nın iyi olma hâli çerçevesinin kronolojik gelişimi birkaç farklı aşamadan geçerek izlenebilmektedir. Bu yinelemeli geliştirme süreci, nicel ölçümler yoluyla vatandaşların iyi olma hâlini ölçmenin ve değerlendirmenin doğasına içkin olan zorluğu yansıtmaktadır. İlk kavramsal aşama, Japonya'nın hızlı ekonomik büyümenin sınırları ve bunun sosyal sonuçlarıyla boğuşmaya başladığı 1970'ler ve 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, resmi ölçüm sistemleri henüz kurulmamış olsa da, yaşam kalitesine ilişkin hususların politika tartışmalarına dâhil edilmesi gerektiğinin ilk kez farkına varılmıştır. Sistematik ölçüm aşaması, 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında, Japonya'nın ekonomik durgunluğu ve yaşlanan nüfus sorunları, iş-yaşam dengesi endişeleri ve ruh sağlığı sorunları gibi sosyal konulara ilişkin artan farkındalıkla aynı zamana denk gelecek şekilde başlamıştır. Bu dönemde Kabine Ofisi, yaşam memnuniyetini ve yaşam kalitesi göstergelerini ölçmek için daha sofistike yaklaşımlar geliştirerek, ekonomik iyileşmenin tek başına Japon toplumunun karşı karşıya olduğu karmaşık sosyal sorunları çözemeyeceğini fark etmiştir.

Ayrıca, Japonya'nın öznel iyi olma hâli odaklı yönetişime doğru yolculuğu, 1950'lerde yapılan ilk yaşam memnuniyeti anketleriyle başlamıştır ve günümüzün politika kararlarına yön veren ölçüm çerçevelerine rehberlik etmiştir.¹¹⁹ Bu çerçevede, Japonya'nın iyi olma hâli yaklaşımının temeli, özel araştırma birimleri kuran Kabine Ofisi'nin kurumsal çerçevesine dayanmaktadır. Temel Performans Göstergelerinin [*Key Performance Indicators*-KPI'lar] geliştirilmesi ve Kabine Ofisi'nin yıllık Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Anketi [*Survey on Satisfaction and Quality of Life*] dikkate değer girişimlerdir.¹²⁰ Kurumsal taahhüdü, Japonya'nın, geleneksel ekonomik göstergelerin kapsamlı politika değerlendirmesi için tek başına yetersiz olduğunu kabul ettiğini göstermektedir.

Dolayısıyla 2010'lar, politika yapım süreçlerinde iyi olma hâli boyutlarının resmi olarak kurumsallaştırılmasıyla karakterize edilen, Japonya'nın iyi olma hâli yaklaşımında kritik bir dönüm noktasını temsil etmektedir. 2010 yılında Japonya'daki Mutluluk Çalışmaları araştırmacılarından oluşan bir çalışma grubunun kurulması ve ardından Ulusal İyi Olma Hâlinin Ölçülmesi-Önerilen İyi Olma Hâli Göstergelerinin [*Measuring National Well-Being-Proposed Well-Being Indicators*] yayımlanması, öznel iyi olma hâlinin yönetim yapılarına entegre edilmesi için kapsamlı bir çerçeve oluşturdu. Anket, iyi olma hâlini etkileyen 12 faktörden oluşmaktaydı: sağlık, aile, hane bütçesi, zihinsel rahatlatma, arkadaşlar, istihdam, boş zaman, yaşam motivasyonu, iş memnuniyeti, çalışma ortamı, topluluk ortamı ve diğer.¹²¹ 2017 yılında Kabine'nin "geleneksel ekonomik istatistikleri tamamlayan ve politika oluşturmada kullanılmak üzere insanların iyi olma hâli ve fayda duygusu gibi sosyal refah ve yaşam kalitesini ifade eden bir dizi gösterge seti" oluşturma kararı, hükümetin iyi olma hâli odaklı politika yapımına olan bağlılığını resmileştirdi.¹²²

¹¹⁹ Japan Cabinet Office. (Erişim: 18.07.2025). 「満足度・生活の質に関する調査」に関する第1次報告書 [*Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Araştırmasına ilişkin ilk rapor*]. <https://www5.cao.go.jp/keizai2/wellbeing/manzoku/pdf/report01.pdf>

¹²⁰ Japan Cabinet Office. (Erişim: 18.07.2025). 満足度・生活の質に関する調査 [*Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Anketleri*]. <https://www5.cao.go.jp/keizai2/wellbeing/manzoku/index.html>

¹²¹ The Commission on Measuring Wellbeing. (Erişim: 19.07.2025). *Measuring national well being-proposed wellbeing indicators*. https://www5.cao.go.jp/keizai2/koufukudo/pdf/koufukudosian_english.pdf

¹²² Japan Cabinet Office (Erişim: 18.07.2025). 経済財政運営と改革の基本方針 2017 について [*Ekonomik ve Mali Yönetim ve Reform Temel Politikası 2017 Hakkında*]. https://www5.cao.go.jp/keizai-shimon/kaigi/cabinet/honebuto/2017/2017_basicpolicies_ja.pdf

2010'larda ortaya çıkan modern çerçeve, iyi olma hâli ölçümü ve entegrasyonuna yönelik olgun bir yaklaşımı temsil etmektedir. Kabine Ofisi'nin yıllık Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Anketi bu sistemin temel taşlarından biri hâline gelmiş ve vatandaşların iyi olma hâli hakkında birden fazla boyutta düzenli veri sağlamıştır. Yaklaşık 10,000 kişi ile yapılan internet anketi (bunlardan yaklaşık 5,500'ü önceki araştırmadan itibaren devam eden örnekleme oluşturduğu panel araştırmasıydı), toplam 13 alanda yalnızca öznel iyi olma hâli ölçümlerini değil, aynı zamanda sağlık, eğitim, sosyal bağlantılar ve çevresel kalite ile ilgili nesnel göstergeleri de kapsamaktadır (Tablo 20).¹²³

13 Alana Göre Memnuniyet Düzeyi
Hanehalkı mali durumundan ve varlıklarından memnuniyet
Çalışma ortamından ve ücretlerden memnuniyet
Konuttan memnuniyet
İş-yaşam dengesinden memnuniyet
Sağlık durumundan memnuniyet
Kendi eğitim düzeyinden ve eğitim ortamından memnuniyet
Sosyal bağlantılardan memnuniyet
Siyasete, hükümete ve mahkemelere güvenden memnuniyet
Doğal çevreden memnuniyet
Kişisel güvenlikten memnuniyet
Çocuk yetiştirme kolaylığından memnuniyet
Bakımdan ve bakım vermeden memnuniyet
Hayattan zevk alma ve hayata ilgi duymadan memnuniyet

Tablo 20. Japonya Memnuniyet Göstergeleri

2019 yılında uygulanan Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Anketi, uluslararası karşılaştırılabilirliği sağlamak için OECD çerçevelerini kullanarak bu yaklaşımın ampirik temelini oluşturmuştur. Anket metodolojisi, özellikle Japon kültürel ve sosyal bağlamlarını dikkate alırken uluslararası en iyi uygulamaları yansıtmaktadır. Anket sonuçları, Japonların iyi olma hâli düzeyinde önemli eğilimler ortaya koymaktadır.¹²⁴ 2023 yılında tekrarlanan ankette genel yaşam memnuniyeti nispeten sabit kalmış, 5,74 ile 5,79 arasında dalgalanmıştır. Dikkat çekici bir şekilde, kadınlar erkeklere göre daha yüksek memnuniyet düzeyleri bildirmiş ve memnuniyet, gençler ve yaşlılar arasında daha yüksek, orta yaş grubunda ise daha düşüktür.¹²⁵

Japon hükümetinin Temel Performans Göstergeleri aracılığıyla iyi olma hâli odaklı politika çerçevesini benimsemesi, Kabine Ofisi'nin Ekonomik ve Sosyal Araştırma Enstitüsü [Economic and Social Research Institute-ESRI] aracılığıyla kurumsallaşan ve kapsamlı ölçüm mimarilerinin

¹²³ Japan Cabinet Office. (Erişim: 19.07.2025). 満足度・生活の質に関する調査報告書2024 [2024 Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Anketi Raporu]. https://www5.cao.go.jp/keizai2/wellbeing/manzoku/summary24_eng.pdf.

¹²⁴ Japan Cabinet Office. (Erişim: 19.07.2025). 「満足度・生活の質に関する調査」に関する第1次報告書 [Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Araştırmasına ilişkin ilk rapor]. <https://www5.cao.go.jp/keizai2/wellbeing/manzoku/pdf/report01.pdf>

¹²⁵ Japan Cabinet Office (Erişim: 19.07.2025). 満足度・生活の質に関する調査報告書 2023: 我が国の Well-being の動向 [Memnuniyet ve Yaşam Kalitesi Araştırma Raporu 2023: Ülkemizdeki İyi Olma Hali Eğilimleri]. <https://www5.cao.go.jp/keizai2/wellbeing/manzoku/pdf/report07.pdf>

sistematiik olarak geliştirilmesinde kendini gösteren kamu yönetimi metodolojisinde paradigmatik bir değişimi temsil etmektedir. Japonya'nın KPI çerçevesinin altında yatan teknik altyapı, ulusal iyi olma hâli yörüngelerinin kapsamlı bir şekilde görselleştirilmesini sağlamak için çeşitli istatistiksel göstergeleri bir araya getiren çok boyutlu bir politika izleme sistemi olarak işlev gören İyi Olma Hâli Gösterge Panelinin [Well-beingダッシュボード] oluşturulmasına dayanmaktadır.¹²⁶

Ayrıca, Japonya hükümeti tarafından vatandaşların iyi olma hâlini artırmak için hazırlanan Tüm Vatandaşların Dinamik Katılımı Planı [*Plan for the Dynamic Engagement of All Citizens*], tek ebeveynli aileler ve çok çocuklu aileler için destekler sağlanması, çocuk bakımının sağlandığı ortamın iyileştirilmesi, ekonomik zorluklarla karşılaşan çocuklara eğitim olanaklarının sağlanması, kadınların güçlendirilmesi küçük çocuklu gençler ve aileler için destekler sağlanmasını amaçlamaktadır.¹²⁷ Ayrıca, insanların iyi olma hâlini sağlamayı amaçlayan Moonshot Araştırma ve Geliştirme Programı [*Moonshot Research and Development Program*] on öncelikli Moonshot Hedefi belirlemiştir (şekil 15).¹²⁸

şekil 15. İyi Olma Hâlini Sağlamak İçin 10 Hedef

Japonya'nın iyi olma hâli ölçümü ve politika entegrasyonuna yönelik kapsamlı yaklaşımı, yönetim yaklaşımlarında önemli bir evrimi temsil etmekte ve benzer demografik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya olan diğer gelişmiş ölkeler için değerli dersler sunmaktadır. Ülkenin deneyimi, iyi olma hâli odaklı politika oluşturmanın hem potansiyel faydalarını hem de doğasında var olan sınırlamaları göstermektedir. Japonya'nın deneyiminden elde edilen kilit bulgular arasında, yaşlanan toplumlarda güvenilir sosyal güvenlik sistemlerinin kritik önemi, proaktif iş-yaşam dengesi

¹²⁶ Digital Agency, Government of Japan. (Erişim: 20.07.2025). ダッシュボード [Gösterge Tablosu]. <https://well-being.digital.go.jp/dashboard>.

¹²⁷ Japan Cabinet Office. (Erişim: 20.07.2025). ニッポン一億総活躍プラン (抄) [Japonya'nın Tüm Vatandaşların Toplu Katılımı Planı (Özet)]. https://www.mhlw.go.jp/file/05-Shingikai-12601000-SeisakutoukatsukanSanjikanshitsu_Shakaihoshoutantou/0000127481.pdf

¹²⁸ Japan Cabinet Office. (Erişim: 20.07.2025). Moonshot goals, moonshot research and development program. https://www8.cao.go.jp/cstp/english/moonshot/target_en.html

politikalarının gerekliliği ve nüfus heterojenliğini ele alan hedefli müdahalelere duyulan ihtiyaç yer almaktadır. Ülkenin yüksek nesnel yaşam standartlarına ve yüksek kişi başına düşen gelir seviyelerine rağmen uluslararası öznel iyi olma hâli sıralamalarında nispeten düşük performans göstermesi, politika müdahalelerini vatandaşların iyi olma hâlini artırmaya dönüştürmenin karmaşıklığını vurgulamaktadır. İş-yaşam dengesi açısından değerlendirildiğinde, Japonya'nın iyi olma hâli politikaları, özellikle de Çalışma Şekli Eylem Planı [働き方改革実行計画] politikalarının uzun vadeli etkinliğini ve bunların hem vatandaş memnuniyeti hem de ekonomik üretkenlik üzerindeki etkilerini değerlendirmeye odaklanmaktadır. Japonya'nın sosyal saatlerde çalışmaya yönelik sınırlamaları ve iş yerinde cinsiyet eşitliği gibi güncel zorluklara verdiği yanıtlar da dâhil olmak üzere iyi olma hâli yaklaşımını sürekli olarak geliştirmesi, uluslararası toplum için değerli dersler sunmaya devam etmektedir.¹²⁹ Dolayısıyla, iyi olma hâli ile ilgili hususların politika oluşturma sürecine entegre edilmesi, yönetim yaklaşımlarında temel bir değişimi temsil etmekte ve yeni kurumsal yapılar, ölçüm çerçeveleri ve politika değerlendirme yöntemleri gerektirmektedir. Japonya'nın deneyimi, bu geçişin karmaşık ve zorlu olmakla birlikte, 21. yüzyılın sosyal sorunlarını etkili bir şekilde ele almak isteyen ülkeler için hem gerekli hem de başarılabılır olduğunu göstermektedir.

¹²⁹ Japan Cabinet Office. (Erişim: 20.07.2025). 働き方改革実行計画 [Çalışma Tarzı Eylem Planı]. <https://www.kantei.go.jp/jp/headline/pdf/20170328/05.pdf>

SONUÇ

Sorun, “biz” derken kimi kastettiğimizi bilmememizdi.

— Adrienne RICH, *Notes Toward a Politics of Location*

İyi Olma Hâli’ni ele aldığımız serinin ikinci çalışması olan Atlas, iyi olma hâli yaklaşımının politika yapımına entegre edilme biçimlerini farklı ülke örnekleri üzerinden detaylı olarak inceleyerek, bu örneklerin içerdiği yönetim modelleri, gösterge setleri, katılım mekanizmaları ve uygulama araçları üzerinden çok katmanlı bir analiz ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel amacı, iyi olma hâli ekonomisinin soyut bir ilke ya da çerçeve olmaktan çıkarılıp, kamu politikalarının somut işleyişine nasıl dahil edilebileceğini kavramak ve bu bağlamda İzmir başta olmak üzere iyi olma hâlini uygulamaya koymak isteyen yönetimler için örneğe dayalı bir yön tayin etmektir. Bu amaçla Atlas, kurumsal dönüşüm süreçlerine odaklanarak, iyi olma hâline dayalı politika modellerinin inşa sürecinde karşılaşılan yapısal eşikler, politika tasarımı ve uygulamasına ilişkin stratejik karar noktaları, göstergelerin belirlenme biçimi ve bu yapıların oluşturulması sürecinde farklı toplumsal katmanlarla nasıl ilişki kurduğu gibi temel boyutları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu en temel bulgulardan biri, iyi olma hâli odaklı çerçevelerin, doğası gereği bir süreç niteliği taşımasıdır. Hiçbir ülke ve yönetim bu çerçeveleri tek seferde, eksiksiz ve nihai biçimiyle üretmemektedir. Aksine, bu çerçeveler genellikle sınırlı başlangıç noktalarıyla, belirli tematik alanlarla ya da sınırlı bir gösterge setiyle başlayıp, zamanla uygulama deneyimlerinden ve vatandaşlarının ihtiyaçlarından beslenerek geliştirilmektedir. Bu, iyi olma hâli yaklaşımının esasında teknik, teorik ve soyut bir içeriğe sahip olduğu kadar yönetimsel, pratik ve somut bir süreç olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bir iyi olma hâli çerçevesinin ne kadar kapsayıcı olacağı, ne kadar meşruiyet kazanacağı ve kamu işleyişine ne ölçüde sirayet edeceği, bu çerçeveyi kimlerin geliştirdiği ve nasıl bir süreçle tanımlandığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, bu süreçlerden ortaya çıkan başarılı tek bir modelden ziyade katılımcılık yoluyla yerel zorluklara, krizlere, fırsatlara ve bağlamlara uygun olarak geliştirilen uyarlanabilir çerçevelerden bahsetmek mümkün hale gelmektedir.

Bu bağlamda ele alındığında, iyi olma hâli çerçevelerinin kurumsal meşruiyetinin, sadece içerdiği göstergelerin teknik doğruluğundan değil, aynı zamanda da bu göstergelerin nasıl belirlendiğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. İncelenen iyi olma hâli çerçeveleri ve politikalarının vatandaşlarda karşılık bulabilmesi ve sahiplenilebilmesi için toplumun farklı kesimlerinin bu süreçlere katılması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla katılım, iyi olma hâlinin bireylerdeki ve topluluklardaki karşılığının ne olduğunu anlamaya yönelik bir istişare aracı olduğu kadar, göstergelerin ve önceliklerin meşruiyet kaynağı olarak da işlev görmektedir. İyi olma hâlini tanımlayan çerçevelerin, farklı grupların gündelik yaşam deneyimlerini ve ihtiyaçlarını yansıtabilmesi, temsili olarak bu sürece katılabilmeleriyle ilişkilidir. Fakat burada önemli olan nokta, daha önce de vurgulandığı gibi, bu düzeyde bir katılımın geniş ölçekli, zaman alıcı ve esasen kurumsal kapasitenin sınırlarını zorlayan bir süreci gerektirdiğidir. Bu yönüyle iyi olma hâli politikaları, teknik kapasitenin yanı sıra kurumsal irade, zaman ve esneklik de talep etmektedir.

Çalışmada yer alan Kanada örneği, bu sürecin toplumsal meşruiyetini artırmak için geniş katımlı istişareler ve yurttaş panellerinden nasıl yararlandığını ortaya koymaktadır. Kanada'nın İyi Olma Göstergeleri çalışmasında, benzer şekilde Yeni Zelanda'nın İyi Olma Hâli Bütçesi'nde (Maori ve Pasifik halkları) ve Avustralya'nın Önemli Olanı Ölçmek (Aborijinler ve Torres Boğazı Adalıları) çerçevesinde yalnızca federal düzeyde değil, yerel topluluklarda da katılımcı süreçler yürütülmüş; yerel bilgi ve değerlerin göstergelere yansımaları sağlanmıştır. Aynı şekilde İskoçya'da geliştirilen Ulusal Performans Çerçevesi, göstergelerin belirlenme sürecine sivil toplumun, akademinin ve yurttaşların aktif katılımını temel bir ilke olarak benimsemiştir. Bu örnekler, iyi olma hâli çerçevelerinin geliştirilmesi sürecinde teknik uzmanlığın değerli olduğunu takdir etmekle birlikte, iyi olma hâlinin hangi boyutlar ve göstergeler aracılığıyla ölçülebileceğinin belirlenmesi için katılımcılığın ve kapsayıcılığın gerektiğini göstermektedir.

Ayrıca, iyi olma hâli çerçeveleri, yalnızca ölçüm araçları üretmezler; aynı zamanda kamu yönetiminde dönüşüm yaratma potansiyeli de taşımaktadırlar. Fakat bu potansiyelin gerçekleşebilmesi için göstergelerin hazırlanmasının ve raporlanmasının yanı sıra bu çerçevelerin kurumsal yapılara, bütçelere, programlara ve yönetsel sorumluluklara somut olarak entegre edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, iyi olma hâli çerçevesinin etkinliği, onun karar alma süreçlerine nasıl yerleştirildiğine, kamu performansını nasıl etkilediğine ve kaynak tahsisini nasıl yönlendirdiğine bağlı olarak değişecektir. Özellikle izleme-değerlendirme sistemlerinin güçlendirilmesi, veriye dayalı karar alma kapasitesinin artırılması ve yönetim mekanizmalarının yeniden tasarlanması bu noktada kritik hâle gelmektedir. Bu noktada Yeni Zelanda'nın ve Galler'in deneyimleri, iyi olma göstergelerinin yalnızca izleme aracı olarak değil, yıllık bütçeleme ve hükümet programlarının önceliklendirilmesinde temel bir dayanak olarak kullanıldığını göstermektedir. Özellikle geleneksel ekonomik göstergeler ile iyi olma hâli göstergeleri arasında köprü kurularak, karar alma süreçlerinin, ekonomik hedeflerin ötesine geçmesi sağlanmaktadır. Öte yandan Malta, ortaya koyduğu sürdürülebilirlik temelli vizyonuyla, ulusal planlama süreçlerinde sürdürülebilirlik, kültürel değerler ve ekolojik dengeyi merkeze alacak şekilde kurumsal kapasitesini dönüştürmüştür. Dolayısıyla bu örneklerin ortaklaştığı temel bir zorluk vardır: Göstergeler hazırlandığında dönüşüm kendiliğinden gerçekleşmez; uygulamaya geçiş için bütçe planlama, kamu yönetiminde sorumlulukların yeniden tanımlanması ve izleme-değerlendirme mekanizmalarının kurumsallaştırılması gerekmektedir.

Dahası, tüm bu uygulamalarda öne çıkan bir diğer nokta da, iyi olma hâli politikalarının tek bir kurumun sorumluluğuna bırakılmadan, yatay ve çok düzeyli yönetim anlayışıyla hayata geçirilmesidir. İskoçya'da hükümetin farklı birimleri, yerel yönetimler, sivil toplum ve yurttaşlar arasında bir ortak yönetim zemini oluşturulmuş; Galler'de Gelecek Nesiller Kamu Denetçisi ve Birleşik Krallık'ta What Works For Wellbeing Merkezi gibi bağımsız bir denetim ve rehberlik yapısı kurulmuştur. Bu çok katmanlı yönetim yapıları, iyi olma hâli politikalarının yalnızca merkezi idareler tarafından değil, farklı düzeylerde ve aktörler arasında paylaşılan sorumluluklarla yürütülmesini mümkün kılarken, aynı zamanda bu politikaların toplumsal meşruiyetini ve uygulama kapasitesini artırmaktadır.

Tüm bu ülke örneklerinin ortaya koyduğu iyi olma hâli çerçevelerinin yenilikçi ve kapsayıcı niteliklerine karşın, burada incelenen bu çerçevelerin çağdaş politika yapımındaki temel bir paradoksu da ortaya koyduğu ileri sürülebilir: Ülkeler, GSYİH'nin toplumsal ilerleme ölçütü olarak sınırlılıklarını kabul ederken, çoğu hâlâ ekonomik büyümeyi iyi olma hâlinin sağlanması için ikincil hedef olarak sürdürmeye devam etmektedir. Dolayısıyla "yeşil büyüme" veya "kapsayıcı büyüme"

olarak adlandırılabilir stratejiler, mevcut eşitsizlikleri ve ekolojik yıkımı ele alırken ekonomik genişlemeyi sürdürme eğilimi gösterebilmektedir. Bu paradoks, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndan SKA-8'de de gözlemlenmektedir.¹³⁰

Bu bağlamda ele alındığında, büyümenin ana hedef olmaktan çıkarılması, esas olarak "GSYİH'nin ötesinde" yaklaşımını somutlaştırmaktadır. Fakat bu çalışma boyunca ele alınan çerçeveler her ne kadar GSYİH'nin ötesine geçmeye yönelik bir yaklaşım ortaya koymuş olsalar da, büyüme sonrası ekonomiye geçişe yönelik politik ve toplumsal söyleme ihtiyaç olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Bu sonuç, politika yapımına dâhil edilen bu iyi olma hâli ekonomisi yaklaşımları ile gezegensel sınırlar ve küçülme teorisinin ortaya koyduğu acil zorunluluklar arasındaki gerilime yönelik bir açıklama yapmayı gerektirmektedir.¹³¹

İyi olma hâlini ölçmeye ve önceliklendirmeye yönelik yenilikçi yaklaşımlarına rağmen, incelenen çerçeveler (sürdürülebilir) büyümeyi örtük olarak takip etmeye devam edebilmektedir. Örneğin Yeni Zelanda'nın İyi Olma Hâli Bütçesi, nesiller arası iyi olma hâli, zihinsel sağlık ve yerli Maori değerlerine ve kültürüne odaklanması bakımından çığır açıcı olmakla birlikte, 2019 Bütçe'sinin girişinde dönemin başbakanı "ekonomik büyüme önemlidir ve bunun peşinden gitmeye devam edeceğiz" vaadini sürdürmektedir.¹³² Benzer şekilde, Galler'in Gelecek Nesillerin İyi Olma Hâli Yasası, yedi iyi olma hâli hedefiyle bunu yasal bir düzleme taşımış olsa da belirlemiş olduğu kilometre taşları arasında 2050 yılına kadar esnek bir büyüme hedefinin tanımlanması bulunmaktadır. Kanada'nın yaklaşımı geleneksel ekonomik göstergeleri korurken ekonomik güvenliği temel bir alan olarak dâhil etmektedir; Avustralya'nın Önemli Olanı Ölçmek çerçevesi, iyi olma hâli sonuçlarını geleneksel ekonomik performans ölçütleriyle dengelemektedir; ve Finlandiya'nın Ekonomik İyi Olma Hâli girişimi, bütüncül yaklaşımına rağmen, temelde iyi olma hâli yatırımlarını ekonomik olarak üretken hale getirmeyi amaçlamaktadır. İzlanda'nın kapsamlı iyi olma hâli göstergeleri bile yenilikçi olmakla birlikte, toplumsal ilerleme için sürekli ekonomik büyümenin gerekli olduğunu varsayan bir çerçevede işlemektedir.

Fakat buradaki temel sorun, büyümenin kendisi değildir, ihtiyaç kavramından koparılmış bir büyümedir. Diğer bir ifadeyle, kimin, neyin, niçin ve nasıl büyüdüğünün belirlenmediği bir büyümedir. Çalışmaya konu edilen ülkeler arasında Birleşik Krallık, Avustralya, Finlandiya, Güney Kore ve Japonya, her ne kadar sosyal açıdan başarılı ülkeler olarak görülseler de, bunu nasıl başardıkları açısından değerlendirmeleri gerekmektedir -her bir ülke üçten fazla gezegensel sınırı aşmış durumdadır.¹³³ Büyümenin kendisinin sürdürülebilir ya da yeşil gibi sıfatlarla nitelendirilmesi, bu büyümenin gezegensel sınırlar içerisinde gerçekleşmesini mümkün kılacak olan teknolojik gelişmelere, üretkenlik artışlarına ve böylece malzeme ve enerji kullanımının ekonomik büyümeden mutlak olarak ayrılabilirliği [*absolute decoupling*] varsayımına dayanmaktadır.

¹³⁰ Bulut, İ. (2025). İyi Olma Hâli: Kavramsal Çerçeve. İzmir Planlama Ajansı, İzmir Büyükşehir Belediyesi.

¹³¹ Kallis (2018), Hickel (2020) ve Parrique'nin (2019) çalışmaları başta olmak üzere küçülme literatürü, bu iyi olma hâli çerçevelerini değerlendirmek için eleştirel bir mercek sağlamaktadır. Küçülme teorisi, yüksek gelirli ülkelerde gerçek iyi olma hâlinin, radikal bir yeniden bölüşüm ve maddi olmayan iyi olma hâli kaynaklarına yeniden odaklanma ile birlikte malzeme ve enerji veriminde planlı bir azalma gerektirdiğini savunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, incelenen iyi olma hâli çerçeveleri "yeşil büyüme" veya "kapsayıcı büyüme" yaklaşımları olarak adlandırılabilir yaklaşımları temsil etmektedir -negatif dışsallıkları ele alırken ekonomik genişlemeyi sürdürme girişimleri. Bununla birlikte, küçülme literatürü, ekolojik aşımın ölçeği ve gerekli iklim eyleminin aciliyeti göz önüne alındığında bu tür yaklaşımların yetersiz olduğunu ileri sürmektedir.

¹³² New Zealand Treasury. (Erişim: 21.07.2025). *Wellbeing Budget 2019*.

<https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2022-05/b22-wellbeing-budget.pdf>

¹³³ University of Leeds. (Erişim: 21.07.2025). *A Good Life For All Within Planetary Boundaries*.

<https://goodlife.leeds.ac.uk/national-trends/>

Temel fikir, ekonomik büyümenin devam edebileceği ve maddi büyüme ve çevresel bozulma ile tam anlamıyla ayrışabileceği veya yollarını ayırabileceğidir. Diğer bir ifadeyle, bu kavrayışa göre yer sistemleri açısından gerekli olan, malzeme ve enerji kullanımını adil sınırlarında tutarak büyümeye devam etmektir. Bu nedenle, gerçek sürdürülebilir veya yeşil büyüme anlayışı, gezegensel sınırların kendisinin aşılmaması gerektiğine yönelik bir kabulden hareketle, ekonomik büyümenin yer aldığı bir dünyada gezegensel sınırlar içerisinde hareket edilip edilemeyeceğine yönelik bir araştırmaya dönmektedir ve İsveç, Finlandiya ve Danimarka'nın bunu başardığı ileri sürülmektedir.¹³⁴

Büyüme tartışması dışında konunun diğer bir özü de iyi olma hâlidir: Şu anda, dünyadaki hiçbir toplum, ekolojik sınırlar içerisinde anlamlı bir iyi yaşamı sağlayamamaktadır.¹³⁵ İyi olma hâli çerçeveleri içinde büyüme yöneliminin devamlılığı, gezegensel sınırlar çerçevesi¹³⁶ ve yer sistemi sınırları üzerine müteakip araştırmaların gösterdiği gibi altı sınırın aşıldığı düşünüldüğünde özellikle sorunlu hale gelmektedir. Bu bağlamda “her şeyin olduğu gibi devam edeceği [business-as-usual]” senaryosu altında, 2030 ve 2050 tahminleri için neredeyse tüm sınırlarda durumun daha da kötüleşme eğilimi gösterdiği gözlemlenmektedir. Bölgesel rekabetin ekonomik ve teknolojik gelişmeyi yavaşlattığı ikinci senaryo daha karamsar bir resim çizmektedir. Gezegensel sınırların aşım hızını yavaşlatan tek iyimser senaryo ise yüksek üretkenlik seviyeleri, enerji verimliliği, yenilenebilir enerjinin genel sisteme entegrasyonu, elektrik ve hidrojene erişimin ve bunların kullanımının artırılması, hızlı teknolojik gelişme ve tarımsal verimlilik ile hayvancılık sistemlerinin performansının hızla geliştirilmesi varsayımı altında mümkün olmaktadır; ancak bu, bir yandan ekonomik sistemleri gezegensel sınırlara getirmede olduğu gibi, mutlak ayrışmayı mümkün kılacak olan teknik gelişmelerin yanı sıra Paris İklim Anlaşması'nın uygulanması, beslenme alışkanlıklarının değiştirilmesi, azalan nüfus gibi davranış değişikliklerinin ve iklim politikalarının uygulandığı bir durumu varsaymaktadır.¹³⁷ Doğal olarak bunlar, iddialı politikaların aşım hızını veya derecesini azaltabileceğini, ancak bunun için acil kolektif eylemin gerektiğini göstermektedir.

İncelenen iyi olma hâli çerçeveleri, iyi olma hâli ölçümünü geliştirirken, sınırsız ekonomik büyüme ile sınırlı gezegensel kaynaklar arasındaki temel çelişkiyi politik olarak yeterince ele almamaktadır.¹³⁸ Ekonomik büyümenin iyi olma hâli çerçevelerine entegre edilmesi, Tim

¹³⁴ Stoknes, P. E., & Rockström, J. (2018). Redefining green growth within planetary boundaries. *Energy Research & Social Science*, 44, 41-49. Bununla birlikte, bu çalışmanın Paris İklim Anlaşması uyarınca belirlenen 1.5°C'lik sınır yerine 2°C'lik sınırı esas aldığı ve tüketimden kaynaklı salımları göz ardı ettiği için eleştirildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, aşağıda da tartışıldığı üzere, sera gazı salımlarının ve iklim değişikliğinin karşı karşıya kaldığımız tek sorun olmaması; kaynak, materyal ve enerji kullanımının da hesaba katılmasını gerektirmektedir. Bkz. Tilsted, J. P., Bjørn, A., Majeau-Bettez, G., & Lund, J. F. (2021). Accounting matters: revisiting claims of decoupling and genuine green growth in Nordic countries. *Ecological Economics*, 187, 107101.

¹³⁵ O'Neill, D. W., Fanning, A. L., Lamb, W. F., & Steinberger, J. K. (2018). A good life for all within planetary boundaries. *Nature sustainability*, 1(2), 88-95.

¹³⁶ Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S., Lambin, E. F., ... & Foley, J. A. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature*, 461(7263), 472-475.

¹³⁷ van Vuuren, D. P., Doelman, J. C., Tagomori, I. S., Beusen, A. H. W., Cornell, S. E., Rockström, J., Schipper, A. M., Stehfest, E., Ambrosio, G., van den Berg, M., Bouwman, L., Daioglou, V., Harmsen, M., Lucas, P., van der Wijst, K.-I., & van Zeist, W.-J. (2025). Exploring pathways for world development within planetary boundaries. *Nature*, 641, 910-916. van Vuuren, D. P., Stehfest, E., Gernaat, D. E., Doelman, J. C., Van den Berg, M., Harmsen, M., ... & Tabeau, A. (2017). Energy, land-use and greenhouse gas emissions trajectories under a green growth paradigm. *Global environmental change*, 42, 237-250.

¹³⁸ Hatta Galler için Wales Centre for Public Policy tarafından yayınlanan bir politika notunda, Galler'in küçülmeye değil, büyümeye ihtiyacı olduğunu vurgulanmaktadır: “Gezegensel sınırları aşan tüm itici güçlerin, geleneksel olarak tanımlanmış ekonomik büyümenin sınırsız olarak devam etmesine olanak tanıyan ikameleri vardır veya olacaktır ve hatta kendileri ek büyümenin itici güçleri olabilir.” Bkz. Wales Centre for Public Policy. (Erişim: 23.07.2025). Growth or degrowth for Wales? <https://www.wcpp.org.uk/wp-content/uploads/2022/09/Growth-or-degrowth-for-Wales-Mark-Lynas-thinkpiece.pdf>. Fakat burada şu soru yanıtız kalmaktadır: Aynı hızda materyal kullanımına devam edildiği sürece yaratılacak olan çevresel

Jackson'ın "büyüme ikilemi" olarak tanımladığı durumu yansıtmaktadır -kanıtlar, bu tür bir büyümenin bu çerçevelerin korumaya çalıştığı sürdürülebilirliği baltalayabileceğini gösterse bile, büyüme olmadan refahı veya iyi olma hâlini hayal etmenin siyasi ve kurumsal zorluğu.¹³⁹ Bu önemlidir, çünkü gezegensel sınırların küresel düzeydeki sınırlarına karşılık alt küresel düzeydeki değişiklikler de yer sistemi düzeyindeki işleyişi etkilemektedir ve bu nedenle yer sistemlerinin işleyişiyle uyumlu alt küresel sınırların tanımlanması gerekmektedir.¹⁴⁰ Burada ideolojiyle mücadele de söz konusudur: toplumsal iyi olma halinin sağlanması için büyümenin vazgeçilmez olduğu ve büyümenin faydalarının eninde sonunda "aşağıya sızacağı" [*trickle down*] ve tüm toplumsal kesimlere fayda sağlayacağı inancı. Büyümenin çevre ve iklim üzerinde yarattığı olumsuz dışsallıkları önlemedeki başarısızlığına yönelik eleştirilerin ilk örneklerinden biri olan Roma Kulübü'nün 1972 tarihli Büyümenin Sınırları raporunun başyazarı Donella Meadows'un ifade ettiği üzere:

Toplumu oluşturan zihinlerdeki paylaşılan fikirler, büyük ifade edilmemiş varsayımlar -ifade edilmemiş çünkü ifade edilmesi gereksiz; herkes onları bilir- o toplumun dünyanın nasıl işlediğine dair en derin inançlar kümesini oluşturur. İsimler ile filler arasında bir fark vardır. Daha az ücret alan insanlar daha az değerlidir. Büyüme iyidir. Doğa, insan amaçlarına dönüştürülmesi gereken bir kaynak stokudur. Evrim, Homo sapiens'in ortaya çıkmasıyla durmuştur. İnsanlar toprağa 'sahip olabilir.' Bunlar, kültürümüzün sadece birkaç paradigmatik varsayımdır ve bunların hepsi diğer kültürlerden gelen insanları tamamen afallatır.¹⁴¹

Dolayısıyla 21. yüzyılın başlarında çözülmesi gereken zorluk, IPCC'nin Altıncı Değerlendirme Raporu'nda belirttiği gibi, "gezegenin sınırları içinde herkes için iyi olma hâli"ni garantileyen bir ekonomik sistem icat etmektir. Bu tartışmanın temel katkısının merkezinde, "GSYİH'nin ötesinde" hareketinin gerekli olmakla birlikte, büyüme zorunluluklarını sürdürürken yalnızca alternatif göstergelerin ikame edilmesinin yetersiz kalacağını veya kalabileceğini kabul etmesi yer almaktadır. Kritik ayırım, büyüme olmadan yönetmek ile aktif olarak küçülmeyi yönetmek arasında yatmaktadır -birincisi büyümenin yokluğuna acil bir tepkiyi temsil ederken, ikincisi büyüme sonrası iyi olma hâline doğru planlı bir geçiş teşkil etmektedir. Mevcut yaklaşımlar bir ölçüde ilk yaklaşımı yansıtmakta, azalan büyümeyi dönüşüm için bir fırsattan ziyade çözülmesi gereken bir sorun olarak ele almaktadır.

Bu nedenle, büyüme sonrası perspektiflerinin iyi olma hâli çerçevelerine entegrasyonu, metodolojik bir iyileştirmeden daha fazlasını temsil etmektedir: gezegensel sınırlar içinde gerçek

kirlilik, aşırı su kullanımı ve sosyal eşitsizlikler ile nasıl mücadele edilecektir? Her ne kadar çözüm olarak yenilenebilir enerji kaynaklarına vurgu yapılsa da ilgili enerji sistemlerinin tesisi için gerekli malzeme kullanımı, enerji kullanımını bu doğrultuda ikame etmek yerine mevcut tüketime ilave etme riskini de beraberinde getirmektedir. Diğer yandan, bugün yüksek gelirli ülkelerdeki kitlesel tüketim ve ekonomik büyümenin, daha yoksul bölgelerle olan asimetrik değişim ilişkileri tarafından sürdürüldüğü gözlemlenmektedir. Bkz. Christian Dörninger vd. (2021). Global patterns of ecologically unequal exchange: implications for sustainability in the 21st century. *Ecological Economics*, 179, 106824.

¹³⁹ Jackson, T., Hickel, J., & Kalis, G. (2024). Confronting the dilemma of growth. A response to. *Ecological Economics*, 220, 108089.

¹⁴⁰ Steffen, W., Richardson, K., Rockström, J., Corne I, S. E., Fetzer, I., Bennett, E. M., ... & Sörlin, S. (2015). Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science*, 347(6223), 1259855.

¹⁴¹ Meadows, D. (1997). Places to intervene in a system. *Whole earth*, 91(1), 78-84. Bu zihinsel modelde veya düşünce alışkanlıklarında küçülme yönünde gerçekleşecek değişim için çevresel adalet hareketlerine merkezi önem veren bir çalışma, bunu Marksist emek-sermaye çatışması değil, sermaye birikimi ile toplumsal yeniden üretim koşulları arasındaki çatışma olarak çerçevelyerek dönüşümün tabandan gelen daha geniş bir katılımı mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. Bkz. Akbulut, B., Demaria, F., Gerber, J. F., & Martínez-Alier, J. (2019). Who promotes sustainability? Five theses on the relationships between the degrowth and the environmental justice movements. *Ecological Economics*, 165, 106418.

iyi olma hâlini sağlayabilecek bir yol oluşturulması. Diğer bir ifadeyle, her şeyden önce kaynak, malzeme ve enerji kullanımını azaltarak ekolojik sınırlar içinde işleyecek ve aynı zamanda sosyal olarak eşitlikçi olacak sosyo-ekonomik sistemlere geçiş çağrısında bulunmaktadır. İklim acil durumu yoğunlaşıp ekolojik çöküş hızlandıkça ve eşitsizlikler derinleştikçe, büyümeye bağlı paradigmlar içinde aşamalı reform lüksü artık mevcut değildir. Yine de burada ele alınan çerçeveler, büyümeye yönelik bakış açılarından bağımsız olarak, iyi olma hâli politikasını büyümenin ortağı olmaktan çıkarıp gerçek anlamda alternatif bir kalkınma paradigmasına dönüştürmek için gerekli adımların ne yönde atılması gerektiğine yönelik önemli içgörüler sağlamaktadır.

Bu bağlamda ele alındığında, iyi olma hâli ekonomisi, temel/evrensel insan ihtiyaçlarının karşılanması ve gezegensel sınırlar içinde yüksek iyi olma hâlini gerektirirken, kaynak kullanımını nispeten düşük, sürdürülebilir bir seviyede sabitleme ihtiyacını ele alacak şekilde genişletilebilecektir. Bu genişletilmiş iyi olma hâli yaklaşımının politika yapımı süreçlerine dahil edilmesi amacıyla geliştirilecek herhangi bir çerçevenin, gezegensel sınırlar içerisinde insan yaşamının, sağlığının, mutluluğunun ve esenliğinin sağlanması gerekliliğinin altını çizmesi gerekecektir. Dolayısıyla böyle bir çerçeve olarak tasarlanması planlanmış olan **İzmir'in İyi Olma Hâli Çerçevesi**, anlamlı bir iyi yaşam anlayışı bağlamında bu birleşimi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Keza bu çalışma boyunca incelenen ülke örnekleri, İzmir'de iyi olma hâli yaklaşımının yalnızca bir strateji belgesi ya da vizyon olarak kalmaması, aksine yerel yönetim düzeyinde çok katmanlı bir yapıda somut karşılık bulabilmesi için önemli mihenk taşlarının neler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu ise, ülke örnekleri bir bütün olarak ele alındığında, üç düzeyde bir stratejik yönelimin gerekliliğini göstermektedir: (i) Kurumsal altyapının oluşturulması; (ii) Katılımcı mekanizmaların kurulması; ve (iii) İzleme-değerlendirme ve uygulama.

Sonuç olarak, bu çalışmanın yapılmasının gerisinde yatan temel neden, bir önceki çalışma olan Kavramsal Çerçeve'de tartışılan ve tanımlanan iyi olma hâli yaklaşımına dair yalnızca teorik bir arka plan sunmak değil, aynı zamanda somut politika yapımına nasıl dâhil edilebileceğine dair bir öğrenme sürecine katkı sunmaktır. Dolayısıyla iyi olma hâli çerçevesi, tek başına epistemolojik ve kavramsal bir iddia olmanın ötesinde kamu yönetiminde ve politika yapımında dönüşümü hedefleyen bir çağrı niteliği de taşımaktadır. Bu bağlamda, iyi olma hâli ile etkileşime geçip bunu politika yapımına ve yasal süreçlere dâhil eden uygulamaların incelenmesi, İzmir başta olmak üzere iyi olma hâlini benimsemeyi hedefleyen kentler için bir yandan stratejik bir doğrultu kazandırmayı ve diğer yandan da uygulamaya yönelik ilham verici örnekler sunmayı amaçlamaktadır. Bir bütün olarak Atlas çalışması, yukarıda da tartışıldığı üzere, büyüme odaklı yaklaşımın ötesine geçen göstergelerin, gezegensel sınırları gözden kaçırmaksızın nasıl belirleneceğini, nasıl ölçüleceğini, bu göstergelerin yönetim yapılarıyla nasıl bütünleştirilebileceğini ve tüm bu süreçte katılımcılığın nasıl destekleneceğini ortaya koyarak İzmir'in kendi bağlamına özgü bir iyi olma hâli çerçevesinin hazırlanması için bir zemin sağlamaktadır. Böylece İzmir'in 2074 Vizyonu dikkate alındığında, bu vizyonun gerçekliğe dönüştürülmesi sürecinde önemli adımlardan birini temsil eden İzmir'in İyi Olma Hâli çerçevesi, iyi olma hâlini benimsemiş olan ülkelerin sağladığı deneyimlerden ve içgörülerden yararlanarak yerel ihtiyaçları gelecek nesilleri de gözeterek bir şekilde karşılamayı mümkün kılacak bütüncül bir yönetim modeli geliştirilmesi gerekliliğini bilimsel olarak ortaya koyma çabasını yansıtmaktadır.